LIBRE DE LES DONES

ó

DE CONÇELLS

Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias

LO LIBRE DE LES DONES

E

DE CONÇELLS

mólt profitosos y saludables axí pera regiment
y ordre de ben viurer,
com pera augmentar la devoció a la puritat de la Concepció
de la Sacratíssima Verge María,

FET PER LO MAGNÍFICO

MESTRE JAUME ROIG

Y

donat novament a llum segons la edició de 1735

PER

FRANCESCH PELAY BRIZ

BARCELONA
LIBRETERÍA DE JOAN ROCA Y BROS
CENTRO DE OBRAS DE CATALUNYA
Carrer de l' Argentería n.° 49
1865

PRÓLECH

Y NOTICIAS DE LA VIDA DEL POETA.

En la impossibilitat de fer una vida completa y acabada del autor del present llibre, reproduhirem lo que han dit de ell y de sas obras alguns del mes coneguts escriptors antichs y moderns que d' ellas han tractat

EN VICENS XIMENO, *prêbere*,

en sa obra titolada *Escritores del reino de Valencia*, diu:

Mossen Jayme Roig, caballero, natural de la ciudad de Valencia, fue hijo ó nieto de otro caballero del mismo nombre y apellido, que acompañó al rey D. Pedro IV de Aragon año 1354 en la jornada de Cerdeña, y se mantuvo en su servicio, sin embargo de una epidemia mortal que sobrevino al ejército é hizo retirar a muchos. Consta así por un *Registro* que el rey mandó hacer de todos los caballeros que, despreciando el peligro, se quedaron en el campo, el qual parava original en poder del arcediano Dormer. (1) Nuestro Roig estudió filosofía y medicina, y obtuvo los grados en ambas facultades. Fue médico de la reina Doña María, mujer del rey D. Alfonso V de Aragon. En la poesía valenciana era excelente. Su ingenio, facilidad, copia de erudicion y agudeza le colocaron en la clase de los primeros y mas celebrados poetas de su siglo.

Para precaver a los jóvenes incautos de los escollos de la mocedad y atraerlos dulcemente a la devocion de María Santísima y de su Inmaculada concepcion, escribió un libro en el qual por una parte descubre las malas artes que suelen usar las mujeres livianas para engañar a los jóvenes, con tanta sal, donaire y afluencia de palabras, y por otra parte alaba la pureza original de María señora nuestra, (2) con tan sólida doctrina y copia de erudicion sagrada, que al paso que muestra la fecundidad maravillosa de su ingenio, hace ver su piedad. Compuso esta obra en el año 1460 segun se colige de lo que dice en la pagina 187 de la ultima edicion. (3)

El verso es muy breve, laconico y comprensivo, tal qual es la lengua lemosina ó valenciana antigua de que usa. *Escolano* (4) llamó a este modo de verso, *Cudolada* y por eso algunos intitulan al libro, *Lo Cudolada de Jaume Roig*. El titulo verdadero, segun la impresion que se halla mas antigua, que es la del año 1531 de la qual tengo exemplar, es como sigue:

«*Libre de Concells, fet per lo Magnifich Mestre Jaume Roig, los quals son molt profitosos y saludables axí pera 'l regimen y ordre de viure, com pera augmentar la devocio à la Puritat y Concepció de la Sacratíssima Verge María.* En Valencia por Francisco Diaz Romano 1531 y 1532 en 4.º —Aquí mesmo por Juan Arcos 1561 y 1562 en 8.º —En Barcelona dicho año 1561 en 4.º (5)

---

(1) Echard, *Script. Ord Præd.* tomo I, pag. 845.

(2) *Vease la parte 2.ª del libro 3.*

(3) Se refereix a la de 1735. En la present edició se trobara esta cita en la pagina 129. columna 2.ª ratlla 22.

(4) Escolano. *Historia.*

(5) Titol de esta impresió es lo que segueix.

Y quinta vez en Valencia por Joseph Garcia, á diligencia de Carlos Ros Notario Apostólico, 1735 en 4.° Si bien hallo menos en esta ultima impresion un *Prólogo y Exhortacion* del autor en metro diferente, y una consulta que hizo a Mosen Juan Fabra caballero a quien comunicó la obra antes de publicarla (1) Tambien veo en esta edicion mutilados los libros, trastornado el órden en algunas de sus partes y mudado el título en este. *Lo libre de les dones è de Concells donats per Mossen Jaume Roig a son nebot Baltasar Bou senyor de Callosa*, y no alcanzo la razon que ha podido motivarlo; porque aunque Carlos Ros dice en su dedicatoria al conde de Carlet, *que para formar un cuerpo para reimprimirle, ha sido preciso valerse de fragmentos que ha costa de especial cuidado del conde se han logrado* (2) esto no satisface, porque a poca mas diligencia hubiera encontrado, sin salir de esta ciudad, muchos exemplares antiguos enteros y en nada defectuosos.

El tema del libro son aquellas palabras de los Cantares cap. 2. v. 2. *Sicut lilium inter spinas, sic amica mea inter filias*, que nota bien el P. Alva. (3) En las primeras impresiones hay al principio una imagen de la Concepcion de María Santísima, cercada de sus atributos y de una antiphona que usa la Iglesia: *Conceptio tua, Dei Genitrix Virgo, gaudium annuntiavit universo mundo*.

Dos versiones se han hecho en lengua castellana: *Mortá* (4) enuncia la una hecha por un andaluz; y D. Lorenzo Matheu y Sans hizo la otra, el qual dice *Rodrig* (5) que la tenia manuscrita en su librería y que desapareció al tiempo de su muerte.

D. Anton Bastera (6) en su Crusca *Provenzale*; *Tavola de i Poet. Provenzali della età de oro*, dice que en la librería del Vaticano de Roma, codice 1806 en folio hay un exemplar manuscrito de una obra de nuestro Escritor titulada *Espill*. Pero esta no es obra diferente de la referida, sino la misma, como lo dice el mismo *Roig* en la segunda parte de la Prefacion, por estas palabras:

Libre de congells fet per lo magnifich mestre Jaume Roig, los quals son móll profitosos y saludables aixi pera regiment y ordre de ben viure, com pera augmentar la devoció a la puritat y concepció de la Sacratíssima verge María.

Estampat en Barcelona per Jaume Cortey. 1561.

Es un petit volum en 8.° impres en dos columnas.

Hi ha en la portada un grabat de la Puríssima.

La obra de Roig conclóu al f.° CXLIX y venen despres 19 fulls que no tenen numeració.

(1) Juan Fabra cavaller de aquell temps molt conegut y mestre en armas y lletras.

(2) A esta observació de *Ximeno*, contesta *Tickáor*, com veurau nostres lectors mes avall en lo tros que, del darrerament citat autor, reproduhim a continuació del treball de Ximeno, dihent que ho feu aixís no per altre motiu que pera retallar alguns trossets un poch massa aixerits, que no d' altre modo haguera pogut separar del cos del poéma.

(3) Alva *in Milit.* pág. 671.

(4) Mortá. *Epist. ad. Lect. Empor. Jur.* pag. 3.

(5) *Rodrig. Bibliotec. Valen.* pag. 107. col. 2.

(6) Bastero *ib.* pag. 86. col. 1.

Als poch entesos	los vull escriure
perque si miren	est doctrinal
vegen hon liren	memorial
en lo lur viure,	haura nom, *Spill* etc.

En el certamen Poético celebrado en Valencia á 25 de Marzo del año 1474 en alabanza de la S. Virgen María hay un poema de este escritor, de donde se infiere que vivia en aquel año y así aquellas palabras en que reparó Rodrig. *noranta y cinch ó cent anys tinch* se deben entender hiperbólicamente, como que quiso manifestar su larga esperiencia y desengaños (1)

EN JUST PASTOR FUSTER, *dice*

Mosen Roig. De este escritor habla Ximeno, le coloca en el año 1474, pero habiendo adquirido noticias mas extensas sobre dicho autor, debo adicionarlas y son que casó con Isabel Roig y fué maestro en medicina, físico y artes, segun se lee en los codicilos que hizo la Reina Doña María de Castilla, mujer del sabio Rey D. Alfonso V de Aragon, en jueves 31 de Agosto de 1458, en que fué testigo, cuyos codicilos se hallan registrados en el libro titulado de la Reina Doña María, copil. diplomat. n.° 3. armario 86.

Murió nuestro autor en sabado á 4 de Abril de 1478, como consta en el dietario del capellan del Rey D. Alfonso, cuyo manuscrito se conserva en la librería de predicadores de Valencia, donde al fólio 186, hablando del año 1478 dice

«Dimecres primer dia de Abril, mestre Jaume Roig metge é Mossen Lois Masco, ab altres que tenien berals anaven a veure les azuts de les sequies, e passat Benimamet lo mestre Jaume se alarà é volch descavalcar per orinar e al descavalcar yo crech que la plopeixia regna, ell caygue de la mula e dona tan gran colp que no 's puch levar. Mossen Lois Masco é tots los qui eren alli ab gran afany tornarenlo à Benimamet é de continent tingue la lengua grossa que parlava ab gran afany. En la nit en una sarria ab palo fonch portat a Valencia en la sua casa. Lo dissapte en la nit à IV del dit mes, pagà lo deute de natura.»

Se corroboró todo lo dicho en los apuntamientos de Lorga, en que se lee (segun Cerda en las notas al Canto del Turia de Polo), que en 27 Junio de de 1477, Jaime Roig, maestro en artes y medicina, fué nombrado para intervenir en el examen de un boticario, que en 18 de Agosto del mismo año, fué elegido para examinador de los médicos, y que en 6 de Abril de 1478 eligió la ciudad otro examinador de los médicos por muerte del Maestro Jaume Roig.

El Maestro Sarmiento, en sus *memorias para la historia de la poesía y poetas españoles*, trata de Roig desde el numero 839 hasta 804 con grande elogio de sus poesías. Dice que de ellas se pueden sacar varias cosas para

---

(1) En efecte si l' obra fou acabada en 1460 y tenia cent anys son autor quan la acabá ¿ com se pot compendre que 14 anys mes tart guanyes encara joya en un certamen poetich un home que prou feyna tenia en allargar sa vida. A mes, en esta edat no s' escriu ni tant, ni tan aixerit com ho féu lo Jaume Roig. Que l' escrigue apres de sa juventut no hi ha pas cap mica de duple, més de que no l' escrigue a cent anys tampoch ne duplem gens.

ilustrar su vida; pero yo sospecho (dice Cerdá) que Roig en muchas partes habia mas como poeta que como historiador.

El retrato de Roig se hallaba en el Monasterio de Murta, colocado allí como uno de los varones ilustres del Reyno de Valencia.

G. TICKNOR

En sa historia de la literatura espanyola:

«Altre poeta no menys celebre, fou hu del mateix temps d' Ausias March, fill de Valencia, anomenat Jaume Roig. Si hem de creurer lo que ell mateix diu en sas poesias, fou metge de la regna Maria, muller de Anfos V d' Aragó, y persona molt coneguda y respectada en sa patria y fora d' ella. Exceptuant aquestas pocas noticias, poch ó res mes sabem d' ell, com no sia que en 1474 fou un dels que disputaren en Valencia lo premi de la poesía, y que quatre anys mes tart, lo dia 4 de abril de 1478, morí en dita ciutat de una feridura. (1) Sas obras, notables per mes d' un concepte, 'ns son tant poch conegudas com sa vida, y exceptuant un poema de tres-centas paginas, anomenat en unas edicions *Libre de consells* y en altras *Lo libre de les dones*, tot lo demés que d' ell se conserva n' es molt poch. Lo tema d' esta obra es una satira contra las donas que conclou ab alguns versos en llahor y honra de la Verge María, conte á mes varias noticias de sa persona y de son temps, y consells donats á son nebot Balthasar Bou, pera qui sembla que fou expressament escrita.

Se compon de quatre llibres, cadahu dels quals se divideix en parts que tenen poca o gens de relació y a vegadas no guardan armonía ab lo total del poéma. Una bona part d' ell, está plé de erudició y de noms propis, y lo demes te un esperit religios, encara que la part mes grossa del llibre no siga pas massa devota que digam. Está escrit en versos curts consonants, que varian de dos fins a 5 silabas, (2) forma irregular coneguda en Valencia ab lo nom de *cudolada* y que usada en casos com lo present, ha merescut la calificació de dolsa y armoniosa per tots aquells que coneixen prou las reglas de la manera de ferlos bo, usant de las sincopes y sinalefas en lloch a proposit.

. . . .

Lo poéma, segons diu son autor, va ser escrit en 1460 y gosa de molta popularitat, tota volta que en 1562 se havia imprés ja cinch vegadas. Algons borins, ab tot, son tant aixerits ..... que al reimprimirlo en 1735, l' editor, no trobant altre modo de dissimular los molts trossos que 's vejé obligat a retallar, se va veurer quasi precisat a dir que no havia trovat edicions antiguas completas y si sols fragments.

—

Podem dir ara, resumint tot lo que 'ls fins aquí copiats autors y altres han escrit, que Jaume Roig fou fill de Valencia ahont hi naixqué a prinsipis del siglo XIV, que va estudiar filosofia y medicina havent pres los graus de estas duas facultats. També fou metje de la regna Donya María, muller del rey En An-

(1) Fuster I. c. p. 30 Cerdá y Rico. «*Not. á la Diana*» paginas 300—362

(2) Axó es dels tot lo poema está escrit en versos de 5, exceptuant los que fineixen en agut que 'n tenen quatre á la vista, mes cinch si se aten á la mesura del vers.

fos V d' Aragó, y tinguè tanta amistat y tractament ab la familia real que fins lo veyem figurar com testimoni en los codicils que feu la regna. Es indudable tant per dirho ell en sa obra com per l' aplech de paraulas afrancesadas que hi ha en la mateixa, que feu un viatje a Paris y que tambè visità com á romeu á Compostela, passant per Valladolit a la anada y revenint per Saragossa. Llavors fou quant se marida ab Na Isabel Roig. Los mòlts coneixements que tenia en la medicina li valgueren una gran reputacio de savi, y sa facilitat en versificar li va fer guanyar lo renom de molt bon poeta.

Apres de haver viscut una llarga tirada d' anys y ser considerat com una eminencia en la medicina, y axi 'ns ho proba lo haver sigut nomenat examinador dels metges en la ciutat de Valencia, mori de una feridura: no ja envellit y abatut com deuria ser si fos ver lo que diu de sa persona en sa obra, sino encara ab prou forsas pera montar á cavall y anar de camarada ab altres homes richs que 's dirigian á sas hisendas. Caigut de la mula hont anava, va ser tornat á Valencia en una sarria ab pala. Axò passava 'l dia primer d' abril de 1478 que s' ensopegava esser dimecres; lo dissapte seguent, dia 4, á la nit mori, plorat de molts amichs y de lo mes conegut de la poblaciò.

Veuse aqui tot lo que sabem d' ell.

Una observaciò encara 'ns permetem de fer. ¿Es ó no veritat lo que 'l mateix Roig diu de ell, ço es, que tenia 95 ó 100 anys quan escriguè sa obra? Nosaltres direm que ho tenim per fals. Ho probarem: ell acaba sa obra l' any 1460 y mori l' any 1478. Ara bè, si tenia 100 anys quant fini son poéma, clar es que n tenia que haver 118 quant mori, axò segons son compte. Preguntem nosaltres ¿se pot creurer que un home á 114 anys tingues prou inspiracio y claretat d' enteniment pera guanyar un premi en un certamen poetich, com lo guanyá éll en 1474? ¿Se compren que a 117 anys sia un home nombrat pèl ajuntament de una vila examinador de metges, y que tinga prou força pera montar á cavall encara a 118? A mes á mes, basta llegir tot lo llibre pera convencerse de que de lo que diu sols se 'n pot creurer un 1 p°/₀. En prova d' axó farem reparar que de tot parla menys de allò que la historia 'ns ha dit d' éll, perço res diu de que fos amich ni entrant de la casa real, y sa jovenesa, segons éll, la passá tota en aventuras y fent armas. ¿Ahont guanya son diploma de Mestre en medicina?

Creguthò qui ho vulla; mes nosaltres, mentres no 'ns ho posen ben en clar, no deixarem de creurer que no era tan vella la ploma qu' escrivia las pantagruelescas escenas del llibre de concells que comensa a seguiment de est próleech.

Ans d' acabar, quatre paraulas: com hauran vist los llegidors d' est prólech, s' han estampat del llibre de que tractem quatre

edicions: nosaltres bè baguerem desitjat fer una edició esmerada y correcta, resultat de un coteig de totas las quatre, mes aixó 'ns ha estat impossible, en primer lloch perque que nosaltres sapigam, sols hi ha en Barcelona dos edicions d' est llibre la de 1561 feta en esta ciutat y la de 1735 feta en Valencia. Esta darrera la tenen en la biblioteca de San Joan, d' allí hem tret la present; la de 1561 la tè un mòlt conegut llibreter que no 'ns la ha volgut deixar. De totas maneras estigan certs los joves aficionats, de que ab la present edició tindran quant menys la ventatja de poder llegir á casa sua lo mateix llibre y ab las mateixas erradas ab que l'han lingut d' anar á llegir fins ara á Sant Joan.

Bè podriam haver consultat un exemplar de la mateixa que tenian en la biblioteca del Seminari: mès ara fa poch temps va ser robat l' exemplar.

De tots modos, alguns centenars d' aficionats podran veurer en sa casa un llibre que fins aquí no l' hi hagueren pogut tindrer.

F. Pelay Briz.

Barcelona Janer de 1866.

PREFACI.

1.ª PART.

Dèu Creador,
unich senyor
Omnipotent,
lalriament
qual sol adore,
quant puch honore
e revereixch,
tèm, obeixch
sos Manaments,
dos excel-lents
singularment;
sols Ell colent
de cor sancer,
fas lo primer,
amant prohisme
sens frau, sophisme,
com mi mateix,
no sens perpleix
fas lo segon.
  En aquest mòn
amar mon Deu
per esguart sèu
é mon prohisme,
per Dèu altisme
tal charitat
é voluntat
desig haver
per a Dèu fer
servey algú
é en comu
aixi amichs
com enemichs
bon ajutori
tot meritori
charitatiu
en Dèu confiu
m' endreçara
e mostrara
les sues vies.
  Entre les pies
spirituals
e corporals,
l' obra millor
de mes amor
e ben voler,
á mon parer
es doctrinar,
dar exemplar,
é bon conçell
al qui novell
en lo mòn vè.
  Qui se 'n abstè
de be preycar
e declarar
al ignorant,
es soterrant
malvat servent
lo sèu talent

no res guanyant,
ell ajustant
ell amaga
en lo mòn vaga
é lo temps pert.
Del que so 's pert
de Dèu rebut,
he clar hagut
l' experiment,
será 'l present
mon ensenyar,
sols remeyar
error pública
en que s' implica
comunament
tot lo jovent;
no sens pecat
ha infestat
é comogut
mon mig perdut
enteniment,
fet ignocent
ja oblidant,
no prou bastant
a tal empresa,
ja es ma despesa
al sol del sach,
lo sirga flach
del mèu cervell
fa son capell
minue, sotil,
rompll lo fil,
é pert lo sest,
ordix no llest,
tix ab treball,
trama li fall,
hont fallirá
hi suplirá
sols de manlleuta.
Que a caplleuta
suplich, oxorte
lo que reporte,
é tinch empres
sia remés
no pas scapçat,
partit, trencat
per veedors,
é miradors,
ni esquinçat;
mes sols pinsat
é corregit
llimat, llegit,
ó be scoltat
sia acceptat
benignament.

2.ª PART.

Yo com absent
del mòn vivint,
aquell linquint
aconortat
d' ell apartat
danthi del peu,
vell jubileu
mort civilment,
ja per la gent
desconegut,
per tots tengut
com hom salvatge,
tenint ostatge
en lo meu llit,
prou envellit,
antich de dies,
per malalties
molt affligit,

vell, enllegit,
desconsolat,
y atormentat,
flach, debilit,
ab poch del-llt,
desficiòs,
mes ansiòs
d' aquests pubils
joves gentils
e d' alguns vells
qui com ocells
passen chillant
e sibil-lant,
com les cigales,
corbs é cucales
van abucant,
dels llobs fent cant,
sonant ses trobes,
broden les robes
é los frens dauren,
los carrers llauren,
moulien cantòns
girant redòns,
e tot lo jorn
roden entorn
del cremallò
com papallò,
fins que si cremen;
perills no temen,
sentint de nas,
hont se tè pas,
com cans s' apleguen,
entre ells s embreguen;
quant han despenen,
moren e penen,
e tresnuytant
van aguaytant
una tal caça
qual qui la caça
pren mala llebra,
vibra, culebra,
e febra aguda
no coneguda
per tot hom prou.
Perque tant nou
tal ignorancia
als qui ab ansia
e treballs vans,
perills, é dans
caça segueixen,
qual no conexen
pendre s'arreen
quanta ne veen,
son ells los presos,
als poch entesos,
perque s' hi miren,
velgen hon tiren
en lo llur viure,
los vull escriure
est doctrinal
memorial,
haura nom spill.
A tu com fill
Baltasar Bou,
per lo que m mou
ta mòlta amòr
é gran calòr
de nebot char,
lo vull drecar:
car certament
lo tèu jovent
tens ben compost
é prou dispost,
lo enteniment
veig que tens clar,
é Baltasar
nom de sciencia,
de sapiencia,

é prophecia
de senyoria
é principat
fou imposat
á Daniel,
quant Israel
fou transmigrat,
per ser honrat
nom é plaent;
antiguament
es real nom.
Bou sobrenom,
mansuetut
diu, é virtut.
Bou conegué
Crist quant nasqué,
Bou Lluch esrivi
llarch qui 'l pari;
Bou, menjant fé,
aparagué
l' Angel Miquel
alt en lo Cel;
Bou, segon signe,
se diu benigne
ab Bou Silvestre
se mostra mestre
disputador,
confonedor,
dels braus Rabins,
crech puix tants fins,
nom é cognom
é lo renom
que pots cobrar
del bon obrar
seràn conformes.
Perqué informes
los jovens verts
é inexperts
del toch del foch,
pòlls del bech groch
del niu cuytats,
y poch aguats
eixir certèr
del esparvèr,
cercant les mans
als vells galans
qui no se stan
pèl temps que han
de porrejar
é pledejar
ab la verdor,
al honrat cor
dels curiosos
religiosos,
é capellans
dich: dels propbans
dels qui son dan
cerquen, é van
de pich en sola,
é de sa schola
del vot expres
ni del entés
nu 'ls plau membrar,
te vull pregar
tu no 'ls publiques
é comuniques.
Si bi llegireu
coneixeréu
ab prou claror,
la gran error
tan manifesta,
la deshonesta
é viciosa
tant perillosa
amor inica
que hui 's practica,
mes pecoral
que humanal,

sols per del-lit;
la per profit
mes avaricia
que amicicia,
no cur tractar.
De mon parlar
tots si 'm creureu
é llegireu
no may amar:
ans desamar,
may inquirir
ne perseguir,
james casar,
menys abraçar
foch inmortal,
d infern portal,
dones demnades
enverinades
d aquell veri
ab que feri
al llur antich
primer amich,
Eva, de mort
dins aquell hort
hon fou formada;
per llur errada
deixa llavor
de frau error
e gran malea
a sa genea,
e quantes son
ara 'n lo mon
son diableses,
demonieses
car les primeres
amors son veres
e tots temps duren,
per ço hi aturen
tant los diables,
d' ells sols amables,
may se 'n partixen,
ni se 'n desixen,
no hi val baptisme,
mes exorcisme
llum, sal, capida
que de llur vida
divis se 'n faça;
be sab de maça
quin es ferit
lo mèu sperit,
n' ha portat pena
la sobre esquena
mal huytanta anys,
treballs, afanys
e greu turment,
vetlant, durment,
no cessant may
de cridar «ay»
e sospirar·
ben informat,
publicament
tot estament,
qui se 'n vol peixer,
vull fer coneixer,
ben avisar
e divisar
exordi fent
suscintament,
la llur costuma
narrant en suma ·
sera l' entrada
ó la levada
d esgremidor,
ó sonador
com sonar vol,
ó prothocol,
ó llargues notes.

3.ª PART.

Donchs dich que totes
de qualque stat,
color, etat,
ley, nacio,
condició,
grans é majors,
chiques, menors,
jovens é velles,
lleiges e belles,
malaltes, sanes,
les christianes,
juies, mores,
negres é llores,
roiges é blanques,
dretes é manques,
les geperudes,
parleres, mudes,
franques, captives,
quantes son vives,
qualsevol sien,
tot quant somnien
esser ver creen,
del que no veen
procès de pensa,
pera defensa,
ni part oir
per presumir,
sols pronuncien
ver sentencien
que cert no saben,
mentint se gaben,
sempre varien,
jamay se rien
sense ficció,
per traició
rien é ploren,
criden que 's moren
quan son pus sanes,
si han terçanes
llur mal no colen,
é fingir solen
tenir dolor
per dar color
a ses empresses;
si son represses,
instruccions,
reprensions,
tot ho refusen,
mes mólt hé 'scusen
vicis amats,
é los pecats
d altri speculen,
é se 'n tribulen
com se confessen,
d' aquells expressen
les circunstancies,
d' aquells han ansies,
dels sèus no 's dolen,
mostren que volen
lo que no 'ls plau,
miren lo blau,
compren de grana,
volen magrana,
raim demanen;
mes no s' enganen
may en lo pendre,
pródich despendre,
bufanejar,
pus alt pujar
es llur plaer.

Tot lo penser
quat elles tenen
quan marit prenen,
es sia noble,
sehent, ni moble,
si 's vol no tinga,
solament vinga
de gran llinatge,
al menys paratge
ó gentiléa;
si tè pobréa,
si es orat,
porte daurat
un gesarant,
vaja cantant,
no se 'n esglayen,
ni gens s' esmayen,
si sab jugar
un eixovar
tot en un dia,
solament sia
d' antiga raça,
senyor en plaça,
es llur del-lit.
Pres lo marit,
saber treballen,
prim l' escandallen,
fanlı procès
pera quant es:
si en lo blanch
del ull tè sanch
lo veen hom
algun queucom
es reverit
un poch servit,
si 'l pols te flach
hanlo per bach
no l han per res,
é mes que mes
si les complau,
com fan l' esclau
lo tracten, manen,
aixi 'l debanen
com un capdell,
com en fluxell
dessus li sehen
é menys lo preen
que un fesol,
sens llum gresol
li fan tenir,
per reverdir
en sech lo planten,
rient s' encanten,
aixi 'n fan d' éll
com d' un moxell
d' estopa grossa,
fan de sa bossa
ample crivell,
arner, garbell,
forca é pala,
per art e gala
lo fan anar,
venir, tornar,
ginyant deports,
per negres horts,
dinars, copades,
tostemps albades,
e secrets patges,
ó llarchs viatges,
no sens esples
ó frieslles
á rebre actes,
elles sos tractes
entre tant cloen,
venir com lloen
tot ho desfrecen,
casa redrecen,
fan osca al fus

no hi pensen pus :
qui mes bè 'ls fa
pijors les ha,
mes se n'enulgen,
servirlo fulgen,
mes mal ne dien,
é calumnien,
é mes se 'n clamen ,
tenen é amen
lo brau ardit,
qui per despit
fort les mal mena,
qui 'ls fa dur bena
han per valent,
han per dolent
lo bon caser ;
lo solager,
piaent benigne,
han per indigne,
en son parlar
densibil-lar,
sens picar grata
oli de mata
no 'ls fa pudor,
lo pelador,
mudes, pinsar,
ni l' ençofrar;
lo raig del sol
en Juliol,
los es plaent
lo llit calent
volen de stiu,
no 'ls plau caliu
en lo Janer,
per un diner
mólt regatejen,
florins barrejen
pel que volrien,
quant han darien
pèl que no lenen,
per no res venen
lo necessari
per voluntari
poder comprar
e renovar
lo que bè 'ls vè,
é saben bè
altres vegades
que han mudades
forges al or,
minues e for
de obradures
l' han consumit,
é llur vestit
de fina llana,
seda pisana,
no vell, ans nou,
véndrel les mou
nn tall novell.
Mes que al penell
les muda 'l vent,
may llur jaent
nunca sa stiba,
ne hom fort tiba
llur fluix voler;
mon vell saber
ha sdevengut,
may ha pogut
trobar lo lloch,
ni un temps poch
en que 's reposen,
de si deposen
tot assossech,
llur voler cech
qual vol no mira,
ans lo aira
é mes morreja,
qual parenceja

es llavorit.
Lur cap humit
sech, fret, ó calt,
de salt en salt
corrent fabrica,
troba e implica
contradictoris,
llurs reportoris
invencions,
condicions
sòn de diables,
fallen vocables
é diccions,
relacions,
per fer en vides
de ses fallides.
Davit, profetes,
Tuli, poetes
grechs, oradors,
setanta y dos
lengues del mon,
Catolicon,
Guici, Papies,
tymologies
quant han escrit
parlat é dit
entre 'ls vius tots,
no hi ha prou mots
qui á dir basten
verins que pasten,
tants mals com usen,
los bens que abusen,
ni referit.

4.ª PART.

Haure ordit,
puix me 'n empaig,
es meu escaig
de parlament
curt, flach, fallent
á fil per pua
la forja sua
estil, balanç,
sera en romanç
noves rimades,
comediades
amphorismals,
faceslals,
no prou scandides,
al pla teixides
del algemia
é parleria
dels de Paterna,
Torrent, Soterna,
prenent manobra
si temps me sobra,
é mon recort
sols per confort
é per retraure
no lèixar caure
los qui trebailen,
jugen, é fallen,
uns mates baten,
los altres maten
tots enganats,
de seny torbats
á ses requestes,
cerquen les testes,
troben la mort,
fare 'ls report;
será concell

de home vell
ja scarmentat,
puix ha tentat
si volen pendre
Si vols apendre,
nebot valent,
llig hi sobent,
mes ap repos,
en proces clos,
ma negra vida,
de mals fornida,
vull recitar,
per eixemplar
e document;
car mòlta gent
veeut penar,
altri passar
mal é torment,
ne pren scarment
é se n castiga,
qui no si triga
seny vol haver.
Del mèu penser
aquest trellat,
mig cordellat
é fluix teixit,
sera partit
en quatre tals
parts principals
com la present;
lo prolech fent
cascuna part,
fe altre quart
de parts pus chiques,
si tu hi pratiques
é tens bè 'ment,
prou facilment
poras trobar
de que menjar
á ta comanda,
pren la vianda
qual tu mes vulles,
flor, fruit, ó fulles
reals ó fust:
segons sòn gust,
é sa sabor
cascun lector
prest trobara
lo que volra,
véurel tot cure,
ans que murmure.
Primerament
en mon jovent
essen llibert,
lo que he sofert
recitare.
Puix contarè
segonament,
bè stesament,
mos casaments,
negres, dolents,
ab pena tanta
per anys cinquanta.
La part tercera
a mi certera
de lluny tramesa,
una comesa
instrucció,
diu, é lliço
spiritual
é divinal.
Quarta e darrera,
clou la manera
ja enfranquit,
d' elles partit
ó enviudat,
com he mudat
oy en amor,

pena en dolçor,
é conçellat
é arregiat
los meus darres

anys vint ó mes,
tots servint Dèu
segons veurèu.

LIBRE PIMER.

DE SA JOVENTUD.

1.ª PART.

De la fadrinea ab sa mare.

Donchs Dèu aydant
yo entonant
mon spill e norma,
servant la forma
del ahreujar,
me vull leixar
la infantéa;
ma fadrinéa
e joventut,
en servitut,
desheretat,
foragitat,
é camps seguint,
los mes de vint
anys meus millors,
ab prou suors,
perills, treballs,
nafres é talls,
ab mal passi
e comenci
mort mon bon pare.

Ell ab ma mare
visquè poch temps,
é may ensemps
los viu menjar,
ni festejar,
may los viu riure
per llur mal viure
ó mala sort,
cert ha gran tort
per alguns mals,
no vull dir quals,
é no 'ls declare,
per ser ma mare :
jove fonch étch
en fi frenetich
aixi mori.
Lo seu flori
cert no 'm resta,
car ell testa
al plaer d ella,
per sa querella

com li plaguè.
Ella hi volguè
un sèu notari
é lo vicari
son confesor
son marmesor
é legatari,
sens inventari
de son cabal,
universal
hereva feu,
de mi fill seu
leix á tudriu,
no curadiu,
car no calia;
cinch sous valia
lo mèu llegat,
é publicat
lo testament,
de continent
me renega,
no 'm abrigá
de res de dol,
lo flaviol
tragu sens cera,
roba sencera
cert no 'm deixá,
com me beixa
tantost de casa,
que 'm donas brasa
ben adreçat,
un peu calçat,
l altre descalc,
gipo al fals,
tot esquinçat,
ben desayrat
e sens camisa
dix—A ta guisa
ves hon te vulles,
cerca hon mulles
de hui mes ta sopa,
esta nit çopa,
demà camina
à la brogina,
e si no 't plau,
bergant al Grau
te podras fer,
ó lanterner
de Cap de guaytes,
ó si t' afaytes
ser bon barber,
à ton plaer
cantant cançons,
ballant als fous
de les tisores
tots jorns dos hores
prou guanyarás,
o si volras
esser obrer
de tintorer,
dos sous é nou
hauras per sou,
o si troter,
puix escuder
esser voltes,
tambè viuries;
pensa esta nit
ton bon partit,
no 't puch tenir,
ves a seguir;
taula, ni llit
te tinch perdit,
compte no 'n faces
qu en mi trobases;
peus é mans tens,
guanyat prou bens,
cerca ventura —
La gran fretura

prest m' atenguè
é 'm reprengue
gran malaltia :
mare, ni tia
no 'm acolliren,
ni may balliren
ordi per mi;
tiri camí
fora 'l portal
ves l' espital
de 'n Clapès dit
Aquella nit
l' espitelera,
falsa roncera,
ella y sa moça
percint é bosa
fins al cotó
del mèu gipo
m' escorcollaren;
puix no hi trobaren
un diner sols,
dix:—Sens llançols
hui dormireu,
demá 'us nireu
vos a captar,
no pot bastar
est espital,
ni te cabal
per mantenir,
ni llits fornir
pera tants pobres ;
per fer tes obres,
é tantas dides,
no hi basta envides,
no portau taça
ni carabaça,
barça, cerró;
en un porró
aygua beureu,
foch, sal haureu,
e sols l' estage,
pa, companage,
vi, si 'n voléu
que 'us ne cerquéu.—
A Dèu plague
que no 'm tingué
mòlt la terçana,
una semana
hi mentji blets ,
cols e brots frets,
prou ensalada,
may carn cuinada.
Sortí del llit,
é mig guarit
yo me 'n partí ,
á peu aní
seguint fortuna;
en Catalunya
un cavaller
gran vandoler
d' antich llinatge
me pres per patge ;
ab ell vlxquí
fins que 'n ixquí
ja home fet
Ab l' hom discret
temps no hi perdí,
d' ell aprenguí
de ben servir,
armes seguir:
fuy caçador,
cavalcador
de cetrería,
menescalía,
sonar, ballar,
fins á tallar
ell me 'n mostra.
Costar cuidá

mon tant saber
per sa muller,
á la final
volerme mal
sens culpa mia;
ella tenia
un sols fill char,
de cavalcar
é homenia
gens no 'n tenia;
tant lo guardava
e l' apartava
de tot perill,
que feu son fill
hom femeni
fet d' alfani
é d' orelletes,
sucre, casquetes,
e viciat,
tot mal criat,
fet a son lloure.
Quan lo veu moure
inutilment,
e gentilment
yo avancarme,
pensa matarme
la xaquiosa
fembra embejosa,
mesclá paraules,
rondalles, faules,
ab ficció.
A traició,
yo ja dormint
son fill venint
per s on concell
ab lo coltell
perque 'm matás:
com s' acostás
hagué terror
e fent remor
moguim un poch;
desfreçá 'l joch,
dix que 's burlava.
Ell tremolava
é no 'm tocá,
puix no 'm matá
ni 'u sabé fer
l' hom de paper,
fort mal m' esclám
e possa clam
de gran error
ab mon senyor
molt bravament.
Ab sacrament
ell adverava
lo que 'm possava,
mes l' hom prudent
véu clarement
qu' era falsia,
com lo movia
la sola embeja
ab sa correja
fort ll pega
é lo tanca
dins son castell,
donam concell
partis de fet.
Ab son decret
fuy pres vengut
en un laut
de Viscams,
tots los veins
me conegueren
é tots prengueren
los del carrer
grat e plaer
de ma venguda;
desconeguda

hagui la casa,
tant la viu rasa
e desrobada,
e regirada:
ma mare viu,
ni 's mou, ni 's riu,
cuyti d' entrari,
de un contrari
ó catiu strany,
de un tacany
no 'n fera menys,
ab sos desdenys
poch se girá,
ans me mirá
fort de mal ull,
Dixme—Boix, çull,
tirat avant —
Mans amagant
no 'm feu dar beure
ni 'm leixa seure,
fo que tirás,
no mi trobas
lo seu Senyor.
Ab entrenyor
yo deman —¿Qui?—
Dixme —Mesqui,
á ton despit
jo tinch marit,
cert pus honrat
que no l' orat
del pare teu,
de major preu
e pus valent;
vésten dolent —
Prest me 'n parti
yo m' aparti,
per ma honor,
no pas per por
de mon parastre;
ja per mal astre
s' era casada,
véuse posada
en llibertat,
gran heretat
de senyoria
tostemps tindria,
veulo ballant,
jove, galant,
plegat bé stret,
tantost fonch fet
per ella tench
un gentil rench,
los armaments
e paraments,
tot manllevat,
hach ben justat,
fonchme ben tre
á un bon tret
qui pot tenir
féuto venir,
ella 'l combida
ja bé y la dida
sens testimoni
féu matrimoni
ó esposalles,
sens encartalles
ni capellá.
No hi ha apelá
algun parent,
ni hom sabent
per conceller,
fonch sa muller,
sens encartar
ni ben contar
donali 'ls bens:
lo mort, parens,
lo fill absent,
per lo present

tot oblida :
ella 's cuidá
tostemps duras
llograr solás
é pa de noces,
tantost las coces
foren ab ella ·
la muller vella,
lo marit jove
que bé la sove
fá lo que deu,
mantinga Déu
qui tal pratica ;
la que 's pus rica
mes ne mereix,
menys se coneix,
lo fum l' engana,
la carn la mana,
la vella fembra
del temps no membra,
tindra la panxa
ab plechs com mancha,
ab semblant pell
com terçanell
ó chamellot,
parra, bossot,
buyt la mamella,
puih la eixella,
cap alquenat,
front estirat,
no tindrá dents,
conta los bens
no los séus anys,
dels pus estranys
bolliciosos
é ociosos,
menys vergonyós
é pus ronyos
pren com la lloba,

ab raho troba
per les etats
é voluntats,
tant variades,
colps, bocinades;
la vella enterca
puix que mals cerca,
diners primès
ha volgut mès
captivitat
que llibertat·
llançant riquea,
cerca pobrea,
llunyas dels séus,
ireta Déus.
E si quan mor,
del seu refor
quel com ne sobra
may algu cobra
dels séus tampoch,
d' ells se trau joch,
á qui la veixa
á aquell ho leixa
en testament.
Puix scientment
se encativa,
com á cativa
se déu tenir,
no pot parir,
ni dar plaer,
mes es muller
d' eixovar gros,
que no llur cos
grau dot la mou
ell pel dot clou
casament negre;
los bens alegre
donchs posseixca,
ella servixca,

vixca ab afany,
pene tot l any,
tot mal déu pendre,
veja despendre
los bens é rendes,
deu fermar vendes
é fer capitleutes,
pagar los deutes
que 'l marit deu,
en mala veu
sos bens posats
é subastats
publicament,
la cort venent
ans de sa mort,
sa vera sort
veja venuda,
é fort batuda,
ben castigada,
e desligada
en blanchs cabells,
dels pecats vells
per penitencia,
marit darrer
venje el primer.
Tot axi 's féu.
En temps fort brèu

se descobriren,
y se li obriren
moltes bambolles,
cambis, fadolles
é violaris,
preus é salaris
dels artesans
menaren mans,
dins trenta meses
feren despeses
inopinades;
hachse jugades
les joyes sues,
catives dues,
ab molts gambals,
tots los censals
foren venuts,
puix abatuts
ells se 'n fugiren,
pel temps moriren,
ell caçador
é comprador
d' un cavaller,
de sa muller
ella cambrera
é llavanera.

2.ª PART.

Com fonch afillat y tramés.

Puix yo fuy cert
esser desert
de benvolents,
cert als dolents
no m' atanci,
en mi pensi

no m' absentás,
que 'm presentas
a un hom rich
qui fel amich
fonch del mon pare
e gran compare,

é mon Padri,
jove, fadri,
desempenat;
faymen anat
al hom de Dèu,
com ell me véu
é m' hach oït,
é hach sentit
de qui fill era
é ma manera,
ell me senyá
é m' ensenya
cert gran voler,
ab mòlt plaer
ell m acceptá;
mès protestá
que may no 'm vès,
ni que n sabès
res sa muller :
lo mercader
mòlt poderòs
é virtuòs
ell m' afillá
e m' abillá
com fo mester,
sus un troter
ab prou dinès
ell me tramès
ben arreat,
camí ferrat
per Tarragona
a Barcelona,
quant arribí,
de sanct Martí
castell fort pres
en Panades,
hon ab gran cuyta
se 'n era fuyta,
ne viu cobrar,
presa tornar,
no menys ferrada
que d' ull mirada,
Na Forciana,
qui catalana
fonch natural.
Ab prou de mal
é malaltia
leixat havia
abandonat
palau robat,
sense remey
son senyor rey
propi marit
mig mort al llit
e metzinat
e fetillat,
segons se deya ;
altre tal feya
a sos fillastres,
e mals empastres
contra sa nora,
un punt, ni hora,
nunca cessant,
lo rey ginyant,
ab frau y engan,
major Joan
aprés Rey fòn,
Martí segon,
sos fills ab dos,
com a traidos
desheretas,
sols prosperas
ella, y els seus
fentlos hereus
de sos reynats:
per tals pecats
fou ben robada
e tormentada

mòltes cremades
de ses criades,
à llur mal grat.
A Monserrat
yo me n vingui
y así prengui
camí francès
fny à Beses,
ot la fama
de Nostra Dama
que 's diu del Puy;
tan bè me fuy
à Sanct Denis,
puix à Paris;
junt al hostal
prop lo portal
trobi la hosta
prou ben composta,
e lli fiava
e yo fiava
que fos segura,
jus tancadura
dich:—Hostalera
esta engevera
vos lam tancàu
è lam guardàu
aixi com l' ull,
car mòlt la vull.—
Aquella nit
pres bell partit,
mata son pare
ella y un frare:
tot bo robaren
é se n' anaren;
mès no mòlt lluny.
A tres de Juny
ells se 'n fugiren,
à set moriren.
Ella fonch presa,
é viva mesa
dins una bota,
é closa tota
ab companyia
de serp bogia
è d' un vell gall,
lo riu aball
la acabuçaren
é la llançaren;
feume mal joch,
ultra lo poch
lletra hi tenia
la qual venia
à un marchant,
fonch empachant
tots mos affès.
Mes poch après,
prengui mes gatges,
e fiu viatges
ab mòlt valent
ardida gent
de la francesa
contra l' anglesa,
fent cavacaldes
mòlt estimades,
fort guerretjant
e saltejant,
cobrant castells,
mòlt jovencells
apresonaven
y 'ls rescataven
per mòlt argent;
cruel, urgent
feyem la guerra,
e la desferra
mòlt bè s partia,
tothom n' havia.
Aquell estiu
gran rich me fiu,

é ben armat,
era estimat
entre els guerrers
no dels darrers:
en l' invernada,
per la gelada,
lo campejar
é assetjar
prenia fi.
E lo Dalfi
ab los senyors
capdals majors,
mòlt ben guarnits,
é infinits
gent de jovent,
feya sovent
fer belles juntes
é correr puntes,
é tornejar,
durant temps clar,
en lo plujos
temps enujòs,
ab mòltes gales
feya fer sales
é bells combits
dies é nits,
ab los grans fochs
mòlts placents jocbs,
vastir castells
per banastells,
noms e grans festes,
les dames prestes
al bell triscar,
baix a dançar
may hi fallien
totes venien
ben abillades
é divisades,
ab tal govern
lo temps d' ivern
axí 'l passava:
yo 'm deportava
complidament,
mes bravament
lo temps gentil,
lo mes de Abril
fins al Setembre
se feya tembre,
puix ivernavem,
é'ns ne tornavem
a galejar
é festejar
enamorades,
a les posades
ab gran plaer.

3.ª PART.

Continúa 'ls actes de Paris.

En lo Janer
una polida,
galant, ardida,
gentil burgesa,
flor de bellesa
de tot Paris,
un jorn de pris
hon yo junyi
é lo guanyi
á sa requesta,

me mostrá festa,
me feu saber
son bon voler,
lo grat e alt
ab prou desalt
del sèu burges,
car l' entremés
be 'l conegué;
la que 'u tixquè
é ordidora
fonch la traydora
de la cambrera,
falsa tercera,
ella 'n tracta
é 'ns afronta.
Ans que yo entrás
ni mi trobas,
cert no hi cabi,
ni res sabí;
feta l' empresa,
ordena presa
aquella nit
a son marit
perqué dormis.
Com ho sentis
en la sabor.
—Bebeu Senyor,
dix, lo ipocras.—
Com se 'n calas
una gran taça,
ell beguen massa,
lo fort dormir,
fòu tost morir.
Les imperfetes
tan indiscretes
mogueren crits,
foren sentits
per los veins
e tots venints,
oint los plors,
veren lo cors
estes jaent,
un tant calent
mes ja finat,
per bon veinat
volent sentir
é inquirir
sa malaltia,
ella mentia,
mòlt sospirant
dix, alt plorant:
—D' un gras porcell
e vi novell
ha molt tragat
é s' ha ofegat
de popleixia.—
Mòlt s' escroixia,
tots la cregueren,
e la planygueren
de sa dolor
Nostra blandor
fonch desviada
e destorbada:
tal soberch mal,
mòlts del hostal
lo conegueren,
d' ells ho cregueren,
altres negaven,
los uns ploraven,
altres bonien
lo qui sentien,
no 's pocb cobrir
tan prest morir,
e fort desastre
no leixás rastre
de gran sospita,
per mala dita
ella fonch presa

é fonch defesa
é favorida
per ser nodrida
entre 'ls de côrt,
Mes un fill bort
que 'l mort tenia
la perseguia
fort bravament,
diligentment
ne feu l' enquesta
a sa requesta
instant fortment,
pèl parlament
fonch condemnada
ser soterrada
viva de jus
lo mort de sus,
e viva treta,
duta en carreta
fora 'l raval,
al cab d' un pal
no gayre baix
obrat com aix
mesa á la roda,
per l' ull hon roda
ella lligada,
aparellada
deball foguera
com metzinera
hi fos rodada
é socarrada
fins tot fos cendra.
La jove tendra
de pena fort
é dura mort
ab paciencia
pres la sentencia
é la rebè.
A mi tambè
qualque beuratge
o mal potatge,
fetilleries
ó porreries
me haguera fet
perçó de fet
m' aconorti
y m deporti.
Mes aquell any
un cas estrany
en lo mon nou
jorn de ninou
se esdevench,
yo tingui 'l rench,
fiu combidar
tots a copar
é rigolatge,
los de paratge
qui junt havien,
allí tenien
de tots potatges,
de carns salvatges,
volateria,
pasticeria
molt preciosa,
la pus famosa
de tot Paris
en un pastis
capolat trit,
d' hom cap de dit
hi fonch trobat.
fonch molt torbat
qui 'l coneguè
regoneguè
que hi trobaria
mes, hi havia
un cap d' orella,
carn de bedella
creyen mentjassen

ans que bi trobassen
d' unglal petit
tros mig partit,
tots lo miram,
é arbitram
carn d' hom cert era;
la pasticera
ab dos aydans,
filles prou grans,
era fornera
é tabernera;
dels que venien,
allí bevien,
alguns mataven,
carn capolaven,
feyen pastells,
é dels budells
feyen salcices
é llonganices
del móu pus fines;
mare y fadrines,
quants ne tenien
tants ne venien
é no hi bastaven.
Elles mataven
alguns bedells,
ab la carn d' ells
tot ho cobrien,
assaborien
ab fines salces,
les dones falces!
En un clot tou
fondo com pou
descarnats ossos
cames y trossos
allí s metien
é ja 'l omplien
les fembres braves,
cruels é praves,
infels, malvades,
é celerades,
abominables
cert los diables
com los mataren
crech los aydaren,
é lo dimoni
fas testimoni
que 'n mentji prou.
May carn, ni brou,
perdius, gallines,
ni francolines
de tal sabor,
tendror, dolsor,
may no 'n tasti.
Per lo mati
de totes tres,
feren quartés,
é llur posada
foncb derrocada,
é l' aplanaren,
sal hi sembraren,
e tots los cossos
tallats á trossos,
cent ne contaren,
los soterraren
en lloch sagrat.
Mòlt hagui grat
d' aquell pais,
may viu divis
vandolejar
ni breguejar
homens prou richs,
e pacificbs
suaus, benignes;
dones malignes,
mòltes vegades
viu condemnades;
mil bandejaven,

mes ne penjaven
que de raims,
per varis crims.
Una 'n penjaren,
viva escorcharen
gran fetillera
e metzinera,
de nit venia
sens companyia,
sola pujava
é arrancava
dents e queixals
dels qui en pals
alts elxecats
eran penjats:
la falsa folla
dintre una olla
ben engulxada,
llum amagada
ella tenia,
e si sentia
algu passás
é s' acostás,
la descubria.
De lluny paria
espaventable
cap de diable;
per cinch forats
ben compassats
los raigs eixien,
ulls, nas parien,
gran boca ab foch;
ab semblant joch
tots s' espantaven,
fuigir cuytaven;
gens no 's torbava,
ans acabava
sos maleficis.
Porch ple de vicis
un mal matí,
fonch sanct Martí,
ella trobá,
la pell leixá
per ferne bòts.
Puix ixquen tots
mòlt bella flota,
sens fort derrota
ab lo calt sol
de Juliol,
en les companyes
e gents estranyes
qui eren vengudes,
fem corregudes
no ns hi trigam
que calcigàm
tota llur terra:
bè 'n haja guerra
fá rey cortés,
lo rey francès
me feu llarguesa:
una duxesa
folla guerrera
ma presonera
de gran fiança,
per ma quitança
é del botí
quant lo partí
per part doná,
ella 's finá
entregament,
dos mil é cent
dobles de nan
ella pagan,
son fill bastart
anava en part,
los dits croixint
é dix bonint:
—Quin Dèu vos sal,

tenim hostal
de llits fornit,
digau marit
cinch cavalcans,
preats, galants,
espinga, bona,
perquins cinch sous
los acollíu?—
E yo sabiu,
un bell robí
yo li doni,
e la falague
é de fet pague
quant despenía
lo prom tenia
com pare sèu,
per son correu
yo fuy persona;
com á lleona
ella, mmirava,
no 'm oblidava
lo benefici,
feya servici,
é gran honor
al prom major.

5.ª PART.

Clòu son viatje tornant á Valencia.

En aquell punt
que yo fuy junt
en la ciutat,
hagui comptat
quants anys havia
trobi cumplia
los trenta y dos,
ab corredos
yo 'm avengui,
compri, pagui
l' alberch aquest,
arrei 'l prest
d' abillements
é forniments
com convenia.
Sovint venia
la rauylnosa
á visitar,
pera guaytar
si res portava
ó si 'm donava
lo marit sèn.
Com ella veu
yo com venia
é quant havia
d' allá emblat
o cambiat,
m' ho veu cobrar
e bè 'smersar,
bè li plaguè
com coneguè
que rich venia
ella tenia
una cosina,
tantost barrina
fos muller mia,
ella m' envia
la corredora,
gran ralladora,
entrametent,
punta corrent
é mòlt rebessa,

ella m' endreça
son parlament
—D' un casament
mòlt singular
vos vull parlar,
d' una doncella
bona e bella,
ben endreçada,
molt heretada,
rica pubila
d' aquesta vila,
dels bons parents;
en dot ha trenta
milia sous,
eu timbres nous,
tots en moneda.—
Una arboreda
gran alqueria
dix, posseia
prop la devesa;
sense despesa
dix, se faria,
segons volria
que 'u ordenas:
que 'm demanás
aquella tia,
qui 'l trametia
yo de concell:
—Vos fillol d' ell
y ella d' ella
bona parella
si vos me creeu
ab dos seréu.—
Falsa parlera,
vella velora
m' embabuixa
y 'm tabuixa:
de tot mentia,
de sa falsia
jo la cregui,
al prom pregui
e sa muller,
en tal penser
m' aconsellassen
é m' arreglassen.
Yo la prengui;
si 'u avengui
ara 'u sabréu
yo 'u dire breu.
Ella 'm soptá
e fort repta
perquo 'm tardava
e que sperava,
altre l' hauria
qui 'u grahiria:
tant ho cuytaren
que ns esposaren,
ella 's dota
del que portá,
sonse fermança,
ab confiança
cort sanament
é planament
axi 'u passi.
De fet pensi
que li daria
ó que faria,
yo provei
é l' arroi
perlas, tobins,
velluts, cetins,
conduyts, marts vays,
vernius, duays,
percots, gonelles,
angles, bruixelles,
é bell domás
Arrunça 'l nas
cabotejant,

è morrejant,
ab gran menyspréu
doná del péu,
vestir no 'u vol,
diu que du dol,
no hi véu brocat,
de vellutat
hi fall faldetes,
tot per robetes
de creatura,
falsa costura,
é mal tallat,
pitjor forrat,
diu mal del sastre,
sofri l' empastre
no li dich res.
En mi repròs
yo stich mirant,
la fi esperant
volgui probar
son eixovar
si 'l me darien
ó 'm pagarien
sens demanar:
cert l' esperar
fonch foch de falles,
trenta mil malles
fonch la moneda,
cert l' arboreda
é l alqueria,
fonch malqueria
bens consfiscats,
hypotecats
en plets pendents,
encartaments
de quantitats,
censals quitats,
fictes coberts,
á còrt oferts,

mal carregats,
deutes pagats
sens concellar.
Vam concellar
qui bé 'm volia
e molt sabia
en aquets fets,
que leixàs plets:
may per jamés
rebi 'l promés,
pagat aixi
ja no 'm deixi
fer lo degut,
hagüim begut
ja les adíves
á mi nocives,
al cos y bossa.
Era mòlt rossa,
blanca, polida
é ben sañida:
yo no present
ab tots rient
la llengua asida,
ab mi cosida
com si fos muda,
tostemps premuda,
sols murmurava.
un jorn plorava,
dixü, perqué:
—Hoy, per ma fé,
no plor per res,
dix, be 'm fartàu,
¿perque 'm matau?
leixaume star.—
Volent restar
sens del tot rompre,
yo sò qui compre
alfarda, treça,
llistada pessa,

bell drap de coll,
corda, trescoll,
bonys é polseres,
spill, orelleres,
crespina, trena,
collar, cadena,
coral é llambre,
aloes é ambre,
prou adzebeja,
clavèr, correja,
bossa, aguller,
pinta, crencher,
stoig, gavinets,
guants, ventallets,
calces, tapins,
ab escarpins
de vellut blau,
mig cofre y clau,
quant trobar puch,
é tot li duch,
res no 'n volguè
ni 'm respongue,
tostemps callant.
yo deballant
un jorn la schala
dix una y mala:
—Dolent catiu
yo malalt viu.—
—Mes mala 'm vist,
mala 'm prenguist
per tots tos obs,
tirar los strobs
sabries mes.—
Son entremes
bè l conegui,
no li respongui,
en mi pensant
que per avant
lo sèn desdeny,
qui per poch seny
vè e jovent,
plena de vent
e mal nodrida,
no may ferida
per sor ni frare,
filla séns mare,
feta á la guisa
que à la divisa,
sino gran fum,
llur mal costum
yo 'l me guarria.
Puig a llur tia
fiu escomesa,
fuigins despesa
de bodes fer,
en lo janer
de matinada,
poca amaynada
sen huit ó nou:
ella que 'n ou
é ses parentes,
mòlt malcontentes,
totes rabien
e cridant dien:
—Ix de la roca,
que ab tan poca
mencio facen
elles que tracen
com se faràn,
demanaràn
tots los honrats,
nobles, jurats,
cavalleria,
al ball del dia,
ira honrada,
alt cavalcada
en coset blanch
duran lo banch

del fre parents
dels sèus potents,
puix prou ne te,
é vol tambè
robes novelles,
joyes pus belles
mòlts sonadors,
e mentjadors
tots ben casats
mudar mòlts ats
complidament.
Mesquinament
é amagada
esta vegada
no 'us ho pensasseu,
ni 'u començasseu,
car acabat,
menys adobat
may ho veurieu,
pensar deurieu,
ella d hon vè,
é li convè
solemne festa.—
Ella qui resta
soperbiosa,
tota briosa,
los ulls regira,
totas remira,
gronyint flastoma
com qui es pren ploma
del cap é pits,
unglas dels dits
se remordia
en aquell dia
per tal afrontes:
yo fiu mos contes,
al temps de roses
tenir mes coses
aparellades

é arreglades.
Al ters diumonge,
si 's vol hi mentje
tot lo veinat,
rostit, cuinat,
si 's vol ho bullen,
facen que 's vullen,
en aquell jorn
de cert en torn
trecentes lliures
despres en viures,
tots hi mentjaren,
e ben bailaren
á llur plaer.
Lo desplaer
fou mèu á soles;
trobi violes
en lo meu hort,
e morritort,
doncell, ab malva;
entrihi ab salva
mon primer past
menji ab tast
e fort mostalla,
al cap sens falla
be lam senti,
e no 'u mostri
dissimulant
e no mostrant
en res coneixer
com m' han fet peixer,
de cert pensáu
per haver pau
fuy pacient
Dilluns seguent,
com fonch dinats,
los combidats
tots se 'n partien
é sols me dien:

—Gracies grans,
é mòlts infants
vos done Dèu,
si res volèu
yo sò tot vostre,
si bè no 'u mostre
del que sè fer
al menester
manau de mi.—
Fan son camí,
leixen mal sà
lo novensa,
la novensana
tornàs ufana,
com pavo vell
mirantse bell,
roda ben alta,
dels peus sa falta
nunca mirant,
mes yo tirant
al pacífich,
vos certifich,
que mon poder,
art, güiny, saber
quant treballava,
tot s' espletava
de nit é dia
en cercar via
perque ns amassem
é concordassem
com se pertany,
ab quant afany,
é temps perdent.
Primer volent
la solaçar,
é abraçar
a totes parts;
ariçons, carts,
porcba crespina,
no tenen spina
pus fort punyent,
porcell grunyent
tota la nit
era 'n lo llit,
com se gitava,
primer cercava
lo coixinal
de son senyal,
nu del llansol
si sta hon sol,
apres rallava
si yo callava,
no responent
deya.—Dolent
sò endiablada
ó sò orada
no m responeu?—
Mal esclateu
tenintli corda
may me recorda
restas la mia.
Si s' adormia,
molt me enujava
com s' orinava
tant y sovint
lo llit podrint,
daire pudia
quant li venia
son ordinari:
sens pus pensarhi,
cames é cuixes
les calces fluixes,
tot se 'n omplia,
draps si 's metia
ab tal olor
e tal color
com Deu se sab;
llançava 'l drap

per los racons,
deball caixons,
entre la palla,
no hi dòna malla
hon si trobava,
ella l deixava
hon li caia.
Mig any vestia
una camisa
de sa divisa
gentil brodada,
tota chapada
de rojes flors,
nunca del cors,
sino podrida,
trosos partida
la despullava:
tal la llançava
baix en la cova
mudavas nova
cada vestida,
mes no cosida
punt per ses mans.
En las nits grans,
e menys de dia,
yo may dormia
sen porgatori,
en lo scriptori
tot m' espanyava
si cavatcava
fent qualque volta,
á missa solta
yo me 'm tornava,
e m' acostava
al mal dinar,
feya cuinar
yo finament
é netament
als meus esclaus,
ella les claus
ni tancadura,
menys la mesura
ni regiment
del forniment
de ma tocava
ni se 'n curava,
res no hi sabia
ni 's comedia
res ordenar,
menys lo manar
sols de paraula.
Seyas a taula,
havent mentjat
é almorçat
ja dematí,
tot temps ab mi
enfastijada
é desmentjada,
d' altres viandes
feya demandes,
cert impossibles,
mentjars plaibles,
dels que 's coven
no li placen,
tant fastijosa
com desdenyosa,
é delicada
com enfitada.
Sola copas,
es menejas
lo candeler,
fonch lo scuder
dins lo rebost,
no vingue tost,
caych la candela,
feu bé la vela,
per las toballes
leixá fer falles

é flamejar,
per no tocar
lo sèu, de ma
cert se 'n crema
bè la mitat.
Senyalat plat
certa scudella
tenia ella,
taça apartada,
tal no tocada,
son drap de boca,
tallar sens broca
no consentia,
ni mentjaria
carn del mercat,
si hom pentjat
algu hi havia,
ni permetia
frulta 'n portassen,
be que hi comprassen
conills, perdius,
francolins vius,
de nit a fosca
en ells la mosca
nunca si met,
plomat secret
un gran coixi
se que 'n omplı
en la cambreta,
foguer, olleta,
allı 's coia,
de nit e dia,
sense cuiners.
Los jorns faeners
entre semana
may era sana,
al llit s' estava,
ella 'allevava
tocades déu,
com á la Seu
Deu se alçava.
nunca filava,
ni dins dels guans
treya les mans,
james cosia,
sols clau tenia
al seu mig cofre,
plé de girofre
é drogueries,
les averies
de sa persona
alguna stona
ella spiava,
mes ne pastava
pasta de muda,
oli de ruda
é de ginebre,
pols de gingebre,
molla de muja,
ab unt de truja
ó de rovell,
ab cert bermell
tret d' escudelles,
morros e celles
s' empeguntava,
quan se 'n untava
fastig me feya,
ab por se reya
de rompre 'l pint,
mestre de tint
de fullurgella
no aparella
ni fa mes tines.
Ans de matines
ella 's llevava
é 's perfumava
fentse ben olre,
los jorns de colre

la matinada
era afanyada
per ben llair
al bell febrir
dos ó tres hores;
com van les mores
que son çabies
en semblants dies,
tal se 'n pintava:
en missa entrava
com ya preycaven,
si no 's llevaven
per ella totes,
si feya botes,
les que 's llevaven
fort se besaven,
ab dos premudes
e revengudes
tots temps torbava
e s' aturava
lo preycador
per la remor
del combidar
e saludar,
si tart venia
pus tart n' eixia,
ab anellada
n' era llansada.
Yo la sperava,
tot se cremava;
quant mal dinar,
pitjor çopar,
ne hagui callant
e suportant,
e quant mal dia,
res no 'm valia
ans pitjorava
y 's rebelava.
Ma de paper,
ploma y linter
ella tenia,
que n' escrivia
may ho sabi:
per cas trobi
tot en la plega,
que fos seu nega,
profidieja,
cridant braveja,
puja la quinta,
mes yo de tinta
ses mans çullades
viu prou vegades.
Durant l' advent,
ni fanchs, ni vent
no lo hi vedava.
ella 'm tocava
mes de cent sous
cada dijous,
ab noves manyes;
y ab ses companyes
e manllevades,
e replegades
per la carrera,
no seus faldera
passant per Lonja,
ab una monja
no menys febrida,
ni ab mes brida,
al seu costat,
per lo mercat
feya la volta
a regna solta
mirant les tendes,
e per les sendes
feventli lloch,
com si fos foch.
Mestre Cora
qui dir pora

dels ciutadans
gentils galans
com los donava
e 'ls demanava
a tots de fira,
may se 'n partira
no fos despes,
donat, malmes,
tot en strenes.
En Magdalenes
apres entrava,
crech descansava,
oracio
col–laciò,
no se que hi feya,
venir la veya
dites completes,
per Menoretes
e Bosseria
feya sa via
quan se 'n tornava.
Sovint anava
de nit al nou
bany d'Ensanou
e d Ensuau
en lo Palau,
al despullar
y al bell ballar,
en bells tapits
ahuchs, salts, crits,
ab ses veines,
perdius, gallines,
pollets petits
juleps, solsits,
ous ab gingebre,
los durs ab pebre
grech é clarea,
sense peréa,
la malvesia
per cortesia,
en gobelets;
los artalets
no 'ls hi preaven,
pegats de lambre,
benjui, ambre,
aygues, almesch
feya fer fresch
molt citronat,
carabaçat,
prou gingebrons
e canyelons,
fin tartngat
e caponat
en llotevari,
l' apotecari
pus ancià
en Maciá
Martí sabent,
e son jovent
qui la servia,
mil sous u' havia
de tres vegades,
yo dich aussades
del que hi restava
de que bé 's pagava
de cadandana,
cert Na Farfana
sa banyadora
si bé l' un hora
era complida,
ans que finida
fos llur banyada,
de sabres, pardos,
ab balls, atardos,
cants e cançons,
ab molts brandons
ella tornava.
Si may gosava

dir: ¿d'hon venia?
—¿Com? responia
ab gran furor,
en la color
no 'u coneixeu?
No mereixeu
semblant tendror,
ni tal olor
vos en grosser;
lo travesser
es pera tals,
ab los capsals
deuen dormir,
i no tenir
tan empachades,
ni agreujades,
tal com yo so.—
Semblant canço
lleya e pijós:
—D' huy mes á vos
no 'us val coroná,
de Guillamona
content serieu,
tant amarieu
una aldeana
dona serrana
que visten capes,
del temps de Chapes
sòu, é d' antany.
no sou d' enguany,
ja no 'us usau,
vos ja 'us pixau
en la cabata,
la nostra gata
vos ne portau,
molt cavalcau
tort en la cella:
¿ fèu la scarcella
o curt gambal?
¿Sonáu tabal
ó cornamusa?
Tambè se usa
sonar llaut,
e lo vellut
de tripa, groch,
é calçar soch,
pus alt lo dret.
¿Mostrauvos fret
é tant suau?
¿Perque plorau?
¿Féu la mortalla?
Com la muralla
desembaucau,
sech, flach tornau:
podeu menjar,
que a blanquejar
l' horta comensa:
per mes ofensa,
ó per mes toch,
leixant l'estoch
vos tenlu fulla,
no pot l' agulla
cosir que s roma
La cort de Roma
haurá á sentir,
e departir
tan gran error.
Revenedor
feu tal parell,
un cos tan bell
alt com planço
ab un besó
chich caganiu,
sech, ronadiu,
flac, fetmesi,
avar, meixquí,
menja bonico,
caga poquico,

sart, mirmidó
pus ver capo
so emparellada,
mal consolada,
com yo porc
se que fare —
De tals liiçons
ab agres sons
sovint n'oia
e soferia.
Dijous llarder
digui —Muller,
lo temps s' acosta
de pendre posta
en penitencia,
per continencia
partixcam llit —
Dix —¿Haveu dit?
Molt be preycau
Ara 'scoltau,
dire lambe:
l'hom qui s' abste
d'aixo en quaresma,
a cinquagesma
cornut se troba,
espoli sa roba
qui apartarne
vol que no s'atne,
prou es simolsa
qui no la spolsa
un hora al dia —
En casa mia
si no hi junvien
o no corrien
toros por festa,
casenna sesta
lius llums enceses,
moltes enteses
os ho cuydaven,
les que filaven,
com diu la genl,
ab fus d' argent
si ajustaven,
tambe cridaven
jovens sabils,
ben escaltrits
llançats entr elles,
a coseguelles
ells començaven,
puix palmejaven
de ses endreçes,
teles é peçes
que fan ordir
ab bell menth,
puix una sclama,
l' altra disfama,
altra despita
l' altra sospita,
altra flastoma,
conten prou broma,
tot de mal dien,
e hi afegien
ab molts envits,
de llurs marits,
e se 'n burlaven
Apres jugaven,
voleu palleta,
dáume man dreta,
qui te lo anell,
d' ous esl rameil,
capsa ab comandes
ab ses demandes,
un arbre y caut
ocell donant,
mes dir rahons,
desvarions,
e maravelles
de cent novelles,

e faceties,
phylosophies
del gran Plato,
Tuli, Cato,
Dant, poesies,
e tragedies
tots altercaven,
e disputaven.
Qui menys savia,
mes hi mentia,
e tots parlaven,
no s' escoltaven,
yo be 'u sentia;
mes no 'm plaia
son negre strado.
Cercantli vado
que l'amansas,
abonanças,
de l' arispea,
per sa vivea
dubtant no surta.
com á la murta
yo la menege,
e llagotege,
ella menys ol,
tempte si vol,
res no li cele,
yo li revele,
tot quant savia,
e quant havia
tots mos secrets
haguéls retrets
tots en publich.
De cert vos dich
que feya rims,
recitant crims
que m' afegia,
en heretgia,
rebellio
ó traicio
ella sabes
que hi cabes
cert no 'u celara,
ans m' acusara.
Ventla mudable
e variable
mudi lo treu,
pensi per preu,
que la compras
e lam tiras
fentli parences,
e prometences
que tot lo mèu
seria sèu,
ella present
fiu testament,
fentla hereva,
de fet capbreva
tots mos censals,
perpetuals,
e los morents.
Ab sos parents
ella feu lliga,
menys que una figa
tot ho prea,
mes be 's pensa
ella que fora
mort yo, senyora
e partiria
ab qui 's volria,
com esperava
e desitjava
que yo moris,
¿pensáu cobris
la desamor,
leixas remor,
ni tempestat ?
Sa malvestat

llavors doblá,
desamobla
la casa mia;
del que havia
furta, roba;
en quant troba
avinentea,
no hach peréa
d empenyorar,
e trafegar.
Una tendera
e sa faldera
crende lliga,
feyen botiga.
Tres hi cabien
e revenien
robes de llits,
bancals, tapits,
teles, tovalles,
e vitualles,
argent, or, coure;
quant se pot moure,
tot ho furtaven,
e trafegaven,
ab arteria.
barateria.
los ajudava.
Preu que tocava
del que venia,
se despenia
no se en que,
crech per ma fe
tot ho llançava;
may no pagava
res que prengues;
de res degués
a mi 'u dreçava.
Ab mi comptava
l' especier,
sastre, draper
é costurera,
tapins, velera,
lo brunater
e confiter,
la bunyolera
e casquetera
tenien talles
segons les ralles,
yo pagador,
del ordidor
e teixidora,
canejadora,
ni banover,
ni perpunter,
de lli comprat,
cuyt, ni filat,
may no viu contes.
Veent tals ontes,
perdició,
destruccio
tan manifesta,
altre no 'm resta
experiment,
darrerament
per ensajar
que bandejar
los seus guarips
Joch de naips
de nit jugaven,
ab dos rumflaven,
ella partia:
sovint prenia
les copes totes;
trinca de sotes
si ans jugava,
copes llançava,
puix no 'm valia
bastons servia,

com al badoch
mudava joch,
no del noguer
dantli loguer
perque del fruyt
jugavan buit,
per reduirla
jugue abirla
sovint ab ella,
joch descampella
ni de la choca,
com si fos roca
menys se movia,
si responia
sols digués buf
havia xuf-
-i' deya baf
tantost lo çaf
al cap sentia.
Sa malaltia
vent incurable,
desesperable
de millorar,
de pijorar
essent yo cert,
lo cap obert,
enfastijat,
molt enujat
mudi d'estil,
hu codicil
del tot cassant
e revocant
lo testament.
Sabiament
yo posi prest
en cort protest
dins temps degut,
com may rebut
lo dot hagués,
que hi respongués
li fonch manat,
ben intimat
ab escriptura.
Sa oradura
no 's mitigà,
ni 's castiga
gens per aixo.
Lo seu caixo
ple de ampolletes,
escudelletes
é barralets,
ab mil potets,
tot ho trenqui
é li prengui
sos ornaments,
habillaments,
anells, manilles,
vels, beatilles,
l' argenteria
é pelleria
me 'n alleujaren
è m' ho pagaren
tantost ó tart;
mes no lo quart
del que costá
may s' acosta
à la raho.
Com Pharaó
cor endurit,
du, empedrit,
é pus malvada.
Aconcellada
no se per qui,
molt lo hi grai,
ab llarch cartell
posam llibell
fort de repudi,
ab gran estudi

articulá
e prest probá
qu' era casada,
d' altri sposada
primer de mi,
e que dormi
ans ab aquell.
Cert, un cornell,
ella cornelta,
fêune parella
lo magnifich
En Guaderich
lo de Solér,
canonge ver,
doctor legiste,
gran Canoniste,
oficial,
tragnè lo mal
de casa mia,
feren sa via.
Yo delliurat,
e deferrat,
tret de gran fanch,
romanguí franch.

Cert, qui 'm traguès
si yo hi jagues
de mig d' infern,
en l' ull un pern
si mi ballava
que 'm delliurava
mes alegria
no mostraria;
gran goig hagui
com romanguí
d' aquell diable
incomportable,
desobligat,
llicenciat;
poder entendre
si vulgues pendre
altre muller,
com carceller
pres me tenia,
ma homenia
puix fonch quitada
e rescatada,
yo reposí.

LIBRE SEGON.

COM VOLGUÈ PENDRE beguina.

1.ª PART.

Puix reposí
un vot complir,
ans del partir
una beguina
que 'n fonch veina,

per mi pregada
e ben pagada,
fiu guardadora
receptadora;
é tot lo méu

al concell seu
acomanant,
yo confiant
del begulnage,
fiu mon viatge
devés Sant Jaume,
Dichh stojaume
ab mòlta cura
sots tancadura
lo que 'us coman,
al Sanct Joan
o Juliol,
si Déu ho vol
seré tornat.
E ben ornat
del necessari,
pensi d' anarhi
camí tirant,
poch sospirant
per lo passat,
assolaçat
per lo présent,
eram plascent
pensantme forro
e tret del corro,
hon m' escorchava
e 'm garrochava
la carnicera
Al mig jorn era
passat Bunyol,
e post lo Sol
fuy en Requena,
per bona strena
trobi gran festa
prou deshonesta,
no coneguda;
mes avenguda
una sposada,
ja desflorada
ans de casar,
lo jorn d' arrar,
aparellada,
ben emperlada,
sabe fingir,
mostrant tenir
al cos diable
spaventable,
torcent la cara,
pres una vara,
mou tant de brega;
la gent s' aplega
maravellats,
los peus lligats,
las mans tambe,
la gent ne vé
deves la sgleya:
allí si 'n feya
de fictions
é varions,
ab l' esposat
Lo bon curat
vol-la senyar,
de sus posar
aygua beneyta,
surt la maleyta
fingint pintures
de diablures,
diu que no hi creu;
feutll la creu
éll la conjura,
ella perjura,
de Déu renega,
éll si carrega
ab tot son seny,
pus fort la estreny,
diu —Ixca tost
per lloch dispost,
no fent gens mal—

A la final,
la resabida
mudant veu erida:
—No vull eixir
sens ben obrir,
o esquinçar
ben eixamplat
aquell forat
qual te guardat
mes en son cos.—
Cridà l espos
ab alta veu
—Al plaer seu,
per hon se vulla
puix tost s' aculla
rompa y esqueixe,
puix no la veixe,
mes no 'l forceu
ne 'l conjuréu,
pregauló ixca;
sols ella visca
no cur de pus.—
Dient, «Jesus»,
fingint s'estorla,
mostras mig morta
com esmortida,
esbalaida
clama:—Del Hoch
baix, dix, gran foch
cert me ha deixat
tot escorchat.—
Del foch salvatge,
such de plantatge
crech lan guari;
aixi cobri
son falliment,
tothom content,
lo novi mes.
Dimecre apres
com me n' eixia
fol companyia
e fent per mi
de cert trobi
seguint momjoyes,
plants, monts e foyes,
e rius passant,
fuy al cos sant
de la Calçada,
ciutat murada.
Una vil bosta
roin disposta
a puteria,
llavors tenia
en sa posada
una bregada
de pelegrins
vells e fadrins,
hu ll 'n falta
e requesta
li fes plaer,
no 'u volgué fer,
la vil bagassa
mesli la taça
dins son fardell;
partintsen ell
menys la trobaren,
fent que 'l penjaren.
Los altres tiren
llur vot compliren;
com se n tornaren
de fet anaren
véure 'l penjat
Poch apartat
del gran cami,
viu lo fadri
dix:—Despenjaume,
beneyt Sanct Jaume
m ha sustentat.—

Lo gran pecat
fonch descobert
e fonch pus cert;
car com cuytassen
e 'l demanassen
al president,
ell responent
á llur querella,
per maravella
dos cuyts ocells,
presents tots ells
resucitaren
e alt cantaren
gallina é gall
Sens entrevall
l' hosta damnada
prest fonch penjada.
Yo caminant,
adés pensant,
adés rient,
fuy en ponent,
asi vetli,
del tot compli
ma romeria.
Yo me 'n venia
viu fort pelea
dins un aldea
en un carrer,
marit, muller,
viu emplaçar,
fort acusar
que adulterava,
ella negava;
ferro calent
bermell, ardent
li feren pendre,
veren encendre
de fet la má,
tota 's crema,
no la escoltaren,
de fet votaren
sentenciada;
fonch degollada
per son marit.
Fuy en Olit
vila molt bella,
dona ja vella
hi viu portar
á soterrar,
sobre lo cors
moltes grans plors
feyen é plant,
una cantant
alt endechava
e coblejava
maldient fort
la falsa mort
per massa tost
haver destost
dona semblant
darrer leixant
lo marit viure:
preguim á riure
com les oi,
era fadri
jove, lo mort,
é per sa sort
vinticinque
marit dels que
haguts havia
mentres vivia;
alles encara
lo cap é cara
se 'n arrapaven,
cabells pelaven,
com no moria,
ans romania
lo jove viu

Passi lo riu
gros d' Aragó,
en Alago
desfiu ma trossa;
en Çaragoza
galant entri,
e drel hiri
descavalcar
al Sanct Pilar,
qual, quan vivia
Sancta Maria,
angels obraren;
ells lo portaren
per salvetat
a la ciutat,
hon preycant
l' apostol sant
mes gent l' oi
e 's converti;
puji a la nau.
Hostal pensáu
millor possi,
dones troli
molt divisades,
encafranades,
ab mil tocados:
miri 'ls estrados
de les senyores,
pints, ni lisores
no si tocaven,
ni 's practicaven
fusos, filoses:
les generoses
e grans nobleses,
com diableses
aixis deporten:
alli 's conforten;
los estrangers
no en verges,
car no ni ha.
Viu l' endema
comoviment
de molta gent
per una presa
en carçer mesa
hont era estada
tres anys tancada
adulterant,
marit instant
denunciada
sentenciada
pera penjar,
fentse emprenyar
a un bergant,
articulant
de son prenyat,
fonch porrogat
l' eixecutar,
per escapar
pres per partit
havent parit,
fort treballas
prest 's emprenyas
quatre vegades
continuades.
Un mateix dia
ella paria
e s' emprenyava,
axi guanyava
lo porrogar,
fenho durar
pus de tres anys,
ab los tacanys
qui li aydaven,
los que posaven
en la cadena.
A la cinquena,
yo fuy present,

per manament
dels Salmedines
quatre madrines
la remiraren,
é deposaren
ab sagrament
concordament
no ser prenyada.
Fonch enforcada
al Mercadal,
hont lo dogal
li fonch taliat,
car fonch dubiat
concebiment;
gran moviment
al ventre veren,
prest la meteren
dins l almodi.
Be sé per qui,
lo ventre obert
pus clar e cert
a ull mirada
fonch prenys trobada
Havent mentit,
fals referit
les pastoraces
de madrinaces,
lo llur fals dir
las feu morir.
Molt mes parira
si no morira,
tambe 's mori
dins lo fadri
sens batejar
e feu errar
los Algnasis.
Ans que 'm partis,
una torbada
dona barbada,
tan rabiosa
com ansiosa
de ser amada
entenebrada
per lo diable,
feu cas mirable,
gran arrogancia,
fel d' importancia
é gran espant.
Contaminant
la sua fe
no se perque,
sols gelosia
crech la movia,
ella 's clamava
molt la tractava
son marit mal,
pensa al Raval
o Moreria
concell hauria
d' un sarralu
llur alfaqui.
Per san diner
lo fitiller
dix, si pagava
e li portava
ben amagat
lo cos sagrat,
cert, ell faria
que la volria
bè son marit,
prest fet e dit
En la capella
qui es molt bella
de Sant Miquel,
calat lo vel
ella 's confessa,
ab mòlta fressa
pres falsament

lo Sagrament
sanct del altar:
com qui torçar
se 'n vol la boca,
la sancta coca
se 'n trach sancera.
En candelera,
ó cofrenet,
com pus secret
pogue tancá,
de fet torná,
dix, ja 'l tenia,
hon ho volia.
Dix, que 'u portas,
e com cuytas
ab mòlta raixa
obrint la caixa,
que hi hach deixat
fonch transformat
en bell infant
tot rutilant
e luminòs,
mòlt gracios
tot nu jahent,
lo qual veent
com qui sol mira,
al moro tira
tota 'sglayada,
alienada,
fora de si.
Lo Tagari,
perro malvat,
tot atronat,
dix se 'n tornás
tot lo cremás,
proveirla
per altra via.
La renegada
endiablada
folla, dement,
Dèu no tement,
no res dubtant,
ni gens pensant
en lo que feya,
crech que no hi veya,
fent gran foguera,
la candelera
mes sus en mig,
apres afig
llenya y carbo,
tot lo caixo
fonch ben cremat,
tot abrasat;
lo sanct cosset
del infantet
roman il-les
de foch sospes.
Lo feu cremar,
restant la llar
mirablement,
pus resplandent,
e semblant viu
entre 'l caliu
no socarrat.
Tan lleig pecat
no 'l puch narrar
sens fort plorar,
lo paper mulle
lo ja scrit çulle
llacrimejant.
Continuant
sos pensaments
porta sarments
llenya molt mes
pi sech, y mes,
mes foch encen
molt fort enten
fer de tot cendres,

era divendres
entorn mig dia ,
e bè sabia
lo perro ca
fer la çala
en semblant hora.
Arrapas, plora,
no sab que fer,
veyal sancer,
no gens fumal
ni alterat,
brases e foch
tot li fa lloch,
cega per ira
lo cami gira
ves la mesquita
plorant recita
son mal novell
per mal concell
sèu quant ha fet.
Lo vell moret
ix del alquible
per lo terrible
por d' abalot,
pensa quant pot,
en si discorre,
sols li ocorre,
dir a la fembra :
—Qui spinas sembra
descals no vaja :
qui mòlt s' enfaja
al aygua anar
ell ha leixar,
lo coll o lança
tinch ja perduda ,
si no 'ns ajuda
Deu poderos ,
morts som ab dos
si nostre cas
pèls populas
sera sentit,
prengám partit
tal que 'ns delliure,
que pugam viure,
ab dos morrem,
sino correm
dret á la Seu,
e vos al peu
del confessor,
lo gran error
qué fet haveu
confessaréu ,
é yo mon mal
al general
major vicari
sens gens viudari
recitare,
acusare
mon falliment,
discretament
provelrán,
ens guiarán,
si som esforts
ab dos som morts,
ley mudare,
renegare
de Mahomet,
axi 'u promet.—
Tot axi 's feu.
Bisbe sabeu
mana al vicari,
ab son notari
se desfreçassen,
é que hi anassen
á la vesprada
apres tocada
la oracio,
relacio

certa li feren
del que pogueren
un tant mirar,
puix feu manar
al gran prior
son confessor
ab certs devots,
bons sacerdots,
la nit vetllassen,
tot ho guardassen
dant bon recapte
Demá dissabte,
hach ajustats
los quatre stats
homens de titols,
los dos capitols,
religions,
nobles, barons,
e cavallers,
los concellers
ó consolat
de la ciutat,
gran part del poble,
al lloch pus noble
sanct Salvador
ab gran fervor
volgue preycar,
manifestar
lo dit atrus,
tant horrent cas
exorbitant,
més confermant
la nostra fe
devot e be
feu lo sermo,
gran professo
molt singular;
feu arreglar
primer las creus,
ab altres veus
los coronats,
e ordenats
Pange cantant,
los llechs portant
llum en les mans
los senys sonans
e les campanes
sens mans humanes
pèls campanas,
e com tornás
ab gran honor
en un plat d'or,
lo cos posat
foncb deposat
sense tancar
sobre l' altar
de sanct Valero,
e tot lo clero
llegint, vetlant
e contemplant
tota la nit
lo Sanct Sperit
hach revelat
al sanct prelat
la Eucharistia
que la faria
De fet ordena
res no si vena
dema diumenge,
e no si menje
carn per algu;
tothom deju
vinga scoltar
lo sant orar.
Volgues vestir
á missa dir
del sagrament
solemnement,

ades cantant,
adès plorant,
per la oferta
ell no concerta
ni vi, ni pa,
sols en la má
lo sanct cos pres,
dient—Lo ves,
com l' oferri
se converti
cobrant la forma,
segons la norma
qu' en l' hostier
per lo ferrer
era sculpida
arredonida,
com fonch primera
hostia vera,
la qual fumi.—
Axi fini
la furiosa,
e perillosa
d abalot gesta,
solemne festa
miraculosa,
e profitosa
als bons e fels;
al mals, infels,
e folls increduls,
heretges, emuls,
contrariosa
e vergonyosa
a dones tant,
per temps avant
sabi la fi,
com cert feri
la dona 'l llamp
anant al camp;
en Saragoça
buidi la bossa,
tant aturant
strados cercant
gran temps perdi
Tiri cami
fuy à Terol
de un fillol
secret, honrat,
y fuy amprat
á ser compare;
fonch la comare
una noblesa
gran confraresa
de santa Monica,
una veronica
dorinellada,
mòlt bè smaltada
li viu als pits,
gests e vestits
tots de beguina
de la Regina
dona Violant
llavors regnant,
era nodrida,
fresca polida,
ab dos anant
e passejant
cercant la sgleya,
per lo que veya
metem en noves
contes e probes,
bè cortesana,
mostrantse sana
caleminant
é batejant
de peus stigue
may se segue
aquella nit
lo fil parit

mateix havia
quant se atrevia,
per fer son fet,
del fillolet
propia mare,
també comare
fonch e padrina;
ella madrina
fonch, e partera,
pare cert era
lo capellà
que l bateja:
may viu tal acte,
creyen llur tracte
ser ben cobert,
fonch descobert.
Puix caminant
é rominant
que fer deuria
e com viuria
sensedestorb,
dins en Segorb'
yo 'm recordi
é acordi
que la beata
si m' era grata,
e fos honesta
humil e presta
al que volgues,
que la prengues
per companyona
e muller bona
molt a mi cara.
Seràm avara
no m guastarà,
ni rastrarà
tan llongues faldes
é tindra baldes
en la finestra;
es dona destra,
pobre criada
no gens dotada
mòlt de bè sab,
é del sèu cap
ferne ma guisa.
L home divisa
en si propon
é Deu dispon,
e proveeix
a qui 'l serveix
al profit sèu,
ell sols preveu
lo venidor,
fa lo millor,
per be no 's mostre
al util nostre
sa Magestat
per pietat,
me inspira,
e concella
miràs lo pas
ans que cuytàs
saltar avant.
E fuy membrant
de un retoch,
qual dix un coch
à sa senyora,
gran tragadora,
qui massa 's cuita,
crùa, mal cuyta
o massa calda
ab que s' escalda
pren la vianda:
si la comanda
no fos divina,
la vil beguina
del primer alt
de çalt en çalt

cuyta, o crua,
vestida o nua
haguera pres;
fonch lo reves.
Quant arribí
del que trobí,
dire sumari.
tot lo contrari
del que pensava,
yo ja 'm cuydava
ser adreçat
e ben casat,
sols encartar
si l' eixovar
me convenia,
cert, ja 'm tenia
per reposat
e be smersat
de bon cabal.
Mes l' animal
fet á revessa,
veig que confessa
llarch e sovent,
yo tinch be sment
com se comporta,
veig que quant porta
es tot piulat,
humilitat
no n 'hi vin molta,
a part escolta
molts parlaments,
perdons, convents,
molts ne visita,
prengui sospita
de sa manera.
Resta darrera
ella en la sgleya,
ab molts se reya,
com lo preych feyen
e totes seyen
s' agenollava
o de peus stava,
si la tocaven
qui prop li staven
de fet bonia,
may se movia,
si 's vol vingues
qui mes valgues
e fos qui vulla,
ab una agulla
totes punchava,
e barallava:
—¿Perque empenyeu,
que m' estrenyeu?
¿Com no callau?
Molt me torbau.
No destorbeu
qui serveix Déu.—
A totes hores,
ses belles hores
historiades
e ben pintades
d' or tancados
molts girados
sovint obria,
cert no savia
coneixer lletres:
arreu los metres,
fingint llegia,
los ulls vogia
de ça y de lla;
un capella
la combregava,
hostia li dava
sens consagrar
á may fallar,
cada semmana
com a terçana

fent paroixysmes,
ab cert sophismes
ells s' entenen,
ab dos venieu
al combregar
davant l' altar
de la capella,
portavas ella
sa taballola,
ell ab la stola
idolatraveu,
puix alt parlaven
perque s' oís.
—En Parais
que desijam
prest nos vejam
ay! pare mèu
fosseu y breu.—
—Ja filla mia
hui fos lo dia.—
—Yo ja so presta
aquesta sesta
ja la fruis.—
Lo parais
qu' anomenaven
e desijaven
era un llit
pintat, fornit,
ab ses cortines.
Altres beguines
ses companyones
e tacanyones
en aquell lloch,
per fer son joch,
si concertaven
e replegaven.
Un menor frare
li deya mare
davant la gent
e mòlt sovent
la visitava,
e li mostrava
per son deport,
de manacort
é contemplar,
e de parlar
del divinal,
del mundanal,
e vida activa.
Molt era squiva,
baixet parlava,
e comensava
Ave Maria
e lloat sia
Deu Jesu Crist
que de sus vist
cot e mantell
de gros burell,
roba jusana
de fina llana,
prima, llistada,
vert, blau pintada
duya almeixia.
Ella teixia
de son ofici
algun cilici,
tots los venia,
may se 'n vestia
algu en la squena
Dijous de Cena
d' habit vestida,
e prim cenyida
la creu portava,
may se tocava
de disciplina
Al coll justina
duya, e mostres
de Pater nostres

e Agnus d' or
en dret del cor,
lo llit volia
lla bon dormia
fluix, moll é blà,
egual é plà
ab flor ó rama,
ab timiama
lo perfumava.
Acostumava
taula vestida,
e ben farcida,
no quaresmal,
mes de carnal
May dejunava .
ni peix menjava,
gran mal li feya
e axi 'u deya.
Quan se llevava
aconsolava
lo sèu ventrell
ab un gobell
de malvasia.
De hipocresia
e de parença
haguí creença,
tot son comport
fos de coll tort;
mes advertint
e inquirint
de honestat,
gran malvestat
la beateta
havia feta
prou subtilment.
Ella vilment
se trobá prenys,
poch mes o menys
de uns tres moses,
ab certes preses
de diablures
dos creatures
se feu sortir,
é abortir
secretament
Yo 'n fuy felment
certificat
de son pecat,
sense blasmar,
ni difamar;
li fonch pres dit,
cercás partit,
yo li presti
e la vesti
tota de non,
ultra son sou,
mes de pagada
se 'n fonch anada
casa llogar,
al bolavar
del Augustins,
entre 'ls beguins
e Sanct Francesch,
al carrer fresch
hont fan rodons
per los perdons
poder guanyar,
sense banyar
los sèus tapins
Alguns veins
lo hi demanaren,
e lan reptaren,
per quina via
de casa mia,
se 'n era eixida.
—Som deseixida
de ocasio,
de traició

ell m' infestava,
e 'm requestava
ab sa bellura,
rompés costura
ab vot sarcida,
e recosida
ab fermetat
de volentat,
diu, som guardada
e apartada
d' avinentea.—
Deya malea
fals inculpant,
e increpant
qui mal no hi mir,
é oi dir
com a altres dia
que no podia
Deu prou servir
volguın eixir.
Son beguinatge,
e beatatge
en mal firmaren
e s' espletaren ·
car quan fonch vella
devas doncella
tota devota,
fonch alcabota
d' una veina,
bona fadrina ;
fonch acusada,
sentenciada,
be l' açotaren
é bandejaren.

2.ª PART

Com pres viuda

En aquell any
Mosen Company,
valen confrare,
ell é lo pare
d' en Remolins
eren veins,
antich provere,
la de sanct Pere
missa oida,
un jorn me crida,
dixme :—Mosenyer
yo hi vull he strenyer ,
mes perdonau,
¿no ignoráu
qual casament
es sagrament
per Deu manat,
e ordenat
dins parais?
Perçó 'us avis
per charitat,
ja la mitat
lenıu del temps
á veles , rems,
vos vé vellea,
dot, ni riquea
no 'us deu torbar,
yo 'us vull trobar

muller barbuda,
una tenguda
en gran estima,
hui es la cima
entre enviudades,
lo mon aussades
cercar porieu,
no trobarieu
mes fos per vos,
ha trenta y dos
anys temps complit,
d altre marit
es ja usada
dona trencada,
ab mi 's confessa,
yo se s' andreca,
es guanyadora,
gran manadora,
tot ho sab dir,
no vol cosir
car prest eixorba,
perque 'l cap torba:
ni debanar
per no çullar
mans de saliva,
filosa esquiva,
mes tix be vetes
de seda stretes
é te gran pressa,
cert una peça
tix cascun mes,
poa dines,
may s' enverniça
óu sovint missa
es en la Seu
¿Sabèu hon séu?
daball la trona
es cosa bona
¿ Volcula veure?

No 'n podèu beure
en carabaça,
aquesta abraça
hui los majors,
dels regidors
sereu parent,
en regiment
de fet caureu,
per ella hauréu
tots los oficis
é beneficis
molt prestament,
de cert no us ment,
jurvos per Deu
qui vist haveu
hui en mes mans,
com dos germans
ab dos viureu;
anem, veureu;
Créume, venu.—
De fet la viu
prou rebedora
é passadora:
fuyne calent,
semblam valent
é fet per mi,
tantost fermi
lo maridatge,
aquest potatge
lo capellá
lo tornellá,
fonch socarrat,
éll enganat
me engaña.
Prest demana
alguns del seus
é yo dels meus;
més l esposar,
ab reposar

may s' encontraren,
des que 'ns arraren:
sens beneir,
m' malair,
qui 'ns acostá
é 'ns ajustá,
mólt si usava;
ella abusava
de fets é dits,
fentme despits
rebotejava
deya, rallava
—Parais haja
é bon pos n' haja
mon mort marit,
d' éll he parit
yo tres vegades,
en tres anyades
que som ab dos
yo veig que vos
no 'n curáu gayre.
Ab gran repayre
yo y ell viviem,
tots nus dormiem;
ensemps les festes,
dijous e festes
volateria
á la alquería
sovint çopavem,
mes no 'ns popavem
com feu vos ara,
no 'ns era cara
cosa volguda
millor venguda
e mes amada,
d' ell acceptada
fuy per ma fé,
de vos no 'u sé
gens no 'l seguiu,
ja fos ell viu
costásme 'l dit.—
Deya en lo llit:
—Segons que veig
cert mal é lleig
vos me tractáu:
car retractau
tot quan yo man,
si res deman.
may se 'm fa res.
vostres dinés
e quant teniu
de mi 'u cobriu,
res no 'm fiáu;
m' confiau
sabéu guardar,
velgvos tardar
que res no m feu
del que sabeu
may me 'n parláu
ni 'm reveláu
vostre secrets—
Cent mil retrets
semblants me deya;
pijor me feya.
En obres, gests
en tots sos fets
era malvada,
mula folgada,
moina parda
treta d' albarda;
mula de moro
brava com toro,
falsa, traydora,
rebusnadora,
desenfrenada,
desaveada
de fre, cabestre,
mólt fort en destre,

pijor en cella,
¿que 'us dire d' ella?
Quanta malea
tota l' asprea
que al mòn se llig
mes ni afig;
tota maldat,
poca bondat,
al mal promptea,
al be peréa,
de mòlt parlar
é poch obrar,
molt envejosa,
soperviosa:
lo capellà
quant me 'n parlá
be dix· barbuda;
lluny la saluda
diu la referta.
Ficta coberta,
fort coratjuda,
nunca batuda,
ne ultrajada,
senyoreada
nunca per hom,
may per mon nom
me nomenava;
axi 'm menava
com si fós gós
e portás boç;
vell avançat
yo ja cansat
de tempestats,
e malvestats,
perqué 'm fartava
me n' apartava,
de sentir crits,
remors, brogits
è bregues braves
ab les sclaves
que foren meues;
les que diu seues
molt favoria,
é aborria
tots mos parents,
é 'ls ben volents
amichs antichs,
criats de chicbs
mal los volia.
May se dolia,
ne duya dol
si qualsevol
dels mèus moria,
é si guaria
no l' visitava,
á tots vedava
no s' acostassen
ni may entrassen
en ma posada.
Mal reposada,
maliciosa,
de mi celosa
estretament,
pacientment
may bo prenia
si tart venia,
é quant hi era
tots temps guerrera
dávam torment.
Rahonament
may comportava,
si hom contava
quants anys havia;
lo cap tenía
ja bruixellat,
lo front ruat,
e no paria:
no li plaia

dels anys parlassen
ni 'ls hi contassen.
May concebe
é yo se be
en que 'u perdia,
ella anys havia
quant me engañi
é la prengui
quaranta y mes:
la que tal es
ja poch conceb,
com qui vell cep
empeltar vol,
tart n' ha mallol,
mes puix purgava
d' ella sperava
que fill n' hauria,
no romania
per ser molt grassa,
ni magra massa,
ni malaltia
no la relia
parir inhabil,
mes era habil
punta corrible
ab mi terrible,
é desamable,
inacordable
pera 'l concebre.
Per lo pesebre
temptant entrar,
may impetrar
pogui son grat
é sens desgrat
fos l' acostar.
E l' empeltar
no ha óbs forca,
l' escut d' escorça
elxerç agulla
cove se culla
quan es de lempre,
ab dellit sempre,
obrant sens cuyta,
lo que 's fa ab lluyta
may ha saho;
per tal raho
may s' emprenyava,
ella renyava
incessantment
é inconstantmen
hi treballava;
mes ho fallava
no component,
e disponent
á si mateixa:
ella no deixa
cercar metjeses
velles urqueses
emprenyadores,
les banyadores,
mores, madrines,
les adevines,
é apothecaris
é triaguès,
hont que poguès
remey, trobar:
volgue ensajar
una tacanya
metjesa estranya,
fonc de Bigorra
qui, vella y porra,
tot Arago,
de Roselló
fins á Valencia,
ab sa sciencia,
gorral havia.
Quant li venia
qualque raixosa,

é desitjosa
de fills concebre,
clavells, gingebre
los feya pendre,
dantlos à entendre
per la fredor
que lo llavor
poquet impur
del marit llur
res no hi valia,
ella temia
en sos retrets
jóvens ben trets,
bons companyons
qui los renyons
tenien calts,
ans de tres salts
li prometia
que prenys seria;
molt hi guanyava.
Com practicava
de medecina,
dita madrina
per mala via
la muller mia
be 'u conegué,
mes no volgué,
semblant metjia
Sols aquell dia
fonch un poch bona,
la poca stona
qu' ho conta tot.
Del primer bot
dret me 'n ani
é referí
l' acte tan vil
al bon Boil
governador,
son assessor
misser Rabassa
dix —Tal bagassa,
mon concel es,
sens fer procés,
si es contra fur
gens no me 'n cur,
per evitar
scandalitçar
tan trist marit,
à mitja nit
dins sa posada
ser ofegada
secretament.—
Discretament
é be fonch fet,
quant bort secret
restá ledesme.
A mon bon esme
cert dos milles
de sous despés
metjes pagant,
cercant mudant,
fins als astrolechs,
ab falsos prolechs
jutjant falsia,
per grumencia,
é ses figures
fan oradures
mes la qui 'ls créu,
a tot arreu,
recorregué,
tots los cregué;
uns calda deyen,
altres la feyen
freda y humida
ó adormida;
tots variaven
é la enganaven,
d' ells ser lligada

enfitillada
li feyen creure,
ferenli beure
mil beurajades,
prou mal forjades
en banys, untures
e faixadures
perfums é cales,
ulceres males
li concriaren
e li causaren
salt de ventrell,
en lo cervell
melancholia
é melerchia,
mòlt la guastaren,
é la cremaren
tota secada
y eticada:
per lo parir
cuydá morir
L' ánima ab cos
yo dirte gos,
o abjurada,
ó cert damnada,
que fora morta,
sino, que en l' horta
á l' alqueria
que yo tenia
la fiu portar,
y finia star
per mes de un any
havia bany
e molts deports
ab bons conforts
e valent metje;
son mal de fetje,
é batiments
esmortiments
é la flaquea,
sino bravea,
á tot curá.
Poch apurá,
sa consciencia,
per aparieucia
se confessava,
e no cessava
que no bornas
é prest tornas
al natural
qu' es immortal,
car la speranҫa
d' haver crianҫa,
una hora al dia
li recudia.
Feu prometences
fer abstinences,
leixar arreus;
nomines, breus,
tot ho crema,
tallás la coa.
Volta la proa
als sanctuaris
doná als suaris
bells vestiments,
mòlts ornaments,
calcers, tovalles,
grans presentalles,
terraces, liris,
imatges, ciris,
d' argent é cera,
perqué sa espera
no fos frustada.
Era temprada
cercar les velles
ermites selles,
cada dissapte;
mes lo recapte

qu' ella cercava
may lo trobava.
Deu no 'u volia
car no 'l colia
de tot son cor,
del oy, rencor,
no 's deseixia
no mereixia
may obtingues
que retingues,
ni que fill entre
dins lo seu ventre,
may m rebe
ni concebè.
Tots temps entesa
en tal empresa,
gira 'l penell
a mal novell,
fent maleficí
e lladronici
de un fals crim,
machinant prim,
malvat, diforme,
molt lleig, enorme,
fingis prenyada,
e mitja anyada
ella ginyá
e trachmanyá
ab tots sos senys
mostrarse prenys,
dix.—Sentme lassa,
un mes me passa,
ja ma camisa,
de bona guisa
é prou porgui,
deu draps n' hagui,
com so dolenta
trop me calenta,
sino vomite
tantost m' enfite.—
Mostra apetits,
ja vol confits,
demana 'l moll,
la carn del coll,
e los coprons,
menjar carbons
fingi 's mastega,
algeps rosega
e beu lleixiu,
e sobreviu,
dix que s cenyia,
axi empenyia
lo temps avant:
a part devant
les mans plegades
tenint atgades,
gros infingint
e afigint
als pits cotons,
los mugorons
duya alquenats,
morats, tenats,
mostrant senyal.
A la final
fidelitat
é veritat
posant á part,
suposa part
ab sos mals tractes
e pijós pactes
ab la madrina
é la padrina
cert no pofembres
les males fembres
elles ordiren:
fals part cobriren
en certa hora

que fuy defora,
prest fonch partera,
la falsa artera,
mes sent lo llit,
molt envellit
de huit pams alt
feune bell salt
la que 's deya ama,
trencás la cama,
lo cap é braç
ab lo cabaç
de les cotetes
e vanovetes
del fill tan char.
Feren tancar
finestres, portes,
ab tancaportes
de raç, cortines.
perdius, gallines,
infinits ous,
noscades nous
e totes salses,
les dones falses
prou ui spletaren,
é concertaren
que fos la dida
qui hach parida
la creatura.
Per oradura
pus fort erraren
car hi teraren,
Deu no tement,
lo sagrament
del Sanct-baptisme;
mes Deu altisme
qui bens e mals
e cominals
tots investiga
e los castiga,
lo pus cobert
fa mes obert
res no li cela,
tot ho revela.
Les males mares
ab grans compares
rebatejaren
é galejaren,
feren gran festa,
Dèu los tench presta
dolor e plor;
la sua flor
entr' elles geya,
la una 's reya,
l' altra cantava,
lo chich mamava,
tots s' adormiren,
dormint se giren
qualsevol d' elles,
braç y mamelles
sus li posaren,
mort lo trobaren,
ben acostat
jus llur costat
la mort los cou,
la brega 's mou
e fort batalla,
grants grits sens falla
feren abduy.
Yo sempre hi fuy
é ben cuytant
y mes cuydant
que fos fill meu,
girim a Dèu
ab continencia
de paciencia
e be 'u prengui,
mes reprenguí
fort les fembraces

dormidoraces
de negligença
é gran ofensa,
per l' homicidi
e fillicidi
á Deu han fet.
Per llur fort plet
tots los veins
vells e fadrins
se despertaren,
tots hi passaren,
tot llur ruido,
crits apellido,
los fonch publich.
Yo lo melich
viu arrancat,
caygut, secat
ja de mòlts dies,
per moltes vies
fonch divulgada
e publicada
llur traició
e ficcio
Envergonyida
e perseguida
Benaguazir
hach á fulgir

l' inquiridor
governador,
e lo llur Fisch
passá gran risch
no la tenyguessen
e la prenguessen
Jamay menja,
ans se pentja
desesperada,
puix despentjada,
jorn do Cap-d-any
fonch en mal guany
fora sagrat
tost soterrat,
aquell son cos
hajahl mal pos.
Per tal abus
resti confus
ab prou vergonya;
per la llur ronya,
e embaraç
pel fort agraç
qu' elles mentjaren,
a mi restaren
les dents mucades
e descalçades
injustament.

3.ª PART.

De monjes

Honestament
prengui conort
e reconfort
com mils pogui,
e dispongui
mos mals refent,

e contrafent
mon dol plaer
trias muller.
Fonchme acusada
una criada
de monestir

volgu sentir
de qui partia;
una sa tia
me 'n feu parlar,
feume contar
qu era chiqueta,
quan fonch monjeta
ella vestida,
segui llur vida
com á novicia
ab amicicia
dintre vivint
anys prop de vint,
e l' abadessa
que 's fes professa
la requestava,
é no gosava
dir son proposit,
ni fer oposit
al seu combat.
De llur debat
fuy encertit,
semblám partit
prou acceptable,
ben agradable
per molts respectes
de totes sectes
era çullat,
emburullat,
falliam esta
Jorn de la festa
de sanct Antoni
llu matrimoni,
volguila rebre
costám be 'l pebre
Erri mos contes,
hagui mos ontes
que, dels primès,
Déu ho permes
a mon jui,
pèl perjui
un tant desorde,
fet contra l' orde
volguem punir.
Ja no 'us vull dir
tot per menut,
com fuy venut
e rebujat,
quant enujat
é decebut,
vull per rebut
haro 'u hajau,
bè 'm plau ojau
de tot les flos,
lo que en lo clos
apres havia;
yo no savia
lo perfumar,
e despensar
confits de monjes,
poncils, toronges,
pomes, llimons,
codonys, torrons,
e llepolies
les praderies,
aygues, ramets,
perfums, pebets,
cordons, frasquetes,
trenes, bossetes,
flochs, agulles
Del que mulles
deuen haver,
sentir, saber,
bondats, virtuts,
sobreruts,
estalviar
é mesurar,
guardar, formir,

tallar, cosir
de mans ab tera,
en tot soltera,
honrar e obrir,
amar, servir,
en tot complaure,
may descomplaure,
prest obeir,
secret tenir,
gens no 'n tenia
sols entenia
metres en torn,
passar lo jorn
sense fer be;
may pus sabè
del recitat.
Diversitat
hach qualque poca,
á poques toca
no malparlava,
ans arreglava
la barbellera,
no dismendera
ni tampoch folla;
mes era molla,
tal lam passava
e comportava
puix d' embregar,
rebotegar,
se divertia;
yo la seguia
deyañ dama
per cobrar fama
de bon caser
è solacer
Sab Deu si 'm cou
e quant me nou
tanta fluixéa
e tal mollea.

Tot ho guanya
quant s' emprenyá
é pari fill,
un gra de mill
no dessemblant,
ans tot semblant
á mi en la cara,
molt me fonch cara
puix fonch partera
—Viula lletera,
digui pregant,
d' aquest infant
que 'm ha Dèu dat
per la bondat
sies tu dida,
puix ets fornida
de llet tant bona.—
Voltas redona,
com lo peix feu
qui lo fill seu
en l' aygua llança.
May si atança,
ne pus se 'n cura,
sa creatura
no la torca
com fa lo cà,
ni l' mira butça
com fa la sturça,
ni 'l alendá
com lleo fa,
lo char fill meu
cert menys la veu
que si fos orba,
cuquella corba
que fills renega.
—No peus ne bega,
dix ab grans crits,
llet dels meus pits;
yo novençana

no pellicana
plaer vull pendre,
no 'm plau dependre,
los pits nafrar
pera al fill dar
la sanch del cos:
mes am repos.
No só serrana,
ni hortolana,
ni de treball,
hui ab bon rall
sou eixit able
hajáu recapte
de llet estranya.
Una Alemanya
yo se tendera,
gran filanera
com les de Silla,
ha parit filla,
es dona pobra
no te que cobra,
perque avance
faré la llance
al hospital,
aquesta ay tal
per vos llogada
e hen pagada
lo 'us criará,
com mamara
vos ho veuréu.
Si vos volréu
yo l' alletas
e que 'm guastás
aquest mon cos
é senta plos
tota la nit,
y 's cague al llit,
pix als costats,
si tal pensats
é ho acordáu,
a mi no 'm plau.
Puix sou potent
siau content
que yo 'us parixca,
mes que 'us servixca,
los fills allete
e que m' esplete,
nunca ho veuren;
no 'us ho cuydeu,
car may sera,
nunca 's fara,
clar vos ho dich.
Si sou menich,
avar, dolent
deyau la gent,
ara 'n só certa:
feu si 's desperta
puga mamar;
no l vull amar
tant que a mi noga,
cuydau me moga
que 'l he engendrat —
Fom regirat
l' enteniment
pèl moviment
extraordinari;
en poch temps vari,
torni groch, roig,
mudas lo goig
tot en enuig,
lo seny me fuig,
sobrevém ira,
amor me tira,
la ira 'm cobra,
voler me sobra,
disputa 'l seny,
natura streny,
rahó m afronta,

fluixi tal onia ,
puix conexia
bè com eixia
lo sèu gosar ,
e tant rallar ,
e parleria
de grosseria
de sentiment ,
atreviment
pel parteratge
del nóu lenguatge
feya parlar ,
volgui callar
e no respondre
per hon dispondre
la creatura
hagués pastura
al necessari ,
pagant salari
à qui la crie ,
ella que trie
faça cercar
mercat ó car
al carrech sèu
En temps fort breu
fonch regirada
e capgirada
fentse senyora
per la penyora
qu' en mi havia ,
tant s' atrevia
puix fonch parida,
llevas la brida
la regna 's cala ,
tórnas cucala
e cadernera ,
gallina era
que tots temps calla ,
mes en la palla
com ha post l' hou
tothom la ou ;
ella 'l festeja ,
mòlt lo meneja
trencat lo beu
Cert tal si feu
mon fill per ella ,
primer ovella
en apres gata
que los fills mata
tant los remuda ;
ans era muda ,
apres çabida ;
sovint revida
mudar de dides ,
quantes parides
de poch trobaren
si remudaren ·
una dorm massa ,
l' altra llet grassa ,
blava , ceroça ,
l' altra ayguosa ,
l' altra cabruna.
Fallalin una
que era veada ,
sols d' ansalada ,
alls y formatge
molt tart potatge ,
carn algun dia ,
sana vivia ,
criava sans
sos fills davans.
Als almorçars
e berenars ,
turmes , rasoles
e lleteroles ,
formatges freschs,
moscats é grechs ,
e forts fins vins ,

que tots matins
feya tastar,
li feu guastar
la bona llet;
lo pobrellet
prés lo espasme,
barretes, asme,
alferecia,
epilepcia
e mólt alforro,
torcé lo morro,
hagué bocatge
é foch salvatge,
nunca dormi;
de pergami
li feu mamella.
Ella hi apella
moltes madrines
mil medecines,
menescalies
e burleries,
unten e faixen,
sovint desfaixen,
refreden, guasten,
suor li tasten,
ara salada,
adés gelada,
troben que bull,
fanli per ull,
res no aprofita,
prenen sospita
si 'u han fet bruixes,
en pits y cuixes
blavors trobaven,
no 's recordaven
d' haver mudades
e remudades
quaranta dides,
llets infinides
tant diferents.
pêls mudaments
e concells varis
tant voluntaris
ella 'l mata
é l' aplatá
dejus la terra.
Ella s' aferra
ab tots los sans,
plegá les mans,
tornás á Dèu
com ella s veu
del fill partida
e aborrida
de mi tant fort,
a son gran tort
ella s 'coneix,
que be u mereix
per culpa sua,
ella tant sua
suor de mort,
no pren conhort,
diu —Mon fillet
fill de ma llet
yo natural
e maternal
l' hagues nodrit,
cert es podrit,
éll ja no u fora —
Fort s' entrenyora
de si matelxa.
Del fill se deixa,
ves mi se gira,
callant sospira,
res dir no m gosa;
tot li fa nosa,
pren la gran basca,
gratas e rasca
hont no li pru,

tot li ven cru
Apres plorava
alt endechava
vers les cremades
velles, damnades
monjes cerreres
mal concelteres,
tant que desvien
les qui si fien.
—Ell fora viu,
mala les viu
ja conegudes
yo ni cregudes
may les hagués,
aixis plagues
á Jesu-Christ.—
Yo parc trist
desconsolat
e tribulat,
oint son plant
é contemplant
sa passio,
compassió
hagui gran d' ella;
de qui 's querella
volgui sentir,
e sens mentir
m' ho conta tot
de mot a mot
llarch rahonant
e blasonant
la sua eschola.
—Com bestiola,
dix, enfrenada,
han enganada
a mi na trista
que hi he ben vista
experiencia,
de llur prudencia
dret y envés
pera quant es,
puix m' han traida,
llur negra vida
quant hi sabre
dirivare.
sols de les males,
per que de tales
no es dir falsia.
Clar es de dia
quant se desperten
prest se conferten
per oratori,
l' invitatori,
que saben dir
es maleir
primerament
en lo jovent
qui les metè
qui les rebè
e qui bo hi fo
per llur lliço
del martyrologi,
qui conta 'l vogi
que fa la luna,
canta la una
cant pus placent,
diu altament
« puix som restades
encarcerades,
per força meses,
nostres empreses
déuen seguir
no 'ns cal tenir
vots fets per força
cascuna torça
al orde 'l nas.»
Semblants cantás
totes les lloen,

ab « amen » cloen
llur bon acort:
vànsen al hort,
deixen lo cor.
Al refector
a tart si meten,
en cambra spleten
la llur sabor
del dormidor,
escuses prenen
fingint mal tenen,
dormir hi fulgen,
temprades puigen
al mirador.
Del parlador
tart se 'n partixen,
parlen, ordixen
los casaments
dons e presents
tots ab usura,
é fan segura
mercaderia.
Si d'alegria
donen torrons,
speren capons;
si granyons, fava;
demanen Selava
sanctes prophetes
paren travètes,
e fan ser vells
à jovencells,
e homens sants,
caéntni tants,
mes que hom creu.
Fill es de Déu,
mes es que Papa
lo qui n' escapa;
angelical
es l hom carnal
de carn eixint
en carn vivint
e no tombat,
coinquinat
en tal ruina.
Una merlina
un jorn parlant
ab un galant
jove pubil
prest sedull,
llur amistat,
no ser pecat,
tot amor pura
que tots temps dura
no perillosa,
ans esser cosa
molt meritoria,
tengues á gloria
que 'l decebe,
éll hi vingué
aquella nit,
ab gran convit
ella 'l rebe,
dix «Deixaré
lo maridet,
negret velet
ans de res fer,
femme est plaer,
no 'us enujéu
de fet m' hauréu
tost será fet»
lo jovenet
dix tot alegre;
«¿Perque vel negre
de jorn portau
ara 'l deixáu?»
Ella respon
«Molt presupon
lo que diéu,

vos no curéu
d' aquell perqué,
car yo me 'l sé.»
«Tambe primer,
dix, vull saber
unes tals coses»
Dix ella: «Sposes
som les profeses
monjes fraresses
totes de Déu,
lo vel que 'ns veu
al cap portar
nos fa membrar
per cert indici
l' esposalici,
per çó 'l portam
y axi 'l deixam
en tals afés. »
Quant lo procés
hach ell oit:
«Donchs per marit,
dix, Déu temiu:
e yo catiu
á mon senyor
¿seré traydor
fentlo, cornut?
Si Déu me ajut
que no 'u faré,
ans me n' iré»
De fet parti:
en lo mati
primer seguent
de coulinent
al monestir
vench per oir,
lo sanct ofici;
un crucifici
de fust obrat,
assitiat
en la paret,
quan fonch en dret
visiblement
lo cap movent
lo saludá,
e quan torná
missa acabada ,
altra vegada;
Déu ho permes
que la gent ves
la cortesia
que li retia
mostrantli grat.
Lo bon prelat
d' aquella sgleya
li dix: «Que feya ?
ó ¿com vivia?»
que vist havia
li referi.
Lo bon fadri
dix, «No sabia,
d' hon li podia
alló venir »
Molt poch servir
ha fet a Déu
sino 'l que feu
aquella nit
segons es dit.
Altra velada,
enamorada
del confessor,
mostrant terror
de malaltia,
dix, que volia
d' ell confessar.
Feta buydar
la gent defora,
fingint que plora
dixli, tancas

é que miras
daball lo llit,
no fos oit
lo que dirán
ni 'l que farán.
Dix ell: «digau
é començáu
creuant, senyant
ab plos pregant
Deu que 'us ajut»
Lo prhom segut
lo cap se cobre,
ella 's descobre
dient, molt súa.
Mostrantse nua,
diu, que 's descobra
é farán obra
la perque hi son:
«No vull del mòn
sino sols vos,
puix som abdos
hajam plaer,
ab bon voler
é fin amor.»
Lo confessor
no mal parler
dix: «Mon poder
no basta absolre,
ni 'us puch yo tolre
tan gran calor.
Tanta dolor
dels pecats vostres,
mil paternostres,
ni vint salfiris,
trenta crisfiris
no 'us bastarán.
A Dèu 'us comàn.»
E tira via.
En aquell dia
endiablada
fonch conjurada
per bona via,
é responia
dins l' esperit:
«Ja per ton dit
no 'n eixiré;
sols me 'n iré
per lo clamor
d' un confessor
al foch plegat
é no cremat,
ha tocat pega
neta y entrega,
ha tocat peix
neta seus greix
restant la ma.»
En l' endema
Vicent Ferrer
lo Sant darrer
canonizat
fonch lo temptat,
ell hi vingué,
é li 'n trague
no sabent res
del que dit es.
Altra tambe
escometé
un metje prhom
de bon renom,
jove pollit
dix en lo llit:
»Yo gran mal tinch,
dret á vos vinch,
sé que 'm guarrèu
prest si 'u voléu.»
«¿Hont?, dix lo metje,
¿Es en lo fetje?»
«No 'us ho vull dir,

ja presumir
ho devèu vos.»
Dix colerós:
«¿Si 'l mal no sé,
com la guarré?»
«Adevináu,
¿tant hi pensáu?
Be sòu mal pratich,
mes que fleumatich,
e dir no 'us puch
may hauréu such
si no feneu
e no spremeu
fort la taronja,
tal es la monja
que 'us dich; dormiu,
¿ja no 'us oiu?»
Ell gens no 's mou.
«Vos Joseph sou
lo Egypcià,
Valencia
fosseu.» Cuydava,
axi 'l tentava,
deshonestat
llur sanctedat
en açó està.
Massa 'm costà
llur concellar,
e fals brellar
per ma simplea
é bestiea
creureles tant,
car infestant
me la priora,
que 'm fes senyora
dix, me manava
e 'm concellava
si fill paris
m' ensenyoris,
may no 'm prostrás;
mes que 'm mostras
un tant altiva,
no 'm fes cativa
de marit vell,
contentés ell
del toch é vista,
puix que conquista
muller tan bella
e sou bè cella
pera 'l cavall,
del cap avall
anau polida
e ben guarnida,
a tots manáu,
vos no sirváu,
siau servida.
Altra revida
la sacristana,
si res vos mana
lo vell eixorch,
gronya com porch
no façau res,
é mes que mes
si vol crieu,
lo que parreu
per res no 'u fesseu
no 'us hi perdesseu;
car lo criar,
fills alletar
prest fa envellir
y enlletgir,
lo cos afiulxa,
los pits engruixa,
la fas desfreça.
Mes l' abadessa
me doctrina,
concell doná
que 'm fes malalta

é qualque falta
en ma persona.
Alguna stona
ó pus sovent,
segons lo vent,
fingis tenir
no prou oir,
al cap dolor,
é baticor,
remortiments,
afollaments,
mal de neulella
en la mamella,
no ulcerat
mes començat
cancer tenir.
«Molt pots fingir
ab gentil art
secret à part
met en la orina
cendra, farina,
oli, cals, llet,
algun cuquet
chich de forment,
fes cautament
metje sabut,
practich, astut,
vell no la veja,
si la meneja
coneixería,
divulgaría
ton artifici;
metje novici
lagotejat
é ben pagat
te planyerá
é complaurá
per son jovent,
no prou sabent
s' enganará,
publicará
que tens grans mals,
mil cordials,
confits, aloses,
é quantes coses
desijaras,
atenyeras
si tot te fall
faixat un all
ó porrelletes,
fan bambolletes;
tambe mostalla
lo cuyro talla,
color altera;
pebre ulcera
polvoriçat
sobre posat
ahont se vulla,
ab una agulla
te pots punchar
lo paladar
secretament,
poras sovent
ab sech tossir
sanch escopir
de tisiquea
ó etiquea;
por mostrarás,
sempre seras
ben coscelda,
tantost guarida
esser porás,
febres tenir,
no 's pot cobrir,
coneixería
de tal falsia,
de malaltir
ó de 'l guarir

quant fonch mester
la qui 'u sab fer
mòlt se 'n ajuda,
lo que 'a vol muda,
un «no, hi oi»
«lo mal haguí»
«ja so guarida»
«ja so ferida»
la escusarà
del que volra,
tots fets faràs
si be 'm creuras.
La qui te l' hort
tancat ben fort
y dintre sta,
apostara
en lo passat
ha prou caçat,
lo mon cercant
e traspassant
per ceca y meca,
la Vilaseca
é vall d' Andorra,
volta Dentorra,
é Sancta creu,
per tot arreu,
fins pont trencat.»
Al lloch sagrat
puix receptada,
ben castigada
me feu membrant,
fos recordant
del manament
del creiximent
multiplicar,
é augmentar
lo mon omplir
degués complir,
mes fent camí

com malehí
Deu la figuera
per no fruytera,
ni tenir figa.
La ley antiga
qui no paria,
no consentia
entrar al temple,
be sabs l' exemple ,
dix «de Sancta Ana,
com canya vana
popul, chop, albet,
olm, vern o salcet,
qui fruyt no fan
e al foch van,
com la cugula,
é com la mula
que fills no sembra,
la eixorca fembra
es reputada,
si bè stimada
ser vols que vixques
fes que parixques
a quinque for,
ab gran error
¿ per sos dinés
aquest has pres
marit ja vell?
Fes aparell
si veus te fall
d' un altre gall
millor granat,
fes à ton grat
mudanthi tants,
fins tants infants
to vejes vius:
si 't fallen mius,
vull tua sia,
hon fer poras

lo que volrás
entrant per l' hort,
per ton deport
yo ti combide,
é no t' oblide
que 'l metje, mana
per viure sana
la jove plena,
de llur colmena
al temps la bresca
ans massa creixca
convé li tallen,
sino s' hi fallen
de mares mals
paroxismals
precipitant
é provocant
mil passions,
de cor torçons,
esmortiments,
retorciments
espaventables,
de gest mirables
llur massa mel
se torna fel,
malvat veri,
ajudathi,
mena les cols,
si viure vols,
irás carrera.»
Y la cellera
major m' ha dit:
«A ton marit
si tú no 'l venç
en lo començ
essent novici,
tost pendrá vici
d' altra faena,
viuras ab pena:
donchs no 'l malvées,
mostra que 'l prées,
mes de parença,
en ta creença
sens ell la spleta,
no s' entremeta
saber que fas,
d' hon vens, hon vas,
qui va, qui ve,
com, ni perque;
é si comença,
perque no 't fart,
ginyal ab art
al començar
ó enfornar
sens bon acort,
lo pa 's tort,
clotós, morrut
é geperut.»
Dix la roncera
de la fornera.
«Volent fer pica
en casa rica
ay que parir,
al monestir
daunos sovent
arrós, forment,
salses, perfums,
fruyta, llegums,
oli, mel, vi,
llenç, seda, lli,
de bona casa
pren bona brasa,
lo que us dareu
aixo us haureu
si 'l vell se mort:
yo he gran por,
tant es dolent,
en testament

ni codicil,
tant es de vil
que pus n hajau,
las mans amprau
mentres poreu,
e si voléu
guardat vos sia,
la cambra mia
ja la sabeu,
allí 'u tindreu,
si or portau,
tancat ab clau,
ben estojat
e ben guardat
trobarho heu,
servirvos n' heu
com sia mort
lo vell roig tort.»
Altra m' escriu.
«Marit serviu
com a senyor,
com d'un traydor
d' ell vos guardáu,
car ab fals dau
lo marit juga;
fique ell quant puga,
de sis feu quatre;
sos daus rebatre,
be sapiau.
si li paráu
camináu fort:
si sòu d' acort
vos pagareu
é plorareu.»
Plore meixquina
per llur doctrina
e grans errades
que m' han mostrades.»
Aixi plorosa
é sospitosa
havent oit
tot quant m' ha dit
é ben notat,
avalotat,
leixila 'n banda
á la comanda
de Lucifer.
May pogui fer
se corregis,
ni que 's regis
ab savléa:
car d infantea
desque fonch nada
fonch doctriuada
dins lo covent;
qual fonch jovent,
tal avançada,
tots temps cansada,
mólt ociosa,
mes pereosa
Altra vegada
que fonch prenyada,
la voluntat
o lo prenyat
qual la hi moguè
may se sabe
del vi novell
del monestrell
beure pres tema,
plé de verema
era lo trull,
al major bull
é fortalea,
sense perea
ella hi munta,
be n' aparlá
fondo la brisa
sens pagar sisa

peus ne begue,
e remanguè
lo cap ficat,
d' hon apartat
la brisa havia,
lo cos tenia
sobre la vora,
mori en mal hora
de mort honrada,
massa soptada
no spera 'l part

Yo resti fart
enfastijat
ben enujat;
ja amortellada,
en la vesprada
fiu la portassen
é soterrassen
al monestir,
de dol vestir
no me n volgui
poch me 'n doigui.

TERCER LIBRE.

1.ª PART.

De la lliçó de Salomó.

Per reposar
volguim possar
al llit enjorn,
ans de retorn
yo fuy despert.
Quant he sofert
lo pensament
estesament
m' ho presentá ;
primer conta
tots mos anys mals,
recogitals
ab amargor,
dolor, agror
d' ánima mia,
presents tenia
afliccions

é passions
mig oblidades
é ja passades.
Per tant plorant
e xanglotant
yo 'm rebolcava
é fort bascava
prou tormentat
descontentat
de ma ventura,
com per natura
ó per mal fat,
ó per pecat,
ó grosseria,
tant soferia
tostemps penant,
may oblidant

que no 's fa rés
si no es permés
per Deu manant.
E rominant
ma qualitat,
yo fuy temptat,
com no temia
ni 'm romania
algun hereu,
lo temps tant breu
de poca vida
á mi combida,
prengues muller,
sols per haver
o fill, ó filla
o fos clavilla
del fust mateix
de un gran feix
de mes parentes,
e ben volentes
una 'n triás
qoal me semblás
voler menys gala,
e pensant quala
ja m' alegrava:
car yo 'm cuydava
lo parentat
nostra amistat
redoblaria,
forçar l' hauria
deute y natura;
llur oradura
apres pensava,
delliberava
tot lo contrari,
trobantme vari
d' opinions,
feyam rahons
del divinal;
á la final
yo 'm dellibere,
que pus no spere
prenga parenta
sols hi consenta
lo sanct dret
si fent pertret
en còrt romana
de mòlta llana,
ferse poria
aixis faria
Acouortat
e confortat
fantasiant
ó dormitant
yo estant aixi
sobre 'l coixi
hagui terror,
per la horror
gran que senti,
yo 'm desperti
endormiscat
mes á riscat
los ulls girant
e remirant
yo res no viu
oi que 'm diu.
—O hom cansat,
vell amansat
empagesit,
vell envellit,
en tos mals dies
yo crech ja sies
despoderat,
apoderat
per filles D' Eva,
despértat, lleva,
no hajes por,
obri 'l teu cor

é les orelles,
grans caramelles
son estes tues,
convé que sues,
puix varieges
e tant vaneges,
hara ploraves
com te membraves
dels improperis
e vituperis,
ontes, despits,
quals has sentits
en lo passat:
vell acaçat
tu t' ho volguist,
car no ereguist
lo sanct aus vostre,
ara gran nostre
apostol Pau
Eu molta pau
fores vixcut,
fill tèu tengut,
concell haguesses,
penes y presses
te hauries tolt
puix fuist absolt
de la primera
tala com cera
¿perque 'n cerquist?
Altra 'n prenguist
molt voluntari,
sens ben guardarhi
tu t' ingeries
e coneixies
que t' enganaves,
¿perque tornaves
entrar al llaç
com perdigaç,
saltat, plomat,
mes reclamat
torna al reclam?
De coa a l' am
may hi donist,
ni conneguist
que la llur esca
no t' era bresca,
ni canyamel,
ans era fel,
amarch doncell:
en l' am y brell
tu t' hi mefies,
tals les vofies,
donchs ¿perque plores?
¿E dins dos hores
lo teu cervell
gira 'l penell
ab tan poch vent?
Vell ignocent,
¿tan mala vida
tan prest s' oblida?
¿De tantes plagues
ja t' afalagues?
¿De tants forts greuges
tant prest t' allevjes?
¿Fet t' han mil faltes
é ja te n' altes?
Ara te 'n dols,
ara les vols.
Tu minyonejes,
ja les bandejes,
tantost les guies
¿e donch ja tries?
¿Axi 'u vols fer?
Lo carnicer
qu' es negligent,
qui va sovent
al bestiar
per bous triar,

triant, triant
e confiant
de son saber
veuse llauger,
pertne la por
à la fi mor,
toro ó raneall,
lo met daball
Aragonés
ne diu: «bo n' és,
mostins e perros
qui per los cerros
los lobos cazan,
lobos los matan.»
A la final,
hom feminal
triant morràs.
¿No 't guardaràs?
¿Ni sabs fugir?
¿Donch vols morir?
Sabs que lo gat
poch escaldat
tem l' aygua tebea,
queda e rebea
tem gat mullat:
en lo filat
llaços e brell,
en lo costell
leixades plomes,
pardals, palomes
no hi tornen mes;
pardal may pres
fonchmi trobat
ja descoat
daball la llosa;
l' infant no gosa
tocar lo foch
si qualque poch
l ha ja scalfat:

tu socarrat,
pelat e sech,
ungles é bech
tant escatit,
cuydat, ardit
ja tornaràs,
ja dius pendràs
muller parenta,
pus tost empenta
de mort n' hauràs,
prest la veuràs
de tu senyora,
mes manadora
esser voira,
menys te tembra,
perque t' enregues,
per massa begues
tant perts lo sest
no has tu llest;
hom de parens
pot haver béns,
bona muller
no 's pot haver,
sino 's de Déu,
dó es tot séu.
Daball lo sol
Joseph tot sol,
obtench tal do,
hom del mòn no;
jamay obtés
al mòn no es
dona complida
é proveida
de sabiea,
virtuts, bonea,
é de seny car,
no 'l cal cercar
car no ni ha
be 's trobarà

en qualque part,
mes lluny e tart
muller tal qual
é cominal
tol-leradora,
ordenadora,
de tot curosa
en abundosa
casa fornida,
mes no regida
per lo marit.
Tan mal profit,
tal pertinacia,
tan gran audacia
pels é repels,
tants de recels
les dones tenen,
que may obtenen
ni obtendrán,
quantes serán,
nom apurat,
net e tarat
de si, sino,
mes ó pero:
de muller bona
la que menys trona,
que menys l' empega,
que menys mou brega,
que menys fá tala,
quala es menys mala,
com l agre vi
es dit bon vi,
es dita bona,
tal es quat dona
Déu hon li plau.
No hi fa res grau
d'afinitat
ni parentat,
cor consultar,
ni dispensar
en grau vedat,
a la bondad
no hi afig res,
tart ó james
casats parents
son opulents,
fills, pau, ni pa
á tart ni há·
hoch prou remor,
poca temor
e feres manyes.
Has vist d'estranyes
mullers mal manses,
¿e no te n canses,
ni 't descontentes?
¿Mullers parentes
encare cerques?
¿De menys enterques
fas inventari?
Molt voluntari
vens a llurs bregues;
no par conegues
la llur ferea,
ni la fluixea.
L' hom diligent,
ardit, sabent,
qui bé s maneja,
sab senyoreja
ab sa prudencia
la influencia
celestial,
imperial,
té monarchia
é senyoria
e mols regnats,
milliars armats
capitaneja,
si governeja

castells é naus,
turcbs, tartres, sclaus
fá obeir,
per son servir
doma y amansa,
carrega, cansa
de castells grans
los orifans,
onsos, lleons.
cervos, mufrons,
fá mansuets,
toros masets,
lo mul e mula
trets de la dula
ab mos é trava
los assuava
e fá acostar
al cavalcar;
e fa parlera
la cadernera,
al puny d' hom cuyten,
onsos falluyten,
grues ballar,
lo cá callar,
monstrant al braç
cobrar matraç,
e dir:—«Al cau».
Lligat fa 'l brau;
mes, ab collar
agenollar
fá lo camell;
lo cavall bell
enfrena y ferra;
no es en la terra
brutal tan fer
hon si ho sab fer
no 'l domestique
e pacifique.
Mes la malvada
muller elada,
fer corregible,
es imposible;
no 's pot domar,
menys avear;
al llur poch seny
no hi val congreny,
derrocador,
trava, tortor,
art, ni destrea:
mòlt menys vellea
Aço vell trist
tu bè ho has vist,
mil u' has tocades
e practicades,
tots temps fellones,
com a lleones
á tu senyores;
¿ ja les enyores,
e creus e penses
que tu les vences
tals feres fembres?
Be crech te membres
dels set marits
jovens, ardits,
lacivIosos,
llbidinosos,
galants, orats,
enamorats
d' una doncella
filla mòlt bella
de Rachael
dels de Israel,
com del primer
fins al darrer
foren trobats
morts ofegats
al costat d' ella.
Esta querella

tots la saberen ,
no s' abstingueren
fer casament,
tots follament,
perço periren
e tots moriren.
Quantes vegades
n' has esposades
morir devies,
car sols seguies
la voluntat
desatentat.
si 't tens per dit,
ton foll delit,
ab jove fresca
muller te cresca
e llonch temps dure,
yo l' assegure
d' estrangulada
e de ulcerada
molt prest, sens triga
certa veixiga,
de gran ardor,
dolor, cuyçor
en l' orinar,
e tremolar
cap, peus é braços ,
ab cuytats passos
de popleixia
o litargia,
ben tost morir.
Si per parir,
puix fills no tens,
dius que la prens ,
¿qui t' assegura
que creatura
d' ella veuras?
E si n' hauras
filles o fills,
orfens pubills
te naxerien
é may haurien
etat complida
durant ta vida.
Los llurs tutors
e curadors,
tos pubils tendres
pendrán per gendres ;
ferse han hereus
de tots arreus,
e ta muller
marit certer ,
ton enemich
si 'l sab antich
aquell pendrá
é 's pagará
de dol e creix;
traurá bon feix
ab lo furtat
e apartat
del millor munt.
Casat defunt
may fonch trobat
amonedat
la viuda amaga,
ultraixos paga
del creix é dol
com millor pot,
lo creix aument
injustament
molles lo prenen,
que saben venen
ja encetades
é violades.
Al encartar
dot, eixovar
lo pert per dret,
la qui comet

fer adulteri,
e vituperi
del marit seu,
e morir deu
sentenciada,
apedregada
per la Ley Vella.
Dins en Castella
mor degollada,
alt enforcada
en Aragó,
per lo fur no
mor en Valencia,
sols penitencia
pecuniaria,
reb fornicaria,
puta, bagassa,
ab simple passa
punició,
sabent que no
ha ben pagat
dot encartat,
sens consciencia
oblè sentencia
de pagament
La cort venent,
sens encartar,
fan estimar
tot val no res,
y 'l qui 'l diu es
ben subornat,
esti lliurat
tot á mercès for,
no li fa por
vendas, retracte
per lo fals acte
ab dol que fan,
ni per engan
de mig es dit.

Quan lo marit
es ja finat,
no 'ls par pecat
ni esser vici
furt, lladronici
robar del mort;
ni 'ls par fer tort,
al hereu gens,
robant sos bens;
quant ve l' notari
per inventari
los cofrens scriuen
buyts e diriuen
llarch la pintura,
e tancadura,
joyes, ni roba
no se n hi troba;
per mortallar
han a comprar,
capell de cap,
camisa, drap
de la botiga.
¿Hi ha enemiga
al mon major?
¿Chaim pijor
pus adversari?
¿Trobas cossari
pus celebrat?
¿Hi ha collerat
major traydor
ni robador
en Balaguer,
que la muller?
Totes gosades,
totes osades
son de furtar;
si baratar
altre no poden,
sos fills enloden

é deshereten,
los bens se meten
dels fills llevar
per augmentar
dot a les filles;
joyes, bostilles
cambra, xovar,
los fan pagar,
triant al nil
lo corumull
dels millors bens.
Tú bells ulls tens,
é no hi vols veure,
tornes á beure
lo vomitat,
enormitat
fer vols com gos,
vell losegós
étich é secb
Per Deu te precb
que renuncies,
ses companyies,
no temptes Déu,
pren concell méu;
si mil mudayes
e les triaves
bè d' una en una,
per llur fortuna
é qualitat,
per llur pecat
serien lals,
car lots sos mals
son per natura
de rara cura
ó incurables.
Ab los diables
qui fa llaurada
gran agullada
ha menester,
é tan mester
no basta tant,
ni hi fuy bastant
yo quant viyia;
llur vana via
no 's pot trobar,
ans en lo mar
hon es passada
nau aviada
se trobaria,
é 's mostraria
all senderola
per lla hon vola
l' ocell en l' ayre
entreguari, scayre,
llivell, compas,
llur fout, ni pas,
barranchs, ni valls,
deu escandalls
no hi plegarien,
ni trobarien
llurs forts atalls.
Trenta batalls
han en llur seny,
per bell desmeny
sonen ensemps,
aço es al temps,
doblen repiquen,
lo que pratiquen
no 's pot entendre
ni menys comprendre
sa intenció.
La afecció
nunca l' han ferma
qui les desferma,
no 's hom al mon,
ni may hi son,
haja vist quart
ni quinta part

del que yo 'n sè.
Yo so Mossè
Salomó rey,
de antiga lley
gran sabidor,
rey e senyor,
mòlt rich, potent,
en mon jovent
muliers prengui.
Yo en replegui,
fins en set centes,
e ben trecentes,
drudes, amigues,
mil enemigues;
en que 'm meteren,
que fer me feren
no 'u cal dir ara.
Quant me fonch cara
llur messio,
la racio
de museria,
carniceria
cert infinida
é sense mida,
botilleria,
paniceria
inenarrable,
cosa mirable,
tantes hostilles,
xorques, manilles,
collars, vestits,
tants llits fornits,
orfebreries,
tapiceries,
no 's pot asmar,
menys estimar
los artificis,
ni 'ls edificis
dels meus palaus,
ab quantes claus
eren tancades,
é ben guardades
per caponats;
altres armats
defora 'l clos,
entorn del fós
de jorn guardaven,
altres vetlaven,
é tot valia
lo que podia;
altres servien
or despenien,
innumerable,
inestimable
fonch la despesa,
per mi mal mesa,
mal esmersada,
del tot llançada:
sols m' ha valgut
que he ben sabut
llur qualitat
sòn, vanitat
de vanitats,
de iniquitats
iniquitat,
é pravitat
de pravitats,
per llurs pecats
lo general
diluvi, qual
preycá Noé,
de cert vingué:
car se lliuraven
dones se daven
als seus diables,
cossos palpables
falsos premien
é sucumbien

fuitant, prenent
de altri sements,
ab diabolica
art no catholica
ells engendraven
é s' emprenyaven
de fills malvats.
Quantes ciutats
son derruides
e subvertides
per ses ufanes,
pomposes vanes,
terç d' Isaies
llegint veuries;
Déu que promet
hon se permet
elles collegen
e senyoregen,
De chaperies,
quinquilleries
qui les consent
sa part ne sent.
Gran Ninivè
perço caygnè,
Colach, Sidonia,
Tyr, Babilonia,
Troya, Sodoma,
Carthayna, Roma,
lo gran Sagont,
huiu resta 'l mont
antich molt vert
aquell de cert
qui 's feu tal mal
per Anibal,
hui dit Morvedre:
no speres medre
pus en creixença.
Cadiz, Ciguenza,
quals en Castella
perderen bella
e gran potencia.
Vella Valencia
fonch derrocada
per inculpada
d' incontinencia,
l' altra Valencia
dita vellada,
gran e gallarda,
tant pus antiga,
quan gran amiga
dels vells Romans
llurs capitans,
Q. Aquilino,
Q. Valentino,
Q. Sertori,
Grans del Pretori,
quant hi vingueren
franca la feren;
may cens pagava
quant dominava
lo llur senat;
girat llur stat,
regnant los gots
may muda vots
ni senyoria;
may com dormia,
segur de nit,
Taulfus dit,
llur rey matá;
ni 's rebella
com Barcelona
dins en Girona
Bamba regnant,
rey coronant,
altre dit Pol:
no fonch hu sol,
car altre 'n feu
ciutadá seu

En Berenguer
cognom Oller,
rey per ell pres
feune quartes,
lo Pol fonch grecb.
Tots temps s' estecb
esta Valencia,
ab gran prudencia
molt fidelissima.
Per gent nequissima
morisca stranya
puix tota Spanya
fonch calcigada
e dissipada,
feuho la Cava
la qual criava
lo rey Rodrich;
Llavors te dich
mal temps passa;
puix la quista
Rodrigo Cit
Diegues, dit
Campejador,
segur senyor
mentres vixque:
molt mes creixque
per Jaume 'l bo
rey d' Aragó,
quant l' bacb guanyada
é l' bacb poblada
de cleresia,
cavalleria
artiçat poble,
constant, inmoble,
gent valentissima;
terra amenissima,
tota de rech,
en va s' estech
com la asselja
e campeja
tant temps sobre ella
rey de Castella
ab son poder,
fonchli mester
perque 's salvas,
que se 'n pujas
per repicar
al campanar
de sanct Vicent,
la gent valent
si so pensas
qu' ell repicas
pognera 'l pendre.
Sabès defendre
del rey malvat
esta ciutat
mòlt valentment
e llealment
absent son rey,
per tal servey
e valentia
per cortesia
de tot peatge,
e cabeçatge,
morabati,
la enfranqui
lo rey séu Pere,
qual alt prospere
en lo cel Deu:
com tanta hi veu
fidelitat,
feu la ciutat
noble real;
com pus lleal
la coroná,
é li dona,
com mòlt l' amás,
sola portas

en sa bandera ,
penó , senyera ,
altres senyals ,
armes reals
soles pintades ,
no gens mesclades
ab lo passat ,
lo camp daurat
bermells bastons
sobre 'ls cantons ,
d' or coronat ;
aqui tu ets nat ,
e te l' estatge
lo teu llinatge
d' antich solar.
Huetaviar
lo seu riu blanch
com si fos fanch ,
ó munt de fems
en antich temps
lan dissipá
é derrocá ,
puix alt obrada
fonch fort murada
contra lo riu ,
apres Deu viu
pèls habitaus
esser cristians
l' ha ben guardada ,
amplificada ,
feta major ,
mes del millor
de la ciutat,
del nou poblat
é vell ricos,
per les errós
primerament
d' aquell convent
quin temps passat
fonch començat ,
quant era horta
fora la porta
del mur antich ,
per fer castich
d' un orrent cas
en lo camp ras,
deyas Rorella
ara s' apella
e se nomena
la Magdalena,
hach mal inici
del crim y vici
abominable,
fet per diable
dona vilment
hach fonament.
La pecadora,
qui gran seyora
fonch é Comtessa,
per ser revessa
á son marit,
seguint partit
per sa fortuna
se feu comuna
en lo publich;
fonch son amich
un cavaller,
un mariner
puix la hi tolgue
e la tengue
puix li venia :
móit la seguia
lo gran senyor,
plè de furor
é la cercava,
tot sol anava
é desfreçat,
desesperat

cercant lo mòn
quant así fon
lo marit sen
de fet la veu
vil envellida
e mal vestida,
venent lo peix,
allí mateix
la volch matar,
é degollar;
carniceria,
peixcateria
se abalotá,
tot hom cuytá
e la hi llevaren,
presa portaren
á la cadena;
per fer esmena
de semblant vida,
repenedida
dins la caseta
de parets feta,
hi fonch tancada
emparedada
sola reclusa
Ja hui no s'usa
lo emparedar,
ni sola estar
Lo marit comte
doná per conte
son eixovar
é feu obrar
lo monastir,
per sostenir
allí tencades
dones errades
d' incontinencia;
feu penitencia,
per temps avant,
molts ajudant
fonch ampliat
e fonch fundat
de observança
á la usança
de preycadors,
ab tancadors
allí les tench.
Apres al trench,
hon Deu no'l volen
dones, ni colen
manades festes,
algunes prestes
fer en ses tendes
publiques vendes;
may a Deu lloen,
ni misses oen,
de fals pes usen;
altres hi cusen
robes girades,
portes tancades,
dumenge tallen,
dissapte ballen,
cuynen divendres
ab fabes tendres,
cebes e alls,
carn e tafalls,
galls e basins
als florentins,
venecians,
los navegans
en les galeres,
son grans parleres,
ab lo cardó,
e llarch sermó,
tan saben dir
que 'ls fan vestir
lo vell per nou,
é de un sou

ne fan ducat,
lo mal cuynat
qui vè après
tal mateix es.
Les peixcadores
grans robadores,
son d' entradòs
é caladòs,
e bruginès,
al vendre mes
peix de fer esch
venen per fresch,
lo d' Albufera;
riu de Cullera,
per peix de mar;
l' encamarar
saben bè fer
del garrofèr;
altea albir,
cert vos se dir
per calp lo venen,
e totes tenen,
sa paltonera
servix primera,
sa bossa après,
sols los darrès
mostren no pus:
ab tal abus
als parçonès
e traginès,
als de la quinta,
á sobre pinta
los fan les barbes,
falses alarbes,
set preus demanen,
é gens no 's manen
per llurs Jurats,
nos son girats
jals fan bef, baf,

lo mustaçaf,
los balancès
hi van de mes:
ans d' aforar
solen mostrar
triar millor
ab aquell for
ne val sotil.
Ab tan estil
en lo mercat,
en va fitat
per tot si roba,
lloch no si troba
por pollaceres,
é vidrieres,
taules e gavies,
tendes e rabies;
les estrangeres
é forasteres,
descaminades
son menassades,
fan los despits
cercan partits
lo mercat roden,
trobar no hi poden
lloch, ni repos,
venen en gros
sou per tros malles
ses vitualles,
les concertades,
ajabellades,
tenen terceres,
ab ses maneres
tan exquisites
rompen les fites,
compren arrèu,
ans lleven Dèu,
cada mati
del sou, flori

fan revenent,
roban la gent ,
altres ronceres
e regateres
revenedores,
enganadores
de venedors
e compradors
en pes y preu
may lo llur peu
entra en l' exgleya.
No menys hi feya
festes trencar ,
sofer obrar
debanadores ,
llates d' estores ,
pesos , graneres,
que les fusteres
als catius fien ,
tambe 'n venien
tot en les festes ,
per totes estes
fer tals pecats
d' aquells vemats
la pelleria ,
treuch , fusteria ,
fins mig mercat ,
n' ha vist cremat
anys sis quaranta ,
pus de setanta
cases alberchs
Sino per prechs
dels Vicents dos
intercesos
per llur ciutat ,
martiriçat
y confessor ,
lo preycador,
qui Deu pregaren ,
é 'n impetraren ,
tota 's cremava
Tambe pregava
la llega gent ,
devotament ,
ab crits e plors ,
davant lo cors
sanct consagrat ,
al foch portat
per sanctes mans
dels capellans.
Dèu suplicat
per tants pregat ,
com li plague
de Nínivè
ab en Jonas ,
perço romas
tot no 's crema.
Mòtt hi ayda ,
car Deu irat
fonch mòlt placat
per la justicia
d' aquella nicia
enrabiada
qui degollada
fonch lo jorn ans ,
altres aydans
esquarterats,
é rossegats ,
hu sols penjat ,
per crueldat
qu' ella tracta ,
axi 's placá
Com quan Cesar
feu lo matar
dels d' Israel ,
per lo bon cel
de Finehés ,
é com sospes

la mort mòlts dies,
a Ezechies,
per penitencia,
per tal sentencia
é presi proces
Deu ho remés;
per bons ropectes,
mudant efectes
no mudants' ell,
ni 'l llur concell,
car es inmoble,
com quan lo poblo
lo bè dell fèu,
parlant ab Deu
Moyses sant
e suplicant
pèl poble tal,
no feu lo mal
que fer volia.
Be 'u mereixia
esta ciutat
per vanitat,
ells consentir,
dones regir,
massa manar,
fent revocar
establiments,
d' habillaments
d' ellès profans
imposats vans,
fent perdonar,
deixant doblar
en llur vestir,
lo destruir
que totes fan:
car totes van
ab grans entulls,
pompes, ergulls,
vanes despeses,
faldes be 'steses,
ab forradures,
e trepadures,
draps de gran preu;
ab gran menyspreu
tol bo roceguen,
de sanch empeguen
fanne granera
per la correra
qui lo fem torca.
Tambe Mallorca,
la llur riera
tota ribera
los derroca,
molts ne matá
per altres tals,
dir tots sos mals
molt llarch seria
no hi bastaria
tota la nit,
heu repetit,
alguns per moure;
que son, vull cloure,
superbes, vanes,
vils, inhumanes,
en homens mil
no hi ha un vil,
e si n' hi ha
algun vila
en lo miller
fáu la muller,
ó qualsevulla
dona lo çulla,
mare tambe;
bell nom obte,
honrat en cort,
cornut, e borl,
bastart malval,
afeminat,

gayol fembrer,
e bagasser,
concubinari;
é fornicari,
mancip cachat
no 's bom lachat
per algun vici,
reputat nici,
vilâ, dolent,
sino 'l volent
en res amant,
participant
gens ab alguna.
Tota llur cuna
ley, art e manya,
práctica stranya,
hypocresia
e ronceria,
te vull mostrar
e declarar,
com per semblances,
per ses usances
axi diverses
e tant perverses,
obres é manyes.
Son alimanyes,
serp tortuosa
sòn e rabosa,
mona, gineta,
talp, oroneta,
muçol, puput,
gall, cutibut,
aranya ab tela,
tava, mustela,
vespa, alacrá,
rabiós cá;
son sangonera
e vermenera,
mosca e grill,
llebre, conill,
drach, calcatris,
tir, basalis,
vibra parlida
e cantarida,
la onsa parda
é lleoparda,
lloba, lleona,
la esmicona;
son llop de mar,
lo peix mular,
drach e balena,
polp e serena,
de milâ coa;
ab qui las lloa
de llur bellea,
mes de noblèa,
son bell mari;
de llur veri
oir no 'ls plau;
si n' escoltau
qualsevol d' elles,
dir maravelles
é grans llaòs
del llur bell cos
no 's farta may;
com papagay
de llengua juga,
dinse tartuga,
jamay ofen,
res no despen,
ni beu, ni tasta
com torta casta
en vert no 's posa,
com mariposa
del ayre viu,
vetlant se diu
grua, gall, oca,
curosa lloca,

cadella amiga,
sirgant formiga,
simpla coloma,
llisa de ploma,
e sense fel:
no s posa pel
com de si ralla;
e si 's baralla
fa callevar
e mal mesclar
nunca se 'n cansa;
mes son balança
de carnicer
e de barquer
retorçut rem,
son munts de fem,
si gens se muden,
olen e puden;
calata streta,
qui apar ben feta
al mirador
e fa dolor
e ull de poll
al peu del foll;
corrents atzebres,
lludries, nebres,
bon bo, ni bell,
sino la pell
als no si troba;
de pellers roba
a grans chichs cossos,
als flachs e grossos
a tots serveixen,
mes prest s' esqueixen;
son roci fart,
car sols a part
giren la squerre;
pus prest que 'l ferre
si hom no 'l malla
ó no 'l treballa,
prenen rovell;
son oripell
e brut estany,
portes de bany
e de riunyores;
son cantimplores,
brunyets, pohges,
obertes ciges,
pintat carner,
sens centener;
son la madexa,
e joch de feixa
per cego fet,
fir casoon tret
fora 'l terrer,
sens cab carrer,
o atsucach,
e sens fons llach,
e brollados
de volados,
vidres, ampolles,
grosses bambolles,
del mal cabo,
fum de carbo,
d' aguila ploma,
cascada poma,
ram de tavernes,
buydes cisternes
res no retenen
Pedra al cor tenen
com les espotges,
torbats relotges,
per rodes cordes,
sonen discordes,
son contrapes
falsant lo pes
de la romana:
donchs, qui 'ls comana

qualsevol fet
tenir secret,
pert com Samso
sa questió
trenta mantells
als jovencells
sos companyons
ans de set jorns
hach a pagar,
s' aygua stojar
volch en cistella,
en bossa vella
sens tancados
ab boques dos
met son cabal,
en lo foch sal,
foch en bombarda,
mig jorn no 's tarda
parrà n' han feta
Artus trompeta
é companyons,
per los cantons
crida real
e general,
publica veu
del secret seu.
Lo Redemptor
al qu' en Tabor
volch fer secret,
no feu pertret
dones vinguessen
ne res ne vessen,
mes lo matí
quant ell sortí
resuscitat
del vas tancat
e moniment,
com prestament
a ell plaguès,
tost ho sabes
tota la gent,
primerament
á dones clar
se volch mostrar
en ans del dia,
car bé savia
tost correrien
e 'u preycarien,
res no tement,
publicament,
com la serrana
samaritana
cuyta preycar
dins en Cicar
de sa venguda,
esdevenguda
de plé i' havia,
hom dit —«Tenia
marits morts cinch.»
L' home qui tinch,
ara yo viu
veritat diu
no 's mon marit »
Per lo seu crit
tots prest ixqueren
é lo reheren.
Be 's de notar
lo simular
é ficció
del fill minyò,
roma discret,
mudant secret
a sa senyora;
ans d' una hora
les ciutadanes
dones romanes
d' ella 'u saberen,
de fet vingueren

les ancianes
é novençanes
al Capitoli,
ab malempoli
é abalot,
á dir llur vot
ab brams é crits,
si los marits
dos ne premen,
elles pendrien
cascuna tres,
y encara mes.
Lo qui si fia
trobahi falsia
com l' unicorn
quin pert lo corn,
a si 's met foch,
de serp no 'l toch,
metlas al coll,
en má det foll
met son coltell,
nau é castell,
beu en flascò,
lo fort Samssó
ne fonch lligat,
orb encegat
ab lo cap ras;
rey Ipocras
philosoph vell
poeta aquell
en alt pujat
restán penjat.
Duch Sisara
quant si fiá
aygua volguè
mes llet beguè,
feuse cobrir,
mes fa dormir
contra la pau
un ben llarch clau,
ab gros martell,
per lo cervell
ll foncb ficat
e travessat
de pols á pols,
sobre la polç
qu' en terra está
ell mort resta.
certs infinits
ne sé scarnits.
Qui les doctrina
pert disciplina
envá le schola.
llava rejola,
repasta tests,
ab l' hom de fets
qui dorm rahona,
al sòrt sermona,
e missa canta,
la serp encanta,
castiga sanra,
e l' estany daura,
vól fondre ferre
que no 's aferre,
plega la edra
en alta pedra,
per si pujar
vól avear
dels filts tolpans
per dar als cans
en l' aygua scriu,
l' or llança al riu,
met vi novell
en odre vell
ab rot ambut,
llum jus l' almut
éll vol possar,
perles sembrar

als porchs davant
Socrates quant
volcb esmenar
e ordenar
muller o filla,
de fort jahilla
abdos d' un feix,
aygua, ou, peix
llevat havien,
per quant bonien
garronejaven
e bravejaven,
com s' apartás
per bon solás,
sus li llançaren,
tot lo çullaren,
de semblants sons,
crits, llams e trons:
«Yo ja savia
pluja n' hauria,»
dix tol-lerant.
Joán parlant
de negres bodes
quals ab Herodes
feu sa cunyada
fort desdenyada
per sa doctrina,
féu que Herodina
lo fes matar,
lo cap tallar
als seus doncells.
Qui 'n pren concells
ne mor de fam
com féu Adam,
é vol cercar,
é creu trobar
en l'erm espigues,
en lo cep figues,
raim é peres
en les figueres,
en l'arbre sech
de lloch sens rech
fruyta rosada,
de mar salada
vol aygua dolça;
han poca molsa,
such é sabor
de vera amor:
llurs pensaments
é parlaments,
concells, reports
tots venen torts
ab ficció
é passió
propria llur:
l'estil bè scur,
é males arts,
tots son brocarts,
é ab retochs
dits equivochs
e amphibolichs,
may son catholichs;
la llur retbórica
es methaphorica,
é varions
cacefatons,
gentils e vils
d' estils subtils
saben ben dir;
falls bon oir
com elles ploren,
marits com moreh
alt endechant,
fan elegant
parlar placent
no altrament
Bella parlera
fo y concellera

Rebeca sola
com feu caçola
a Jacob fill,
de un conill
o cabritet,
feune broet
ab qu' engana
pare y germá.
Per l' escoltar
llur concellar,
Saul, gran rey,
cercant remey
trobá la mort.
Per mala sort
en tot mal guany
jo 'm fiu Deu strany,
per llur concell
fiu Deu novell,
é l' adori,
apostati
contra mon us,
no 'n vult dir pus.
Qui haver vol
d' elles consol,
quant es malalt
fará bon salt
del llit al jas;
mostrant solás
é gran amor,
é sots color
de molta cura,
sense mesura,
de brous prempsats
é destilats
en ampolletes,
solsits d' olletes
celiandrats
e mólt picats
l' embotirán
é fassirán
com al porcell;
may lo coucell
del metje tenen,
elles s' entenen;
la malaltia
no 'l mataria,
ferl' ha morir,
sols l' embotir,
é fassiment,
honestament
cert infinits
han mort marits,
e may á mort
criminal cort
per tal falsia
les sentencia,
ni eixecuta,
ni les reputa
hom per pijós
ans per millós.
Sino matar
ó si salvar
lo marit volen,
també 'l secolen
negligentment,
lo pus dolent
moble que tenen
al llit l' estenen
quant marit jau,
dient: «Lleu au
sus que haveu
no 'us jahilleu,
car lo llit tira.»
Ab gran esquira
si mólt se plany;
«Sus jen mal guany,
vos sóu cansat,
desnaturat,

no se ab qui,
pus no ab mi,
be 'us ne guardáu,
llevau, tornáu
al altre niu
de bon veniu,
l' egua preuyada
pach la civada,
puix resta prenya.»
Ab crits, desdenys
del llit l'arrulien,
garrons li bullen
dels de cabró,
cor de molto
li fan sofrir,
lo vi jaquir,
un ou en truyta,
o qualque fruyta,
dient «Menjau,
no febrejau,
no sera res,
de fredores,
sobreposada
cuyta en cendrada,
madeixa crua
lo vent desnua,
rajola, teula
calda meteula
sobre lo mal:
cert un cantal
ben escalfat
de vi ruixat
es fina cosa,
saquet, ventosa
o tabalet,
albaranet
al coll lligat,
vimet taltat,
no hi ha res tal;
metje no hi cal,
máten de fam
e dien, «dam»;
no hi cal despendre,
si voleu pendre
sols d'ayguassal,
peu cristorval,
ab un diner
jo 'l podré fer;
un bon cristiri,
vostre martyri
no durara;
prest passará.»
Puix no 'l serveixen,
aixi lo deixen
a la ventura.
Deu é natura
sino 'ls guarien
los mes morrien;
algunes certes
per cert cobertes
e dar creença
sols de parença
e ombrallum,
d' elles perfum,
com serán etichs,
los dies cretichs,
vint e un jorn
metentse en torn
serán passats
mòlts acusats,
metjes demanen,
mes del que manen
may ne fan res;
lo que 'ls plau es
col-lacions,
perficcions,
e que tots vejen
que si menejen

diligenment:
al pagament,
lo llur marit
enmalaltit
florins vells tria,
ella 'ls cambia;
baratara
é comprarà
timbres trencats
é stisorats,
nachás e mals,
falsos, reals,
sabudament.
Generalment
han falsa paga
si dona 'ls paga,
é poch profit
si jau al llit
marit malalt,
quant ha son alt
e pren plaer
de la muller,
é per la colica
porten cresólica,
portant turqueses
cauen be steses,
sanes se lleven,
les pedres venen,
polvoriçades
en llimonades
é restaurant
ne prenen tant
que no 'ls profiten,
ans se n' enfiten;
no estàn pèl cost,
sols vinga tost,
los marits paguen
ans que s' ho traguen,
cert no 'n aforren
é may se morren
fins destruit
han lo marit.
Qui les defen
sa vida ven,
la fé, y honor,
e sa valor;
si n' empren llissa
se embardiça
per llur malicia
contra justicia
e veritat,
sa malvestat
volent cobrir
solent mentir
en lo camp clos
perdrá lo cos;
perque les creu
e tempta Deu,
ell hi morrá
o 's desdirá
com á vençut
e abatut
mentres viurá,
e 'u restará
aprés sa mort.
Totstemps recort
lo cavaller
Jordi guerrer;
cuyda avançar
per defensar
del rey la filla
dintre la illa
hon era 1 drach,
tal premi n' hach
mólt poch aprés,
éll ne fonch pres
é fort batut,
dins en Barul

fonch escorchat,
pèl mig serrat.
Qui les comet
e s' arremet,
cera bermella
molla sagella;
lo vidre trenca,
de llenç romp llenca;
chich afalaga;
la llum apaga,
é roses cull.
Un mirall dull,
ó donatiu,
algun motiu
fals de grandea
ó de bellea
de personatge,
de gran linatge,
ficte lagot,
ofè llur vot
de foll amor;
mes prest ne mor.
Qui molt si feixa
la forca hi deixa,
cap s' emblanquix,
prest s' envellix
com lo pardal,
e lo fruytal
fent molta fruyta
morir se cuyta,
mor com llebrer
en lo femer,
qui les servix
e obeix
fent mil plaès,
per un no res;
s' amor finix
qui les seguix
fins á la mort;
mes n' hau recort,
ni la virtut
de gratitut,
que 'l chich infant.
Es orifant,
qui si acosta,
e pren per posta
tal serrat arbre
llis mes que marbre
dur, fret, banyat,
acompanyat
d' escorpions,
serps, escurçons
no de fluixell,
tot l' aparell
es ginjoler,
garaguller
é gavarrera
de romaguera
ó d' argilaga;
viu ab gran plaga
ab semblant osta
tant indisposta
qui hi participa;
mort s' anticipa
com llurcheller
é traginer,
qui vol guardar
tal bestiar,
de no fer tales
de feres males
rampellament,
crebantament
é altres dans,
no hi basten cans,
murat castell,
lloba, pastell,
reixa, grilló,
de full preso,

no hi cal res dir ,
ell vol morir
com lleoner ,
tal carceller;
enva trahulla,
per cos d' aguila
ó porial vell ,
vol pàs camell,
e pendre vol
lo raig del sol
ell a grapades;
á cullerades
tota la mar
vol mesurar ,
en clot la buyda;
folgar qui hi cuyda
suor de mort ,
sens may report
en si remira ,
brugina tira ,
e cava mena ,
lo moli mena
qui 's diu de sanch,
cañu may franch
lo tirant serra
daball la serra ,
la serradura
als ulls s' atura ,
talla pedrera
qui bé n' espera,
espera 'l punt
que puig amunt
l' aygua del riu ,
que torne viu
espera 'l mort,
é bufant fort
en sa fornal
phylosophal ,
pedra curable,
or fer portable
argent de coure,
gran os ha roure,
ab garbell poa,
vól per la coa
ó per la esquena
tenir morena
angulla viva ;
donchs qui no squiva
ferir les roques
ab semblants coques ,
naus , caraveles ,
sens rems e veles ,
carta govern ,
en foch d' infern ,
qui 's vol calfar
dins en lo far
prop Mongibell ,
l' estrangol vell
volcá fumos ,
en port fangos
platja romana ,
valenciana ,
hon llaura 'l ferre
en que s' aferre,
no 's pot trobar
qui hi dèu calar ,
ni vol sorgir,
fugir , fugir
á veles plenes
de tals serenos
encantadores ;
falses cantores
a tots encanten
qui no s' espanten
del llur moral ,
perqué 'l coral
llur amoros
mal dereos

si 'l posseeix
sovint guareix,
si 'i natural
é menstrual
hi fan ben veure
yo 't vull fer creure
quant l' han horrible,
fort ab terrible
extremament.
Generalment
los animals
que son brutals
fan maravelles
d' ells llur femelles,
may son geloses
ni receloses
elles ab elles
vaques, ovelles,
egues, someres,
molt grans raberes,
ab un marrá,
tora, guará
se companeixen,
may s' embregueixen.
Cert temps del any
ab poch afany
llur mal espleten,
sols si jusmeten
fins que s' emprenyen,
tantost los renyen
no ls cansen pus,
fins per llur us
havent parit
e fills nodrit
los móu nature.
A dones dure
tot l' any bon tempre
mesclanti sempre
llur voluntari;
lo llur armari
porten cobert,
sovint obert
los sia 'ls plau,
si 's pert la clau
ó si s' aprima,
o si s' esquima
en altre pany
pera tot l' any,
son desdenyades
per ser prenyades
dien; traballen,
sofren, callen,
aixi s' escusen.
Mès no refusen,
ni se n' enuigen;
nunca rebuigen
colps de guerrer,
per fills haver
tot frau farien,
enganarien
lo pare llur
Ab vi fort pur
donat ab art
Loth ja vellart
lo deceberen,
d' ell conceberen
ses filles drudes,
lo prhom de Judes
ja vell e sogre,
sa nora ab llogre
lo penyora,
d' ell s' emprenya
de dos en una
Totstemps la lluna
bona 'ls hi par,
a treballar
é menar mans,
creu ab eugans,

é s es prenyada
una banyada
en comú bany,
tornant ab guany,
diu, s' emprenya
quan se banya,
cert sens marit
é sens delit
qu' ella 's sentis.
Avenrois
qui 'u descrivi
algun mati
ho somnia.
Bè sè ni há
de closes nades
ó no passades,
vergens de dit,
no d'esperit,
verges de fet
mès contra dret,
dites doncelles
ab coceguelles
ó no sè com,
mès no sens hom
ni sens plaher
fills saben fer;
ab natural
o manual
cert instrument,
forçadament
se han d' obrir
ans del parir:
les mes ne moren
com se desfloren;
les nades closes
no cal fer gloses
noves llectures
per creatures,
totes hi penen
é fort entenen.
Gran arteria
hach Na Maria
de Mompeller
reyna muller
del rey En Pere,
anant darrera
lo decebes
e concebes
qualque fill d' éll;
en un castell,
hach son obtat,
un son privat
lo hi feu anar
cuydant trobar
qui mes amava.
Ella callava,
ell era llosch,
lo retret fosch,
no dissernia
ab qui dormia,
altra es cuydava,
no 's talavava
sa muller fós,
prestáli l cos
ben contentada,
resta prenyada
de fill, senyor
conquistador
de tres ciutats
ab sos regnats.
¿ Na Sarrahi
no requeri
fer emprenyar
sa moça Agar
dejus sa falda,
tant era calda,
puix no paria
é no temia

fill d' ella nat ?
Fill adoptat ,
almenys haver
per infants fer ,
velles modorres
eixorqnes , porres ,
mòltes hi roden ,
quan als no poden
han fill furtat
e manllevat ,
suposant parts,
fills ab tals arts
tú ja n' has vist ,
mentres tenguist
la viuda xorca.
Tambe 'n la forca
d' esta ciutat
per tal tractat
dues mesquinea
bas vist madrines ,
sentenciades ,
ensemps penjades,
ab un tercer.
Ab gran saber
Na Nohemi
mostrá 'l cami ,
temps, é bon hora
á Ruth sa nora
com concebria
cert si 's cobria
ab lo mantell
de Boç ja vell
é prop parent ,
al cap jaent
ab tal pertret
haguèn Obet.
Generalment,
si tens bè sment
totes hi dancen ,
y may se 'n cansen
per fills baver,
é per plaer
haurán rebut
ó concebut ,
é mes ne reben
é reconceben
dos , set , huit , tres ,
en moltes mes
grans quantitats
multiplicats
Sè tres mullès
fills d' un senès,
cent vint y buit
haver parit
en mòlts parells ,
d' aquells ocells
dits é infants
nats tants germans
de Godofré,
cascun naixqué
ab son collar ,
en lo tallar
se torná signe,
sino l' insigne
dit de Bolló·
si fonch ó no
apocryph par.
L' angles en clar
te que 's canónica
aquella chrónica,
es poesia
ficta falsia
com cent novelles
als oints belles.
Lo fet d' aquella
dits nou porcells
cosa es comuna,
setanta una

fills animats,
tots figurats
cos ab melich
en un bolich
los aborta
é los contá
jutje comu
de hu en hu.
D' una sabs bé
ab tú tingue
afinitat,
per un orat
que la sglayá
com s' afolla
de set justats,
vius batejats
may pus n' hagué,
recorregue
á la metjesa,
com á deesa
cert la tenien
les qué hi venien,
venguebi ab dues
parentes sues,
á totes tres
en bany les mes,
medicina
ó metzina,
may no pariren,
les dos moriren
en l' endema,
ella restá
set anys lligada,
morint orada
sense testar.
Continuar
los plau la rubrica
totes han lúbrica
la afecció,

per passió
e gran calor
fan mes error
al engendrar,
sense llabar
seran frecoses
e fan llebroses
ses creatures,
lleiges pintures
e variades
davant posades
quant concebrán,
com de Laban
ha les orelles,
ó pensant elles
d' altri figura
torben natura,
virtuts majors,
manen menors,
los animals
á naturals,
e per llur cuyta
no será cuyta
prou la llur sanch:
de parc blanch
hauran fill negre;
de sa y alegre,
de seny catholich,
fill malencolich
e maniach,
d' hom fort, fill flach,
desfigurat,
lleig, mort feat,
per falliment
de llur sement
tan indigest
ixen de sest,
fanne sens braç,
hu gran capaç,

d' ells cap dins pits,
hermaphrodits,
altres sens cès,
altres sens res,
sens peus é mans,
é dos germans
abdos pegats;
d' ells encegats,
nats sorts e muts;
d' ells paren bruts;
mes imprudents,
é negligents,
ben indiscrets,
cinyense strets
ballen a salts;
fan los llits alts
é grans tapins,
é per veins,
si ls miraran
s' afollarán ;
si prest non menjen,
é si no 's venjen
de qui 's discorden,
e si no morden
al frare al coll,
anant en foll,
estropeçant
é molt usant
amprar la clau
lo que be 'ls plau,
sovint s' aborten,
si lo que porten
les vergonyoses
é rabloses
no ls plau mostrar;
per abortar
cobertament,
mes ferament
meljes demanen
é los enganen,
mostren orina
d' altra veina,
tots mals alorguen
perqué les porguen,
sagnies facen
que 'u arrebacen,
fansi empastres
é mil desastres,
ballesta escollen
perqué s' afollen.
Com Déu no 'u vol,
si 's prenys d' un sol
ó d' altres mes,
al sete mes,
ó huit ó nou,
e sino 's móu,
de deu fins once,
si u creus catorce
é mes encara,
per çuna, xara
dona morisca
set anys s' arrisca
restar prenyada,
desempanyada
del marit seu,
vengut si l veu
que 's sua jura
la creatura,
dins ha dormit
fins l' ha sentit,
bon creure fa.
Si molts hi há
los de pochs mesos
no son atesos,
é tots perixen
sols ne partixen
los ja complits,
criden prou crits

al parturir,
qui ver vol dir
no 's dolen tant
com es llur plant
é continença,
á la naixença,
si ja no moren,
A, O, E, ploren
del pecat d' Eva,
per la que 'ls lleva
melich tallat
ben mal lligat,
llabats, bolcats
o enconats
alguns ab mel,
los mes ab fel
d' elles, qui 'ls amen
la llur llet mamen,
los mes ab plors,
puix que les flors
de que 's nodrien
dins é peixien
per los melichs
pobres e richs
han per egual
tots semblant mal,
pigotes, rosa;
mes si 'ls fa nosa
lo fill qu' es nat,
é n' han mal grat,
no 'ls plau que vixca
d' ells fan perixca,
bollit, cremat,
nù soterrat:
altres ofeguen,
en mar los neguen,
en pous e rius
ne llancen vius
sens batejar.
D' ells fan menjar
tallats á trossos
a porchs e gossos,
malignament,
negligentment,
altres devoren
é los acoren
per mala endreça,
llur sanch se vessa
pel mellquet,
restar fluixet
trobenlo mort,
altres molt fort
estret bolcant;
altre enconant
ab medecines
pus ver metzines;
altres desvien
los quals envien
secretament
e nuament
als Espitals
ó als portals
de la Seu posen,
molt poch reposen
desparterades,
d' un mes llevades
ja van al bany
é faran pany
per haver llissa,
ixen a missa
ab fill ó filla
com la conilla
ab ventre gros,
llet no n' han tros:
meten sos fills
á gran perills
ab dol de mort.
Mes per deport

é gallardía,
per fidalguia,
la mes part de ellas,
per llurs mamelles
servar gentils,
tenen per vils
mares qui crien,
sa carn avien,
dides hi lloguen,
sos fills alloguen
com la cuquella,
sos ous pon ella
en nius estranys,
dels fills afanys
no 'ls plau sentir
e fan mentir,
la llur llavor;
per sa error
é oradures
ses creatures
mig aborrides
donen á dides
é les mesquines
no guarden quines,
quines ó quales,
bones ó males,
si malaltices,
entulladices,
al massa traguen,
si s' embriaguen,
al fels é castes,
si de llet bastes,
folles, verdoses,
braves, iroses,
si amigables,
afalagables
é humanals
virtuts morals,
males costumes;
diré en sumes,
mòlt se deriuen
ab de que viuen
llet de les mares
mes que dels pares
no sols moral
mes natural
la llet altera,
si de somera
mama la llet
lo chich pertret
may porá ser
cavall llauger,
ni bon ginet;
lo moltonet
é fill d' ovella,
si se mor ella,
de cabra mama,
com cabro brama,
corre, surt, salta;
dretet li salta,
naixil la banya
grossera, stranya,
no prima, blana
li fa la llana.
Pijor fan dides
mal comedides,
dida embriaga
lo chich no plaga,
é la bagassa
semblant atrassa;
dida juia
pauruch lo cria;
la poch sabent,
fál ignocent;
qui no te llet,
flach é magret,
de fam lo mata,
femta de rata,

chinches mentjant,
cristall portant
o caramida,
si d' altra dida
qui la hi furta,
mentjant d un pa
la llet no cobren,
perque se 'n cobren
los bolques cullen,
d' aygua los mullen
fingint prou ixen
é que be pixen
si tot los fall,
¡quants ab cascall
per fer dormir
los fan morir
ó 'ls fan dementsl
No tendran dents,
ja 'ls fan mentjar,
d' ells fan mamar
llet d' animals,
e resten tals
per temps avant.
Chica mamant,
una doncella,
llet de cadella,
que vomitava
mentjar tornava.
Hu llet de truja,
en fanchs ab pluja
en lo femer
fonch son plaer
jaure cullat
e rebolcat.
Altre ermità
cerval cria.
Un altre egua,
dins una llegua,
si fanchs trovaba
en cent pixava.
Puix llet no tenen,
perque n' emprenen
fer semblant tala,
si han llet mala
com no se n dexen,
puix les coneixen
les inhumanes
no christianes
en la color,
sabor, olor;
Deu les ne paga
e dóna plaga,
per tal no cura
obrant natura;
si llet bermella
de llur mamella
ix e no blanca,
molt pres no ls manca
del tot ser folles;
mes per ser molles
de flach recort,
algun fan tort,
visch é guercher,
lleig, esquerrer
e geperut,
contret, ventrut,
per mal socos,
trencat, potròs
e cames tortes:
dormint com mortes,
alguns plorant,
altres mamant
massa, los maten:
altres ne sclaten
sus ells llançades
endormiscades
negligentment.
En mon jovent,

yo, rey regnant,
viu cas semblant,
entre fembrasses;
una ab tal sort
son fill hach mort,
prest despullat
e cambiat
ab altre viu,
l' altra sentiu.
¿voleu punyades?
Foren lunyades,
fonch tal contesa
davant mi mesa,
la matadora,
gran ralladora,
fort defenia
puix consentia
e requestava,
é fort instava
yo 'l mig partis,
que no moris
l' altra 'm pregava,
é fort plorava
tot lo hi donás
sols viu restás:
fiu dret jui
puix consegui
qual mare fóra;
la dormidora
fiu castigar.
Sens comparar
fonch cas pijor
de gran error
mares traydores,
dissipadores,
e celerades,
deslliberades
tan scientment,
com follament
propis fills manquen,
ulls los arranquen
e allissien
perque mils sien
acaptadors
é vividors
sobre 'l pais,
de bon avis;
art doctrinal
dot e cabal
sos fills hereten,
de cert cometen
molta maldat,
lo fill sanat
volent mancar.
Mes vull contar
llur crueldat
é pravitat
per incident
lo solch torcent
En temps antich
ne feu publich
acte malvat
e celerat
Semiramis
que féu moris
é de sa má
un fill matá
per no complir
ne obeir
son manament,
gran foch ardent
que si sentia
son fill volia
lo hi apagas
é lan fariás,
éll lo hi nega,
perçó 'l matá
la furiosa

llibidinosa;
molts ne elegi
e se 'n servi
fins refusaven;
com se 'n cansaven
pus no podien
ni la plaien,
féyals matar
á cans donar,
ans los foçrava,
puix los matava.
Bè fonch semblant
eixorbitant
e cruel acte,
dos feren pacte
sos fills matassen
e se 'ls menjassen;
lo hu menjaren,
puix pledejaren
pèl qui vivia,
morir devia
també menjat.
E assetjat
Hierussalem,
en un estrem
de la ciutat
ne fonch trobat
per los veins,
olor sentints
de carn molt fina,
que una veina
viuda juia
mig fill cota
en ast, partit
com a cabrit
perque 'l menjás,
é que stojás
l' altra mitat,
del fill cuynat
begués lo brou.
Ara de nou
en la Bretanya,
mare tacanya
d' un fill molt bell,
per lo budell
l' ast li metè,
pèl cap ixquè
al foch lo mes;
com son fill vès
mort e rostit,
pare y marit
bon christia
á Dèu crida
viu lo hi tornás
é reclamás
al Vicent sanct
Ferrer, pregant,
resuscitál.
¿ No 's animal
son fill matás
perque 'l menjás?
Una malvada
regina fada,
deyas Athalia,
farta d' algalia
com á çabia,
de malaltia
Dèu li feri
fill quin mori;
prest feu cercar,
presos portar
los fills reals,
tots ab destrals
esquarterar
feu é matar
gran quantitat.
Johas furtat
chich qui 'l mamava,

per qui amava
fonch amagat
e ben criat
al temple dins
per los rabins,
ab tal remey
fonch après rey.
E Na Thamar
¿no féu matar
lo gran rey Cir
e féu partir
lo cap del cos
sense repos?
Rey de sanchs Got
en lo ple bot,
dix, vull sartar
e confitar
perque 's venjas.
Un altre cas
vull dir terrible,
no menys horrible
dita molt lleja,
de gran enveja
iniquitat,
e crueldat
de feres dones;
les amazones
quant començaren
dels que restaren
vius llurs marits
sans o ferits
d' un batalla,
de colp d' estralla
les enviudades
abalotades,
tots los nafraren;
també mataren
pares, germans,
fills, chichs e grans
tots hi moriren,
après s' uniren.
Casi infinides
ensenyorides,
ban molt vixcut
é prou creixcut
matant los fills
com á conills,
no les femelles,
mes les mamelles,
dretes llevades,
ab archs armades
fent cruel guerra,
gran part de terra
cert conquistaren,
edificaren
temple bellissim,
mes nefandissim
obra molt vana
de Na Diana,
fent Deu strany
d' or o d' estany
fus contrafet.
¿No fonch mal fet
com Na Justina,
mare mesquina
d' emperador,
del creador
renegadora,
emperadora
del arrians,
dels christians
pus de vint milla
á sa familia
martiriçar
feu, e matar?
Ans christiana,
puix arriana,
apostatá,

puix esclatà.
Una vil fembra
del nom no 'm membra,
la qual tenia
fill qui seguia
al Sanct Andreu,
com ella veu
jove polit,
del pare 'l llit
l' insta cullas
e violas,
fer no 'u volgue,
recorreguè
ella al Pretor,
possant clamor
de violencia,
sens audiencia
del ignocent.
no mal merent
fonch condemnat
ser ofegat;
llançat al riu
Deu lo feu viu;
Andreu pregant,
del cel rajant
llamp la ferì
e descobrì
sa malvestat.
No menys pecat
é desamor
feu Na Leonor
reyna Chiprana,
qui fonch germana
del vell qui 's dia
Duch de Gandia;
à son cunyat
tot descuydat
lo feu matar,
é feu entrar
dins Famagosta
mes que llagosta
gent genovesa,
de dona ofesa
é violada
en la entrada
prou ni hague
Cert be tingue
iniqua furia
e gran lluxuria
una en Castella
regina vella
mare del rey,
cercant remey
à sa calor
per folla amor
d' un Tagarì
donant verì
al rey fill seu.
Altre mal greu
de no menys dan,
quals als chichs fan
vull recitar:
lo mal criar
del fills fadrins
que 'ls fan roins,
ben empestats
é viciats,
cobrint, scusant,
desenculpant,
ses oradures
é travessures,
friandaries
é llepolies,
lladrupejar,
tacanyejar
aixì 'ls desvien;
pares be 'ls crien,
ab rahó 'ls baten,

mares que 'ls maten
veureu cridar
é flastomar
pare cruel,
ab lo seu vel
los ulls los torquen,
aixi 'ls enforquen,
dogals los filen,
los mes avilen,
si hu sol n' hau
pus foll lo fan
é ignocent,
grosser, dolent;
viudes pus nicis
de pijors vicis
los mes penjats
Son sos criats,
los alcavots
e galiots;
fembres orades
e coronades
en lo publich,
viudes te dich
les ben criades,
folles irades,
si carta gireu
pus fort los firen
é sens raho
ab bon basto
veureu sovar,
cap, braç trencar,
cruixir los ossos,
la carn a moços
d' anques tallar,
stopa lligar
grossos moixells
ab bons cordells
al ventre y cames,
encendrehi flames
leixauli cremar,
nas, dits llevar
e a les filles
ab les clavilles
ferir de punta
la pell pus junta
e vergonyosa,
ab fus, filosa
arrancar l' ull.
Leixarmen vull;
llur crueltat,
iniquitat,
insipiencia
é negligencia
pus recitat,
per apartar
l estil de llarch,
descolle l' arch
e pus no 'ls tire.
La ladre gire,
torne al cami
d' hon m' aparti,
al natural
llur general,
perque pensaren
e comencaren
la inficible,
pudent, horrible,
fort llebrosia
la sodomia,
pecat no poch
digne de foch,
del mundanal,
é infernal.
Al arma y cos
dins lo llur cos
no ben tancat,
per tal pecat
o com Déu vol,

formarse sol
del que 's possible
lo menys nohible,
millor vivent,
ocultament
obrant natura,
de podridura,
d' humors corruples,
sovint no hi dubtes,
sergantaneles,
serps, granotetes
rates penades,
feres alades
e baboines,
per draps cortines,
volen e van,
cranchs, polps si fan;
dits companyons,
semblants ronyons
moles diformes
de lleiges formes,
é monstruoses,
mes son ventoses
d' odre mig buyt,
d' aygues conduyt
tabal, tambor,
per la remor
de llur costat,
ventositat,
grossa vapor
de llur fredor
dins engendrada
en la lliada,
molts sons fa fer
com fa troter
de Lenguadoch,
no dura poch
ser menstruoses,
molt enujoses,
lo quart del mes,
pertant james
les dones gregues,
monjes e llegues,
ni les jutes,
huit ó nou dies
mentres sanch tenen,
no van ni venen
a Deu pregar,
al temple entrar,
no 'ls es permes,
en l estiu mes
per tant com pudeu.
Del drap que 's muden
fetilles fan
del que 'n roman
may bon paper
d' éll se 'n pot fer,
si 'n fas penó
mes at maymó
de les galeres,
bon vent no speres,
ans les perdrás;
si 'l cremaras
may clar flameja
tots temps blaveja;
no val res l' esca;
la nafra fresca
si lin fan bena
se stionena
ó si fan cuchs,
qui tala buchs
al d'ell fum porta
d abelles morta
cau la mitat;
embolicat
ab tal bafor,
de la llavor
dels cuchs de seda

mes se 'n refreda,
no se 'n aviva
ó s' escalviva,
pus viune poca;
si 'l drap la toca,
si son presents
tocants veents,
quant han llur magna,
l' home que s sagna
pus sanch no ix
é s' esmortix;
si tals s' aturen
quant metjes curen
home nafrat
es tart curat
ó ben prest mort;
si van per l bort
los arbres sequen;
maten, enteqnen,
herbes si n cullen,
e l espill çullen,
é com llops miren,
mes si may firen
ab sa saliva,
no esperes viva
l escorpio;
infecció
é verins obra
lo vi que ls sobra
en la llur copa;
ó si fan sopa
é l' hom si beu
rentar la déu.
De furioses
é rabioses
gossets orinen
e s enverinen
per tració;
complexio

mudant ab art
de certa part
lo mir si 't toca,
la mort le floca,
com Alexandre
quin cellandre
pera llonch us;
ab cer greix fus,
com diu la gent,
se fan unguent
e bruixes tornen,
en la nit bornen
moltes s' apleguen.
De Déu reneguen,
un boch adoren,
totes honoren
la llur caverna
qui 's diu Viterna,
mentjen e beven,
après so lleven,
per l' ayre volen,
entren hon volen
obrint les portes;
móltes van mortes
en foch eremades,
sentenciades
ab bons processos,
per tals excessos;
en Catalunya,
tal fet si 's llunya
de veritat
ja 's declarat
en lo decret,
allà 't remet;
fet es mirable,
lo gran diable
qui les ginya
hi te la má.
Ell les engana

e les profana
fins que son preses,
en carçre meses
a mal son grat;
la llibertat
com l' han perduda
pus no 'ls ajuda,
ni 'ls val pus l' art,
d' elles ja fart
quant sòn al foch,
ell se 'n trau joch,
é se 'n fa trufa,
lo foch les bufa;
mes les damnades
son inclinades
naturalment;
mes follament
sòn fitilleres
e sortilleres,
conjuradores,
invocadores
e adevines;
moltes mesquines;
ab grumancia,
nigromancía
son pythonesses;
les diablesses
totes malignes,
cert, son indignes
per los esguarts
de males arts
e fals compas
e tallas;
hom si acoste;
mes deu ser hoste
de sols mig dia,
é tirant via,
poch aturant,
e menys curant
del llur acost
qui passa tost,
e tant l' hom cansa
llur amistança,
afeccio,
dileccio;
treva y amor,
sens oy, rancor,
gronyir, reinyar,
no pot durar
al mes un hora,
sino ab nora
ó ab fillastre,
sogre, parastre,
sogra, cunyada;
acompanyada
ab quisque sia,
la revesia
es llur camisa,
sens pagar sisa,
ab quants practiquen
ab tots repiquen,
neguen si deuen,
crim fals alleuen,
secrets descobreu,
ab ales cobren,
ab lo bech piquen
é prevariquen,
mentint difamen.
Puix res no amen
esser amades,
vana y debades,
es tal usança,
sols sa criança
qu' es tendrelleta
mentres que alleta
la pot amar,
lo desmamar
partelx l amor

en l' amargor
d' acçer groch ,
qual en lo broch
de llurs mamelles
se possen elles,
quant los desmamen
ja par desamen
sa creatura ,
mostrant figura
començament
é cansament
de l' amargosa
vida penosa
que passar deuen
qui llur llet beuen,
e mal cuynat.
Per mal veinat
e sobres dan
que totes fan
a tot vei ,
hi provei
Calixte papa ,
vestint la capa
d' apostolat ,
vent assolat
é ja 's perdia
de dia en dia
l eclasiastich
e estat monastich ,
tot sacerdoci
posat en oci
se divertia
é s convertia
en dar plaés
a ses mulles
e sostenir
é mantenir
elles guarnides ,
cases fornides
Dèu invocat
e convocat
tot l' apostolich
senat catholich ,
ab gran conflicte
ell feu edicte
e decret llarch ,
llevant l' embarch
tot rasament
del casament
als capellans ,
sols apellans
foren los grechs ,
qui com folls llechs
fan matrimonis ,
llurs patrimonis
per los fills venen ,
tots alienen
é destruixen ,
Deu no servixen,
delliurament;
lliberament
viuen latins ,
qui tots matins
missant combreguen ;
tots á Deu preguen ,
dient ses hores ,
mullés , ni nores ,
gendres , nebodes ,
casaments , bodes ,
res no 'ls embarga.
Be fonch amarga
un temps la sgleya ,
com ella 's veya
ser enganada
Una malvada
hom se fingia ,
per sa mania
eleccio

é ficció,
fonch feta d' éll
papa novell,
evidentment
é dignament
Deu la mata,
ella sclatá
mostras ser dona,
per tant en trona
públicament,
ab tocament
si es hom se proba,
com se renova
lo Pare sanct,
tostemps pensant
que 'l Redemptor
d' ells fundador
e fonament,
claus, regiment
á hom dona
e ordená
sols mascle hom
guarden, e com

may no 'ls engane
dona, ni 'ls mane,
ni ordens prenga,
ni may emprenga,
de fer sermons,
de fe tres mons
regiraria
llur parlería,
ni han permes
oixen james
confessions,
d' elles perdons
nunca se haurieu,
revelarien
pecats secrets,
foren discrets
promens, e sabis
los pares avis
qui desviaren
é apartaren
de clerecia
tal travesia
é gran destorb

2.ª PART.

E tú vell corb,
com alquimista,
havent ja vista
llur art frustrada,
altra vegada
experimenta,
no se n' absenta
ni se n' aparta,
ni may se farta
bufar al foch,
e com en joch
lo perdedor,

gran jugador,
ab mala sort,
para pus fort
é mil jochs muda,
fins que perduda
há sa moneda,
may se 'n refreda
vén tot quant te,
quant no hi ha que,
per jugar furta;
á mort saburta
per tornar tost,

fins que desbost
guanye qui vulla,
allí 's despulla
en lo taulell.
Tu pagés vell
lascivios,
porfidios
aixi 'u faras.
¿ No 't fartarás
bufar al foch ?
Escach pel roch,
tens per la dona,
sus mat te dona,
puix soriguer
te saben fer,
é no 'l coneixes ?
Yo 't prech te 'n deixes,
may pus no jugues
ab tals feixugues.
Si may te tempta
la sua emprempta
tan afaytada,
é repintada,
per ta defensa,
dins que son pensa,
véules lluents,
no tenen dents,
alcofollades,
d' ulls afollades;
per l' emblanquir
perden lo oir
é l' olorar,
per l ençofrar,
al cap grans banyes;
dins han migranyes;
véusles brodades
é divisades,
coa tallada,
crencha calada
fins á les celles;
si 't paren belles,
ab tals ufanes
no te n' enganes,
llevals les robes,
mira que hi trobes,
llábals la cara
ab aygua clara,
fora 'ls tapins,
mira que tus
un vell monet,
ó cerronet
tot cap e cames.
Donchs no t' inflames
per ses pintures,
ab brodadures,
ni 'n faces Deus
com los jueus,
nostres antichs,
dels arreus richs
d' elles tan bells
collars, anells,
d' or los foneren,
un Déu se 'n feren
é idolatraren
bou adoraren.
Tu no adores
ses alcandores
ni ses lligasses
per les carasses,
ni lluent pell,
menys pél cervell
no te 'n tribules,
ni t' acomules
idolatries,
per frasqueries
de quantes sou,
ni pel pregon,
ni pel defora.

Mes tota hora
la carn refrena,
si guerra 't mena
libidinosa
e furiosa
com fa en lo brut;
si dius «virtut
de contenir,
no puch tenir»
que ti esforçes;
car no fa forces
la part carnal
servicial
à la rahò,
de bon varò
prent bon concell,
à cas novell
nou mergent
e contingent
no necessari,
no voluntari,
ni impossible,
mes delgible
triant millor
a ta calor,
segons la lley
donant remey
may ha fallit.
De sarments llit
é d' agnus cast,
fornix ton trast
e d' un cantal
te fes capçal,
llançols d' ortigues
ab que t' abrigues,
muller de neu
com Francesch féu,
vetla, treballa,
puja, devalla
fins que t' enuig;
com Joseph fuig,
usa lo bany,
reb cascun any
sagnies dues,
fes sovint sues,
e n' ans del past
per viure cast,
les disciplines;
é com te dines
pa y aygua usa,
fins vi refusa,
e beu vinagre,
lo mentjar magre
sols per la vida,
ab certa mida,
ans poch que massa,
carn de res grassa,
llet e les ous,
potatges, brous,
lo mentjar blanch
fan molta sanch,
donchs molt sement
e moviment,
llegums fumosos
son e ventosos,
cuyts o torrats
ventositats
dintre recluses,
les cornamuses
fan fort inflar,
drecar, sonar
Donchs carn, llegums,
ni los perfums,
perque conciten,
apetits citen,
no n' uses gayre,
mes ab desayre
la carn castiga;

com enemiga
porta en lo llom
plancha de plom,
cércol be stret
de ferro fret
en los renyons,
mulla 'ls botons
en aygua freda,
axi 's refreda
tal moviment,
lo sentiment
raho senyora,
la carn traydora
del hom discret,
ab si retret
deu rominar
e dominar,
e ben regir,
e deu fuigir
no sols pensar,
mes somniar
aymentea,
lluquet e tea
es de chich foch,
é poch á poch
s' encèn mòlt gran.
¿Qui lo gran dan
pot estimar
qual per Thamar
se feu Amó?
Cert Absaló
perço 't matá,
del que pensá.
Cresquen grans flames,
si tant t' inflames
lo seny no hi basta.
¿Tant te contrasta
la carn y 't mou,
tant fort te rou?
Si tant te crema,
torna á ton tema
puix tant te plau
com dix Sante Pau
mes val casar
que no cremar
Quin casament
no semblantment
com mul, cavall,
als quals seny fall,
mes sols casar
per venerar
lo sagrament,
Dèu molt tement,
per sens haver
de la muller
fills successors,
o per calors
refrigerar,
o per squivar
aquell pecat
pus difamat,
ó sino vols
habitar sols
per ser servit
e coscelt,
per tals esguarts
ab bones arts
casar te pots,
no per grans dots;
per ser rixòs
ó per amòs
ensajarí
qualsevol fi
que ti moura
erech que 't courá;
á un plaér
hauras certér
tantes dolors,

quanles suors,
treballs de mort
ha un deport,
hà l' home d' armes.
Perqué 't desarmes
de tal fatiga,
convé jo 't diga
perque son tals
descomunals,
e d' hont los vè
tants mals, poch bè,
ou bè no dormes.
Perque t informes
pus prontament,
primerament
vull explicar
com llur pecar
é mal los dura
per sa natura
e voler d' elles;
las maravelles,
virtuts, honors,
premis, llaors,
de sola una
mare comuna
é primicera,
major clavera,
capitanesa
e alcaydesa
de Parais,
per ton avis
hi vull mesclar
e recontar
algunes coses
ab que deposes
los moviments,
bruts sentiments,
folls apetits
e vils del-lits,

leixant en terra;
en l' alta serra
de meditar,
volent muntar
l entenliment,
pus clarament
si vols apendre,
porás entendre
lo que no veus,
solament creus,
ab simpla fe
pèl que t diré;
e meditar
e contemplar
millor poras
quant oirás
les lliçons velles;
hajes orelles.
Dèu prepotent
lo mòn present
creat pensant,
éll començant
al firmament,
del ornament
e divissible,
de tot visible
fonch Creador,
util Senyor,
feu d' animals,
de minerals,
treballador,
cultivador
de ferm é moble,
hom bell, bo, noble,
per ell creat
en lo verl prat,
camp de Damas
hont no hi romás,
mes aparrat

fonch transportat
en Parais.
Com s' adormis
Dèu per sa ma
dona formá
d' una costella ,
jus la mamella
sens despertar ,
ni destorbar
lo llur sopor ,
sense dolor ,
no res trencant ,
ni foradant
del hom trague ;
é li plagué
costella fos
no dret fort os ,
mes flach corbat ,
redo , voltat ,
per sa natura ,
car tal figura
per fer redona
mòlt poch se dòna ,
ab cos dret pla
tal virtut há
é qualitat
ab l' hom plá nat ;
ella ab sa punta
may se conjunta ,
qual vol tal es ,
ni menys , ni mes ,
pus no 's torçria
ni 's dreçaria
ans se trencara
si la forjara
d' algun fort fócil ;
may fora dócil ,
nunca flectible ,
pus fort flexible
com l' arch turques
fet al reves ,
d' una cabreta
pres la coeta
llengua li 'n feu ,
cert be preveu
Dèu que seria;
ab maestría
imposa nom
Adam al hom ,
Eva a la dona ,
Adam camp sona
bermell e rolg ;
Eva mal goig ,
maldicio ,
perdicio ,
e remor d' ossos ,
boca é moços ,
plor se interpreta ,
segons la lletra
Per Déu donada ,
li fonch manada
una primera
lley prou llaugera ,
que la servas :
ella soldás
ab un damnat
apostatat
á Dèu rebel ,
llansat del cel ,
soperbios ,
mòlt envejos ,
mal esperit,
sols per son dit
la lley trenca ,
ella pecá
de crim mòlt fort
digne de mort ,
mageslat lesa ;

per Déu represa
fonch e citada ;
tota esglayada ,
conmoció
compunció
é resistencia,
erubescencia
se hach sentida
envergonyida ;
al natural
lloch maternal
per fer infans
de fulles grans
de les figueres,
verdes lleteres
feu cobertura
en llur sisura
tota y la llet
leixa, y de fet
la ordinaria
hereditaria
proig y ardor
com sa error
no confessás,
ans l' acusás,
ab la serpent
eternalment
fonch condemnada,
à mort damnada,
é malaida
tota la vida
ser subjugada
é bandejada
del Parais,
tostemps paris
no sens tristor,
ab gran dolor.
Del obeir,
é revenir,
é ser subjecta
tota la secta
may n' ha fet res,
llur credit es.
Puix fonch primera,
ella parlera
primer mentja
é menejà
la llengua y morros,
restaren forros
a ser llengoda,
puix no fonch muda
De tal ptomada
vent s' agreujada
cert apella
Del part calla ,
qui calla otorga ,
l'amarga porga
del parturir
dolor morir
perçó ll resta.
De ser infesta
contrariant
é rebellant
al hom fent brega,
ab aixó n' allega
prescripció,
possesió
de fe antiga
primer amiga
fonch del diable,
per conestable
ella 'l prengue,
de mala fe
posseidores,
detenidores
de sa amistat,
ab malvestat
é contra dret,

pus ver de fet
han prescribit
contra 'l marit
rebelhó
contenció
totes abriga.
Donchs per la figa
o altra fruyta,
qual sens gran lluyta
fort cobejá,
tastá, mentjá,
delliberada,
no pas forzada,
la lley trencant,
no gens duptant,
lo manament
Déu no tement
guanyá 'ls mals Eva
deixant hereva
sa genitura.
Molt poch se n cura
de tal herencia
la descendencia
cert masculina,
la femenina
es qui s' atura
la diablura
qu' ella 'ls llega,
ella lligá
á ses hereves
ab fermes treves
ab l' infernal,
llur special
drach Llucifer,
d' ell censaler,
enfiteotes
les feu a totes,
jus fa fatiga,
fa ab elles lliga
á fer errades,
tè capbrevades
totes arreu,
en son capbréu
a cens no cert,
tal li fa vert,
tals atçurat,
altra morat,
les mes bermell,
negre burell,
groch o tenat,
o alquenat,
son acensides
e bè stablides
ab drets llorsmes,
ab sos sophismes,
llimits e lites,
les te descrites
en manual;
aquest censal
peyta recens,
mil quatrecents
vint set complits
anys son finits,
sens trenta tres
anys los primes;
dès que naixquè
mentres vixquè
lo pagador
que per vigor
d un instrument,
gracia havent,
fonch ja quitat
é cancellat
en lo notal,
l' original
antich contracte,
desfet lo pacte
é dilmit,

preu infinit
de carn e sanch
per ferlo franch
ne fonch pagat
e revocat,
lo plegador
com robador
apresonat
e castigat;
elles encara
no obstant l' ampara,
afranquiment
é quitament
per fer plaer
ab el peyter
d' ell no reneguen,
ni li deneguen,
la senyoria,
ans volen sia
perpetual;
chrisma, ni sal,
de padrins fe
no les reté
ni se 'n amaguen:
totes li paguen
morabati
en lo matí
de Sanct Joan,
ó dat ó han
jorn de Ninou
la boca clou
á carnestoltes.
D' estes roboltes
semet e colta
Déu sols la absolta
de totes una,
lluent com lluna,
cintillant stella
mes que cel cella
ab lo sol sola,
com voltor vola,
abella bella,
ovella vella
e signat signe,
fenix insigne,
colent coloma,
ben olent goma,
segur segonya,
dels cens e ronya
e victigal
tan general
sola n' es franca,
mes que neu blanca
rosa, gesmir
e flor de lir
mes que mirall
e pur cristall,
inmaculada,
no may tacada
del heretatge,
hach avantatge,
sublimititat,
gran dignitat
e privilegi
sobre 'l colegi
de les catives,
porrogatives
obte mólt altes,
totes malaltes
d' elles mólt flaques,
com les set vaques
egypcianes,
altres mal sanes
de set humors,
ab set tumors
mólt engrassades,
grosses inflades,
ab set dolors,

de set colors
totes tacades,
de set picades,
caps de serpent,
tal excellent
casa obrada,
edificada,
sus set colones,
d' or e redones,
llibre tancat
e sagellat
ab set sagells,
deset ramells
arbre de vida,
sana, guarnida
de set virtuts,
ab set escuts
é mil defesa,
en set entesa
arts lliberals
Zodiachals
les set planetes
ab set cometes
la llumeneu,
set llums li tenen
set canelobres,
set cares obres
proximals pies
en los set dies
disapte mes,
car jorn seu es
singularment,
car certament
en semblant dia
la fe 's perdia,
sola tengue
ferma la fe,
sola fonch ella;
perço s' apella
seu lo dissapte,
dant bon recapte
potent obreia,
pèls sèus guerrera
defenedora
-é protectora
als caminants,
é als batallants
gonfanolera,
portant bandera
de pur argent
blanch é lluent,
humilitat,
virginitat
es la empresa
per sa noblesa,
maternitat,
fecunditat,
es sa thurea.
Per tant altea
mereix aquesta
de dita questa
esser exempta
d'aquella emprempta
original,
cort divinal
ha presservat
é resservat
aquesta sola
qu' es llum y schola
d' alta doctrina,
flor sens èspina
justament dita,
crim, ni sospita
nunca tingué
Eva caigué,
esta l' alça·
ella pecá,
esta 'ns absol,

del etern sol
es orient,
d' hont purament
naixquè mortal,
esta lo mal
nos muda en bè,
no hi ha perque
no sia exempta.
puix fonch l' emprempta
del rich sagell
en l' alt concell
pur fabricat
y après forjat
en lo sanct ventre
d'esta qu'es centre
del esser pur,
es lo fort mur
de la defensa
contra la ofensa
del enemich,
puix lo castich
d'ella 'l rebè,
esta 'l vence
ab puritat,
contra 'l pecat
espugnadora:
¿ com pecadora
esser podia ?
Deu qui tu sabia
tal la volguè
volent plaguè
fentla tan bela,
tota perfeta
y tal prevista,
ans de la vista,
del nostre crim ,
lo prim del prim
de pura y bella
se troba en ella
sens algun vici,
tot l' exercici
de humilitat,
tota bondat,
tota clemencia,
tota prudencia
en ella 's troba,
d'ella es la roba
que Deu vesti,
d' esta escolli
nostre remey ,
mare del rey
del mon y cel,
sens ombra y vel
d' alguna culpa,
y la disculpa
ella lans dona ,
qui la blasòna
guanya grans merits,
pren los demerits
qui fa 'l contrari,
dolç lletovari
es y confort
ab qui la mort
pont, cami y porta
ha restat morta,
del etern segle,
compas y regle
del perfet viure,
y tan delliure
que 'ns delliura.
¿Com donchs erra,
qui del tarquim
de culpa y crim
nos deixa purs?
Cessen murmurs
vots y arguments
contradients
tal veritat,

tal charitat,
tan general,
en lo mental
ja preservada,
no fonch tacada
per ley de gracia
de ta desgracia
que tots portam,
e si pariam
tingam l' esforç
que nunca torç
del mon concepta;
fermen y accepta,
sancta y devota
es la gran flota
qui li dlu pura.
No la fa seura
gens aquell crit
que fonch oit
en Pathmos be;
l' aguila vè
à tots naixents
terra vinents,
dir tres vegades
ave debades
l'angel no dix,
aquell seguix
fet velador
embaixador
de Deu primer,
ave certer
capgirant Eva
tots tres bè, lleva
e lan apura.
La sens bè, pura,
plena, perfeta,
la tota neta
sense querella,
la tota bella
ver or sens lliga,
mare y amiga
del Creador,
potent Senyor,
de bè, brutura,
res de sutzura
en cos spirit
haver sentit
sols un instant,
nos ver semblant,
qui de no res
feu tot quant es,
de verge llim
terrors tarquim
feu l' hom manant,
dient, parlant,
e del costat
sens fer forat
tragué costella
y 'n feu femella
e dix: «Creixeu».
Sols pèl dit seu
e sa virtut
han concebut
e engendrat,
ensemps mesclat
de dos sement,
no altrament;
¿e qui baixat
e humanat
sens home pare,
de sola mare,
la carn prengue,
no suspengue
tal mesclament?
Cert, qui es potent
fer gran misteri,
lo vituperi
chich, anxios

contagiós,
hereditari,
involuntari,
accidental,
no essencial,
ni positiu,
sols privatiu,
de natural
original
vera justicia,
no gens malicia
bè l pot suspendre,
quant volch repèndre
fort Eva Dèu,
per lo que feu,
¿no condemna
sentencia
en lo parir
totes sentir
pena, dolor,
por e tristor?
Esta part
mes no senti
dolor alguna
qui la comuna
lley general
é corporal
suspes en ella,
la lley aquella
accidental,
d' original,
be pot suspendre.
Com quant encendre
feu gran fornal
aquell rey tal
de Babilonia
per cerimonia
dels tres juèus
qui llurs vans Dèus
no adoraren,
hon no 's cremaren
ni mòlt ni poch;
cremar al foch
es natural,
Dèu eternal
lo suspenguè
¿ donchs be pogué,
tal be sospendre?
Sens mòlt contendre
com feu la lley.
Aquell bon rey
dit Assuer,
la reyna Ester
no tan tolgue
quan li vingue
ben habillada
acompanyada
de ses doncelles?
no t maravelles
si qui pot mes
la lley suspès,
¿No pot fer Dèus
mes que los sèus
subdelegats?
Metjes, prelats,
lo confessor,
lo pecador,
de tots pecats,
greus confessats,
puix be 'ls engrune
no 'l ret inmune
é desinferma
de mort eterna.
¿No es dit al doble
metje pus noble
lo preservant
que lo curant
lo mal que veu?

L' alt metje Dèu
scientifich,
ver, magnifich,
inexorable
ó impecable,
significada.
deificada
ans que 'l mòn fòs,
éll gloriós
en l'eternal,
in mente, tal
com Papa fa
la reserva
e prelegi,
puix consegui
sanctificada
verga plantada
per dar salut
al mòn perdut
en mig del tems,
entre 'ls estrems,
del mòn en mig;
en lo config,
de la promesa
terra sotmesa
als de Judá
Dèu saluda.
En lo mig jorn,
lo mòn entorn
tot d' Orient
fins al Ponent,
ab la sabor
suau olor
de tal canella
sarment novella,
de bálsem planta,
filla tan sancta
de sancts parents,
jutjes sabents,
patriarchals
é prophetals,
é sacerdots
sancts é devots,
é dels reals
à Dèu lleals
de fet fonch nada;
fonch nomenada
nom honorós
bell, graciós,
per Dèu manat
e comanat
pèl missatger
angel certer
al pare prhom
li posás nom
mòlt alt María;
vol dir mig dia
alba, diana
e tremuntana,
de nau estela
e nau ab vela,
amarinada,
il-luminada,
il-luminant
lo caminant,
e madaria
mes amaria
é maridada
la mar salada
ó mar amarga
é mare llarga.
Essent chiqueta
de etat poqueta
é delicada,
fonch dedicada
servir al temple
hon fonch eixemple
de sanctetat,

en tal etat
mostrà miracle
al tabernacle,
quince grahons
alls escalons
ella puja,
may s' enujà
de la clausura,
ab molt gran cura
Dèu inspirant
e revelant
fonch presi mestressa
e doctoressa
dels majors mestres,
ella 's feu destres
en per servicis
é sacrificis
ben acceptables
de Dèu placables.
Dins hi vivien
qui Dèu servien
moltes fadrines,
donals doctrines
de oracio
devocio
spiritual,
perpetual
virginitat,
integritat
les feu amar,
volchles dotar
de castetat
e d' honestat;
complits anys dotce
ans dels catorce,
no obstant lo vot
sens algun dot
d'or ne florins
los sancts rabins
la maridaren,
tots acordaren
fos son marit
pèl ram florit
Joseph Jueu
vell del trib seu,
hom cast, honest,
just, sanct, modest,
la ley sabent
e Dèu tement;
abduys parens
foren consens
llur volentat
pèl parentat,
al casament
fonch prestament
consolidada
la maridada,
del marit vell
prengue l'anell
en senyal d'arra,
millor que Sarra
la riallosa.
No fonch llebrosa
una semana,
com la germana
de Moyses,
Dèu fos permes
set jorns mesella.
Ni fonch aquella
altra Maria
qui no sabia
que 's demanava,
fort infestava
qui no calia.
Ni escarnia
son bon marit,
com a David
Na Michel féu;

perçó volch Dèu
perqué se 'n ris
may no paris:
esta curosa
fonch y amorosa,
dolça, agradable,
no irritable
com la de Job;
tenint aprop
de son mester
lo prhom fuster
en fusteria
o ferreria:
ell s' afanyava,
ella guanyava
en teixidures
tallar costures,
mòlt temps filava;
cert no furtava
cabrit, corder,
com la muller
del cech Tobies;
les nits e dies
á may leixar
set veus orar
complidament,
Joseph content,
may enganat
en lo cuynat
fonch com Isach,
may embriach
com fonch Noé,
ni cometé
de vi torbat
e crapulat
com Loth incest.
Joseph aquest
ab sa muller
en pau, plaer,
mòlt s' avenien
tostemps vivien
sobriament,
honestament
ells se tractaren,
may se tocaren
ni 's conegueren,
llur may romperen
virginitat,
en equitat
drets com palmera
Cert l' alma vera
yo la previu,
per ella fiu,
Dèu inspirant,
yo prophetant
los bells dictats
cantichs cantats
Fonch figurada
é prophetada
en prophecies
per Esaies
e tots prophetes
per ella fetes,
de Noe l' archa,
del patriarcha
la scala al cel,
del temple vel,
de arca o lhora
pell, cobertora,
d'or la tarraça,
urna o taça,
verga de Aro,
de Gedeó
conca del ros,
eixut vellos
era banyada,
porta tancada,
carro de Helies,

peix de Tobies:
del rey la filla
lo chich afilla
llevat del riu;
e de David
torre, corona,
biula, clau, fona,
del salt verdesca,
de Sanso bresca,
de Iram argila,
d Rabins vila.
Jetsemaní,
mont Sinai,
Tabor, Orep,
got de Josep
sach é graner,
lo gavarrer
tot inflamat
e no cremat,
font, hort, tot clos,
talem d' espos,
pou de Sichem,
Hierusalem
nau mercadera.
De sa manera
yo n' escrivi
é descrivi
quina sera
en darrera
d' un meu report
muller prou fort
ben lluny trobada,
gran preu preada,
sabent, faynera
é filanera,
conservadora
e provisora
dels servidors,
ab senadors
fa l' marit siure
en son ben viure,
es gran é chica,
pobre é rica,
dona spectable
e reduptable
entre cent mil
la pus humil
per Déu triada
al séu criada
mólt alt misteri
hach ministeri
angelical,
dominical,
nunciador
pus alt major
que 'l missatjer
de la muller
de Manue,
com fill bagué
Samsó forçor.
L'embaixador
fonch Gabriel
tramés del cel
ves Galilea,
fora Judea
en la frontera
Nazareth era
ciutat e flor,
ab gran claror
l' angel venint
ventila llegint
la troba feyta,
dixli.—«Beneyta,
ave graciosa,
mes fructuosa
que tota mare,
perque 's repare
nostra ruina,

del cel regina
tantost seras,
fill concebras,
reparador
é salvador,
Déu es ab tu.»
Semblantli crú
lo qu' explicá
prestrepíca,
un tant torbada
per la embaixada,
molt humilment
é gentilment
dix, ser contenta
de Déu serventa;
é mijançant
lo esperit Sant
hach conebut
ab la virtut
de Déu altíssim,
de fill sanctíssim
resta prenyada,
acompanyada
de son espós,
lo ventre clos
sempre restant,
aquell instant
que dix fet sia,
humil Maria
verge se reta,
fonch prenys perfeta,
Verge sancera
e mare vera,
verge casada
prenys no cansada,
grossa, llaugera,
prenys caminera
un jorn matí
ella partí
ab lo bon prhom,
temprat é com
de Natzareth,
Helisabeth
volch visitar
é recitar
del sanch prenyat
al seu cunyat
En Zacharies,
per alguns dies
los consolá
é hi atura,
puix s' entornaren,
après anaren,
no per delicte,
mes per edicte
que feu Cesar,
convench anar
a Bethlem dret
ab prou gran fret,
fonch peregrina,
dona vehina
de la ciutat
no n' hague grat,
ni la volch rebre,
en un pessebre
de comu era,
hach ser partera,
ni hagué madrina,
sor, ni cosina,
tristor, ni por,
dolor, ni plor,
filla é mare,
parí son pare,
pare é fill,
sens tot perill
fill e senyor,
sens entrenyor
senyor capdal,

agulla tal,
veent volaot
al cel pujant
Pari ver Hom
complit chich proho m
pari fill bou,
sacerdot nou,
pari lleó,
rey e baró,
pari fill Déu
qui lo món feu,
pari Messies
matant Gohes,
pari fill verb
petjant la serp,
pari gigant
Sathan lligant,
pari fill Christ
salvant l'hom trist,
pari ver cos
de carn e d'os,
pari fill fort
destruint mort,
pari anyell
tol pecat vell,
pari fill sant
l' hom abraçant,
pari salut
guarint lo mut,
pari fill llum
del món trent fum,
pari lo sol,
jutje sens dol,
sol de justicia;
ab gran pericia
lo embolcá
é l' adorá
latriament,
fonch certament

la verdadera
de Deu primera
adoradora,
aquella hora
qual ell naixque
trencat caygue
tot Deu strany,
rebé mal guany
la sodomia,
idolatria,
ab sos levites,
los sodomites
mort infernal
e corporal,
ab gran escarn
mes nat dins carn
pel bou e ruch
com rey e duch
fonch conegut,
servit, temut
com Deu senyor;
l' emperador
Octavia
éll l' adora
com á ver Déu,
en Roma 's veu,
visiblement
anar pèl vent,
ampla font d' oli
del capitoli
molt prop ixquè,
lo Nil creixque
regant jovades
lluny set jornades,
mes que may feu
ni may se veu;
e pastors certs
essent desperts
vetlant ovelles,

cançons novelles
ángels, cantants,
manifestants
Dèu nat oiren;
de fet partiren
é 'l visitaren,
é 'u recitaren
bè stesament
en lo ponent
tres sols si veren,
tots tres hu 's feren
e fonch trobada
pedra tallada
en mena nova,
dins era tova
ab esculpides
lletres polides
hont se llegia
la prophecia,
que concebrá
verge y parrá
fill certament
En Orient
tres reys gentils
pels nous estils
que en lo cel veren
lo conegueren,
puix lo cercaren
e l' adoraren,
ab dos presens
mirra y encens,
com a Senyor,
hom moridor
e á Deu tany;
e cascum any
si hi tens be sment,
certerament
lo poliol
secat al sol
veurás florit
á mija nit,
e cau un tros
del temple gros
dels antichs vans
Dèus dels romans
qu' en Roma resta,
nit de la festa
anyal major,
puix Salvador
universal
e general
al mòn vingué,
á tot volgué
manifestat
fos ell ser nat,
perque 'l mòn pas
no s' escusás
per ignorancia,
ab abundancia
de testimonis
angels, dimonis,
cel, elements,
homens vivents
testificaren,
al mon mostraren
senyals notables
molt admirables
dant coneixença
de tal naixença,
huit jorns aprés
éll fonch remés
al gran Rabi
volch donar fi
al circumcir,
sols per complir
hi fonch menat
lo tall manat
no durás pus,

bach nom Jesus
Emmanuel,
per Gabriel
com fonch retret
axi fonch fet.
La humanal
e paternal
mare parida
verge fonch dida.
verge tendrera,
verge lletera,
verge nodri
lo chich fadri
petit fillet
e ab la llet
celestial
e virginal
propria d' élla,
ab sa mamella
del cel omplida,
fins que complida
hach la infantéa,
ab gran abtea,
e carament
abundantment
lo alletá,
de cor lo ama
ab gran temor
com Déu senyor
e fill carnal
seu natural;
mes mare fon
que quantes son
ni seran mares,
no hi compares
mares passades
totes juntades
maternitat,
ab qualitat

haver semblant,
a tant bastant
es impossible;
sanct e terrible
nom ne retè
mare no l tè
qu' en lo mon sia,
Verge Maria
Mare de Dèu
Deu es fill seu,
fill realment,
pus verament
que may fill fos,
fill dins son cos
fet en instant
complit infant
Irreprensible
L' Alt invisible
per sentiment
del hom vivent,
Dèu impalpable
fet cos palpable
Dèu inmortal,
fet hom mortal;
Deu infinit
fet cos finit;
Dèu impassible,
fet hom passible:
les accions
e passions
miserials
e humanals
sense pecat
ell ha acceptat,
mort, fam e set,
sentir, calt, fret,
colps, batiment,
son, cansament,
suar, tossir,

palpar, scopir;
riure, plorar,
no ignorar
ni esmortir,
enmalaltir,
ni menys promtat
á fer pecat,
ni res profá,
de hom res va
éll no prengué.
Bè li plagué
ser humanat,
verb encarnat,
ver hom, ver Dèu,
perqué en nom seu
s' ajenollassen,
tots se postrassen
celestials,
angelicals,
spirit humils,
jueus gentils,
los terrenals
e infernals,
endiablats,
tots aplatats,
fets l' escabell
jus los peus d' éll,
jutje final
en tribunal
cert quant seurá,
esclafará
los reyatons,
les nacions,
Dèu poderos,
hom piados,
just jutjará,
caps cascará
del terrenal.
Dèu eternal
pare Dèu viu
tal á Daviu
fill rey trames
jura, promes
no hi fallira
en la cadira
per éll seuria
é reynaria
eternalment
é realment
sobre l seu poble
lligat en coble
tot entecat
per lo pecat
que Eva tractá,
mes se tracta
ab jurament
l' Omnipotent
ab Abraham
los fills de Adam
renunciants
é renegants
á Sathan, feu
per un gran preu
aixi 'ls rembria,
son fill seria
lo Redemptor,
may fonch deutor
e pagaria,
tal fill morria
rey coronat,
en creu clavat
en mig de dos,
per sos traydos
allancejat,
assedejat
dins en Salem·
ans en Bethlem
ciutat no chica,

hon pas practica,
Duch naixeria
qui regiria
tot Israel,
Emmanuel
sauch, fort, suau,
princep de pau
éll se diria,
perço pendria
en mig o centre
d' un sancer ventre
tot virginal
carn humanal,
sens d'hom parria,
lo qual seria
en la sement
d' Ell descendent,
no dix, sements
dels descendents
que debellam
del Abraham.
De mi fonch nela
per llinea dreta
e lley contat
lo parentat,
so molt content
esser parent
de tal Senyora
qui tant honora
lo seu llinalge;
del alt seu staige
inenarrable
no recitable
maravellos
e glorios
pres son morir
sols referir
se 'n pot un poch.
Es lo seu lloch
alt als cels, sobre
lo sol la cobre,
tota l' abriga,
luna calciga
obte repos
l'alma ab lo cos
glorificat,
de goig dotat
perpetual,
Deu eternal
Fill seu la mira
prop la cadira.
Yo Salomo
en lo drel tro
mils no segui
ni reveri
tant alt ne be
Na Bersabe
la mare mia
com fer devia,
car li negui
que requeri.
Esta priora
mare, senyora
esta á la dreta
regina feta
celestial,
cepire real
te e corona
al cap redona
de dotse steles,
vist primes teles
roba daurada,
de bays forrada
la cortapisa;
ella divisa,
millor coneix,
usa, frueix,
clarament veu

la faç de Dèu,
ella conquista
pus alta vista
que tots elets,
entre 'ls perfets
es pus perfeta,
mes que propheta,
patriarchesa,
apostolesa,
mártyr secreta,
verge pus neta,
mes confessora
que preycadora,
alt en tribuna
trona comuna
mentres vixquè
Dèu no volguè
ella preycas:
car no fonch cas
convenient
impertinent
fora stat vist,
que Jesuchrist
testificat
fos è preycat
per mare sua
car no desnúa
dubietat
lo parentat
testificant.
Be llonch preycant
instruidora,
raferidora
als chroniquistes
evangelistes
e dels deixebles
en la fe febles
confirmadora,
consoladora
de tots mòlt be,
bè merelxquè
per semblant schola
donch l' aureola
dels preycadors;
entre 'ls doctors,
mestres sabents
alts entenents
é metaphisichs,
metjes o phisichs
fonch pus sabent,
mòlt mes veent
que 'ls comprensors
ni que 'ls cursors.
Adam format
ans fes pecat,
mes no sabe,
bè'u coneguè;
Joan Baptista
may hach tal vista;
may en Thabor
ab tal claror,
ni tant hi veren
cinch que vingueren;
may Pau veu tant;
Jacob luytant,
ni Moyses,
ni qui 'n vèu tres
la hù adorant,
Joan orant,
als pits dorment
subtil scrivent,
ni 'l pedregat,
may han plegat
al sèu entendre
veure compendre
dels vèlls algú
é menys negú
dels sanct modarns,

los quatre Perns
latins doctors
grechs inventors,
mestres de Athenes,
gran Origenes,
ni Dionis,
tants de Paris
theolechs grans,
tres borts germans,
ni 'l de Domás
Bernat, Thomás,
sanct preycador
de boca d'or,
rey Honorat,
Francesch plagat,
lo gran Antofol
quant fonch Cristofol,
ni quant parti
lo drap Marti,
may han sabut,
vist, conegut,
ni tant entes
ni han apres
tant alts decrets,
tant dels secrets
maў a hom nat
fonch revelat,
may tant sabi
qui obtingui
la sabiesa
á mi promesa
per do de Dèu,
may hom tant véu
en mort ni vida.
Es reverida
per tots los ángels
virtuts, archangels
é potestats,
los principats
e dominants
Dèu adorants
é Cherubins,
trons, seraphins,
tots obeeixen
é la serveixen,
per Dèu alcada
alt exalçada
sus ells senyora,
ordenadora
e cancellera,
com dispensera
partix los dons;
que dò perdons
á son fill mana,
mare humana
los pits mostrant,
d' ell impetrant
pels pecadors
sos oradors,
fills adoptats,
a sos optats
de quant demana
gracies mana,
tota n'es plena,
abundant vena,
distillant font,
es segur pont,
mòlt prest se cala,
dreça la scbala
perqui li plau;
ella ab sa clau,
obra la porta
é á Deu porta
qui la invoca;
ella advoca
millor qu'Hester
com d' Assuer
obtench los seus

catius jueus
de corporal
é temporal
mort esser quitis.
La tacuytis
Na Bigail
ab bell estil
ni eloquencia,
benevolencia
mils no acaptaren
ni empetraren
del rey Davit
als llur marit
e fill perdo.
Remissio
mes general
al humanal
llinatje fel,
del rey del cel
Deu creador,
Senyor major
te impetrada,
vera advocada
elegantissima,
sapientissima,
dels miserables
los fills culpables;
Jesus fill, seu
estant en creu
li comana
e ordena
que mare fos
als venidos
á nova sgleya;
açó li deya
Joan mostrant
per fill donant.
La Mare Santa
tals fills tresplanta,
del militant
al triumphant,
com fa la lloca
sos fills col-loca
dejus ses ales,
alt en les sales
celestials
Ulls corporals,
cor, ni orella,
que 'ls aparella
Dèu als servents
seus diligents,
may han oit,
vist, ni sentit
tan divinal
goig eternal
de Parais
que 'u referis;
no es decible
ni intel-ligible.
Après ta mort
veurás tal cort
inenarrable.
Lá mòlt amable
alt en lo cel
ab gran recel
los vius conserva,
de mal preserva,
é per ells prega;
al qui s encega
los ulls li obre;
al fill qu' es pobre
prest l' enriqueix;
qui 'n malalteix
ella 'l guarix.
De Dèu partix
ab vigil cura,
ab la mesura
ben asachsada

é recaldada,
ben afluent
à la corrent,
coramullada,

no arrasada,
sens frau fal-lacies,
totes ses gracies
e merces moltes.

3.ª PART

Donchs si bè escòltes
lleva 'ls ulls alt,
fes un gran salt,
surt ab bell tranch,
ix d' aqueix fanch
bon jaus mullat,
de fanchs çullat,
tinyes é rouva,
tu sens vergonya
en lo fangaç
plé de albaraç
me par hi jagues,
ab altres plagues
prou vermoses
e doloroses,
e no los sents,
sónte plasceuts.
¿Perque les ames
é no te 'n clames
ni te n' acuses,
ans les escuses?
Febra tens vera;
alma y cos, quera;
cotidiana
gloria vana,
tens ictericia
per avaricia;
groch tot lo cos
tens hereos;

bestial furia
de gran lluxuria;
freneliquea
Ira, bravea,
folla furor,
de alé pudor
tens de golaça,
tants mals atraça;
tens de enveja
ulcera lleja
é corrossiva,
de vida 't priva.
paralitiquea
tens de perea;
tals distraccies
e chachechies,
langors agudes
si li ajudes
porrás curar,
si vols cercar
devolament
é humilment
la medicina
vera, divina.
Deu verdader
qui n' ha 'l poder
si tu 'l supliques
é li repliques,
éll te oira

e guarirá.
La Cananea
no de Judea
mes de Sidonia,
ab querimonia
porfidiant
e alt cridant
Senyor, «mercé»
d'ell obtengué
que fonch curada,
endiablada
sa filla era.
ab fé sancera
sorts, muts, llebrosos,
cechs, tremolosos,
orbs, aixi nats,
tropichs, inflats,
tisichs, febrosos,
tos puagrosos,
coixos, artetichs,
folls e freuctichs,
subets, litargichs
etichs, mirarchichs,
mentres vixque
e li plague,
quants hi venien,
tots obtenien
llurs sanitats:
primer pecats
los remetia,
puix los guaria
la corporal
e temporal
infirmitat.
Tal sanitat
hi trobarás
si tu vindrás
ab fe, sperança
e confiança
com Na Sophia,
sanch flulx tenia
antigament,
lo vestiment
sols li tocá,
de fet cura;
e com plorant
los peus llabant
ab untament
de fi unguent,
vench Magdalena,
solemne strena
Dimas hague,
per prompta fe
hach Parais,
pren per avis
centurio
é 'l reyató
que obtingueren
quant hi vingueren
ab tanta fe,
vesbl tambe,
no duptes pus,
perque Jesus
prest te repare,
piados pare,
Christ Redemptor
e Salvador
al cel muntat,
aparellat
es per oir
qui vol guarir;
a perdonar,
justificar
lo pecador
cridant «¡Senyor!»:
si hi vols venir
pot te guarir,
si molt lo pregues

é no 'l renegues
d'ell despitant
é blasphemant
com foll heretge.
Elt es rich metge,
aromatari
é unguentari,
cirulgiá,
de quant ell fa
may ne pren res,
Deu or may pres,
ni vol grans pagues,
sols vol tes plaguas
li manifestes,
tes deshonestes
e praves obres
vol li descobres
e les confesses
a éll, tendreces
d'ell sols confies;
abrenuncies
Bel é Sathan
e á quant fan
exarmadores,
encortadores
les piromantiques
é nigromantiques
de Zabuch filles
ab ses fitilles.
Tu encegat,
desesperat,
de quant dit es
fas lo reves;
Bel no bandejes
ans lo festejes,
é res no fas
sens Sathanas;
vicis amats,
continuats;
tes passions
é il-lusions,
axi revesses
quant pots desfreces
é les amagues,
bè t'embriagues
fort de vinagre;
plé de puagre
tens lo cervell,
pren lo concell
del sanct Silvestre
papa e mestre
que diverti
á Constanti
que no 's llabás
pus ver çullás
en tantes sanchs,
mólts infants franchs
matar volia;
per altra via
sens sanchs tocar,
tants chichs matar,
ell lo feu sá
e Christiá.
Concell pus breu
pren de Helisеu,
ves set vegades
per set errades,
set dolencies,
ses astrocies
que son en tu,
llábat tot nu
al flum Jorda
com acordá
Duch Nahaman,
al riu te man
llebros, mesell
te faces bell,
fenthi set banys;

dorm per set anys,
no en moll llit
nù, mes vestit.
no pas cobert,
en lo desert
á la serena,
sobre ta esquena
é tot lo cos
caiga lo ros,
com bou remuga
com feu Nabuga
donosor rey.
De tant bomey
é crueltat
en son regnat
fet al probisme
y á Déu altisme
tanta ofensa,
hach coneixensa;
repenedit,
devot, contrit,
tornás á Dèu;
humilment feu
tal penitencia;
gran paciencia
com Job hague,
á Deu plaguè
cobra 'l perdut.
Axi salut
prest cobraras
e reviuràs
resuscitat
com lo tocat
per Eliseu,
com aquell feu
ulls obriras,
badallaras
tu set badalls,
perdràs set calls
é set brians,
quals en les mans
tens e als peus,
llévat d' hont seus;
mala cadira
surt, fuig é tira:
pus no ti atigues,
perqué t' obligues,
ab neus e plujes
á guardar trujes
per les montanyes.
¿Par que ti banyes
en aygua ros?
¿Roses é flos
clavells, gesmir
hi creus collir
quant ençullat
porch engrassat
jaus en lo fanch?
Dèu t' ha fet franch
net é llibert:
¿en lloch desert,
te fas catiu?
¿Fuigs de Deu viu?
¿Deixes Senyor
ton Creador
omnipotent?
¿Faste servent
del teu pecat?
¿Déu oblidat
vas al diable?
Fuig del estable
tan prophanat,
descaminat
lluxuriòs,
prodich, golos
ab gran instancia
de la substancia
de ton rich pare

e bona mare. (1)
Ta part has presa
hásla despesa
prodiguejant,
meretricant
á ton dellit;
has pres partit
mòlt honoros;
ab lo fangós
porch t' acompayes;
de ses castanyes
e segonades,
fabes sobrades
no 't pots fartar:
¿ que hi vols restar ?
Les dones totes
sabs que son glotes
mes que la mar,
foch de cremar,
terra del ros,
d' infern chaós
no sòn pus glots.
Xuquer llurs clots
no 'ls omplirla;
ni hi bastaria
Ebro tampoch
Fuig de mal lloch,
pus no hi atures,
ves hont t' apures
al foch com l' or,
com fenix mor;
home ja vell,
com serp de pell
y águila vella
terra novella,
muda de viure;
deixa lu slure
tan ocios
é pereós;
dreçat, partix,
com Jacob ix
de Canaban,
servix Laban
set anys pastor,
fel servidor
poras haver,
Lia primer
set mes per cel
dava Rachel
sis anys de tornes;
perque rich tornes
primer treballa
pugna, batalla,
obte victoria;
puix Rachel, gloria
si vols complida
ta carn oblida,
mòn, fill sin tens,
muller, parens,
ans soterrar,

(1) Encara que no voliam fer nota de cap classe, ab tot la vera contradicció en que está 'l poeta ab sí maleix, nos fa ferla precent, pera cridar la atenció del lectors al principi del libre, llá hon diu que sa mare no l' estimava y que 'l va despedir de casa per no donarli lo que de dret li pertanyia. Aquí posa en boca de Salomó precisament tot lo contrari.

renunciar,
primer á bens
no 't torbe gens
may foll fosser,
menys bereter.
Qui pres la ladre
mira 'l baladre
restant darrere
dret solch no spere,
ni bon recapte,
no 's pot dir abte
per alt regnar.
Per dret llaurar
é fer guaret
é bon esplet,
t' anima y cos
junylos abdos
jus jou sancer
tots d' un voler
é d' un concell,
fent bon parelt,
pren per pilot
aquell prhom Lot,
hoste tan bo;
ses filles no,
ni sa muller,
mirá darrer
e tornás marbre,
de poble barbre
volent eixir.
Segur fuigir
de Pharao
de la presó
d' Egipte vil,
per adalil
pren Moysés,
no 't recort rés
de les carns cuytes,
cogombros, fruytes,
figues, magranes
egypcianes;
terra teixada,
mes traspassada
la roja mar,
cuyta mirar
la serp de coure,
no 't porán noure
les serps detrás
é gustaras
lo fust amprant,
sabor mudant
d' aygues amargues,
fes que t' allargues
no fent bedell
per Dèu novell,
en lo cami
avanzathi
no murmurant
ni Dèu temptant
Ab Josuè
seguint lo bè,
passá de llá
lo flum Jorda,
e no t' atures
per les pastures
de Galabat,
com fills de Gat
é de Ruben.
Mes fort enten
fer nou altar
é triumphar
en terra amable,
desiderable,
bon los vivens
terra tinents
porcions han.
Tambè Joan
vestit de pell

d' algun camell,
los molls vestits,
grassos combits
fuigint, leixant,
llagosts menjant
en lo desert,
lo sucre vert
ó mel silvestre,
prénlo per mestre.
Fuig com Matheu
del Tholomeu
de cambiar;
deixa peixcar
com Pere feu,
é com Andreu
sobre parats
nau é filats
á qui 'ls repare,
leixant son pare
en Zebedeu
en son batéu
ó nau tot sol
ab tot son bol,
e la esposada
en sa posada,
e lo mantell
de terçanell,
e de cendat
desabrigat
é nu corrent
adolecent
Joan fuigint
a Déu venint
treballa, sies
Les tues vies
desigs é fins,
tots los camins,
tot lo teu cor,
voler, amor,
tes accions,
intencions
á Déu ordena,
girant la squena
al ja passat.
Si del sofat
fet tant fondable
per lo diable,
mòn, carn, antichs,
tres enemichs
no 't pots retraure
é ti fa caure
fragilitat;
llévat girat
á la paret
en ta retret
com Ezechies,
e mort Uries
com Davit feu,
é com á Déu
nega greument,
amargament
plora com Pere.
No 's desespere
com Chaim, Judes
per les caigudes
l' ánima tua,
per culpa sua,
quant en tu sia
en frau falsia.
Perque no çages
guardant no vages
com jovencell
en lo concell
ó foll ajust
malvat, injust,
d' impiadoses,
malicioses
dones roins,

en los camins
de pecadores
infels, traydores
pus no hi 'stigues,
é may te sigues
en la cadira
de dol, frau, ira
é pestilencia
Ab gran prudencia
é charitat,
hostalitat
si n' has mester,
a tú primer,
puix als servents,
aprés parents,
los afins teus
pobres si 'ls veus,
apres vehins,
puix pelegrins
los peus llabant
past, vi, llit dant,
morts soterrar,
catius quitar,
malalts guarir
los nus vestir,
orphens casar,
trists consolar,
spirituals
é corporals.
Tals obres pies
fent com Thobies
e Augustí,
Lorenç, Martí
é Nicolau,
l' hom son palau
en lo cel obra
D' alló que 't sobra
presa ta part
é restant fart,
del qu'es de mes,
almoynes fes.
Si com Sophia
dant quant havia
al edifici,
é si l' ofici
fas ó faena
de Magdalena
donant unguent
ó llavament
tan preciós
al gloriós
Omnipotent,
si charament
charta solicita
ab obra llicita
a Dèu ministres
y als seus ministres,
qui son los pobres,
fent pies obres
sens vanagloria,
havent memoria
que 'l pare teu,
tot quant fas veu,
Dèu de concordia.
misericordia
d' éll obtendras,
impetrarás
los teus pecats
rasos damnats,
serán delits
tots extingits.
Si cinch talents
ó dos que tens
acomanats
ben esmersats
negociant
é ben obrant
redoblarás

e los retrás
multiplicats,
no soterrats
sens guany algu,
com feu del hu
lo negligent
e vil servent;
mes fel factor
a ton senyor
rahó daras
quant tornarás
de ton viatje,
dart ha per gatge
com mercader,
no quart diner
tant solament,
mes mil per cent,
a la finat
guany e cabal
tot t' ho dara
e teu será
eternalment
E si felment
la vida activa
é volitiva,
elecció
a la llicó
divina gires,
jorn e nit mires
la curial
lley é moral
qual Dèu tramés
per Moysés
en dues taules,
sols deu paraules,
tres sobiranes,
les set humanes;
(jou tot curt es,
prou llauger pes
de tol-lerar)
si l vols portar,
en quant faras
prosperaras
abundantment,
E l'instrument,
lo qual descriu
lo rey Daviu
en son psalteri,
ha nom salteri
fet de deu cordes,
fes que 't recordes
ab armonía
é melodia
tots temps sonar,
é per servar
cordes setena
e la novena
del rompiment
per lo ponent
tan perilloses,
de fraudaloses
dones t' absenta;
stranya, parenta,
totes les leixa;
d'elles re squeixa
descus ó talla,
prest te 'n desmalla,
ben aborrides,
destituides,
abominades,
lluny bandejades,
pus no te 'n cures;
fes te 'n procures
oblició,
oració
ti fará ajuda.
Puix coneguda
has llur manera,

muda carrera,
leixa 'l camí
llur serpentí,
tan espinós
e verinós,
costes, barranchs,
ullals e fanch,
xara, baladres,
llaços e lladres;
lo de ma squerra
molt bom si erra
tira al infern:
gira 'l govern,
ferma é baixa
timons de caixa,
mira sovent
bruixola, vent,
compas é carta,
d' esculls t aparta,
de naufragar
e d'encallar;
mira la estela;
muda la vela;
guart al mudar
d'encapellar;
cala primer,
com fa nauxer
ben atentat;
humilitat
serva mandreta;
ves via dreta
qui duy a vida
de be complida;
ves ab la creu
iràs pus breu,
lo menys ferrat
may fonch errat.
Deixa 'l real,
tira al hostal
d'aquella entrega
verge sens brega
bmill cortesa,
sabent, entesa,
ab gran mesura
dels hostes cura,
may se n' agreuja.
Aqui t' alleuja,
aquí t' atura,
casa es segura,
plascent é rica;
lo bordó hi fica,
feshi mallada,
prenbi posada,
hè ti valleja
fort t' hi ormeja
é t' afrenella.
Cartes cancella
de tan cartada,
leixa sposada,
novia abomina,
á si reclina,
muller deposa,
a si reposa;
drudos encorre,
á si recorre;
viudes ahira,
aquesta t gira,
monjes esquiva,
ab esta 't priva,
beguines leixa,
ab esta 't feixa;
beates fuig,
á si confuig;
vergens rebuja,
vers esta puja,
jóvens evita,
velles bomita,
belles non veiges,

no mires lleiges,
totes bandeja,
totes morreja,
d'elles te clama,
esta reclama,
esta serveix,
esta segueix,
esta sols ama;
ton cor inflama
ab molta amor;
ab grau temor
sancta y humil,
no pas servil,
la honraras;
esperaras
que te ampare
com vera mare.
Cnyta lo pas,
torna al seu mas,
segurament,
devotament,
quant la veuras
l' adoraràs,
ab set postrades
agenolIades
ab genoll nú,
ans Esau
com Jacob feu
de fet que 'l veu,
é plorarás,
implorarás
lo seu auxili,
perque l' exili
teu revocat
sia, y cassat.
Suplicarás
e obtindras,
per perdonat
pacificat

rebut seras,
per bon solas
e festejar
fert t'ba menjar
d'un gran bedell,
d'or bell anell,
e que calçar
te fara dar ;
e prima stola,
sons de viola,
orgue, tambor,
arpa, tamor
fara sonar
Après dinar
reposaras,
contemplaras
sa placent cara
de mare chara,
no de marastra,
ni germanastra,
ni de cunyada,
ni desdenyada
muller diable,
ni desamable
dels pobrellets
pobills chiquets
mare enviudada,
après casada,
als fills cruel,
les quals sens fel
bandos e guerra
ab l'hom en terra
viure no solen,
tal mare colen
los bons fills fels,
qui alt als cels
pujar cobejen,
los qui sedejen
esser tots seus

é puix ja veus
prou clarament
com la serpent
ó Lucifer
fonch conceller,
no pas forçant,
Eva acordant
de tot son grat
fent lo pecat,
lo pom mordé;
lo que perde
esta 'u cobra.
Sathan sobrá
damnat infel,
de Israel
verge eixint,
fort percutint
duchs de Moab,
talla lo cap
del duch inich
mils que Judich,
millor que dita
la rebesita
mola llançá;
lo clau fica
mils que Jabel
del duch Obel
llur cap feri
é conteri
mólt virilment;
e dignament
cobra l'estola
qual per sa gola
Eva hach perduda,
doncbs nom li muda
fentli bell bes.
Eva 'l reves
en Ave gira;
Gabriel mira
com saludá,
li comença:
«Ave Maria »
Diuli tot dia,
«é de Deu mare,»
perque 't repare
com á padrina.
«Salve Regina
dolçor de vida»
sobint la crida
é no t' oblide
perque 't combide
á si dinar
sobre l'altar,
pèls preixcadors
é successors
fet en la barca,
no pèls de l'arca
raus de la tora,
mes per la nora
de fill esposa,
qui dir si gosa
sgleya novella,
hon s'aparella
altar é ara,
tanla si para
hon menjarás
mentres viurás,
no 'l fruyt vedat
al qu' enganat
fonch l' hom primer
per sa muller,
no dir porrás
que t' enganás
ta companyona,
d' Eva sa dona
com Adam dix.
Alli 's partix
mólt alt pulment

si prestament
tu despertat,
de peus llevat
jus lo ginebre,
prest volrás rebre
pa rescaldat,
submerat
aygua bevent
é dignament
lo sumirás,
anar porrás
per tres jornades,
e nits contades
pus de quaranta,
fins á la sancta
de Dèu montanya
menjar ts fanya
si t' hi combida;
tal pa de vida
pa de virtut,
pa de salut,
pa angelical,
pa divinal,
forment candel,
pus alt del cel
es deballat,
humilitat
del cel la tret,
en Natzaret
molt e cernut,
pastat, fenyut
dins en Bethlem,
Hierusalem
fort lo punchá
e lo enforná,
fouch pèl costat
obert, buydat
com aquell pa
qu' en Leyda s fá;
allí 's cogué
e no n prengué
com l' hagué cuyt
puja, ni fruyt.
Salem pecá
mes be 'n plorá
bè son pecat,
fonch castigat;
Vespassià
lan dissipá;
Titus lambe
sa part hague
de la victoria,
leixe la historia
é llur imperi,
vull l' alt misteri
del enfornar
arromançar
perque t declare
del que mon pare
lo rey Davit,
en psalms ha scrit
molt llargament,
queucom breument
del dit dessus.
Partial Jesus
de la gran cena
hont Magdalena
untat lo havia,
tirant sa via
ab sos criats,
d' ells dos legats
Pere, Feliu,
Pere qui 's diu
ver confessant,
Feliu preycant,
ab divisoria
elxecutoria
del que volguè

éll trametè,
executaren
e deslligaren
que 'ls fonch manat,
camí ferrat,
tira de fet
ves la ciutat
com prophetat
fonch llargament.
L'Omnipotent
Messies ver,
son alt poder
é senyoría
mostrar volía
ans de sa mort,
esser rey fort,
princep de pau,
leo fort brau,
e vencedor,
duch regidor
de Israel,
Emmanuel
e untat Christ
volgué fos vist
en la gran festa
hon troba presta
recepció,
rebellió
no li tarda,
humil entrá,
no ab rigor
mes ab amor,
simplicitat,
benignitat,
no faustuós
mes poderós,
senyor regnant,
rey, no portant
devant bandera,
ni gent guerrera
entorn armada,
la espasa alçada,
pali, brocat,
carro daurat
alt triumphal,
ceptre real
corona en éll,
ni lo mantell
Frederical,
sense fiscal,
procurador,
posentador,
ni alguacir,
sens sons cangilr,
d' anyafils, trompes,
tals reals pompes
als rey tyrans
gentils, profans,
del món leixant;
no cavalcant
cavall, cocer
mes en somer,
no en roci
mes en polli,
no gens domat
ni aveat
á dur cabestre;
anavan destre,
may portá càrrega,
feltre, ni màrrega
sobre los rebles
los seus deixebles
en lloch de bast,
sense contrast,
se concordaren,
dotze hi posaren
los seus mantells,
segut sobr' ells

rey mansuet
sobre l asnet
fill de femella.
L' asna aquella
que fonch trobada
al peu lligada
de un pinell,
prop lo castell
ple d' almugaves
é de gens braves,
moltes esquadres,
celerats lladres,
saltejadors
e robadors,
inichs, contraris
als comissaris,
é tots élls massa
com á bagassa
sodomitava
e fornicava
ab sos tacanys;
mólts Deus estranys,
pseudos divins
ab cent rocins
quants hi anaven
la cavalcaven
com á publica;
vench la inica
colxa é manca
per dolor d' anca
e fals quarter,
sens traginer
ni altra guarda,
sens bast, albarda,
collar, tifells,
sens cascabells,
petral, ronsal,
boç é dogal,
llançada carrega
la sobrecárrega
bagues, civelles,
garrots, armelles,
romputs, llançats
e oblidats
déu manaments,
e los tans cents
bans ó calonies
e ceremonies,
vench quasi nua
per culpa sua
e tant abús,
duya sens pus
sobre la pell,
un manll vell
antich spletat,
un poch pintat;
ja no 's mostraven
ni se 'n membraven
d' algunes marques
de patriarches
del temps passat;
del tot cessat
era lluntar,
Judá regnar,
ceptre perdut,
bisbat venut,
sacerdots llechs,
guiadós cechs;
si cech orb guia
erreu la via,
caen abdos
dins en lo fos,
llechs son mal destres
per esser mestres,
cechs mals doctors,
de lley colors,
perço barons
ni prhomens bons

hom de Dèu sant,
ni profetant
jamay havia,
perço vivia
desengrenyada,
desabillada
e desguarnida,
destituida
com á infel,
ja sanct Miquel
no la guardava,
ans la leixava
abandonada,
acomanada
á llobs e cans,
buytres, milans,
corbs é voltós,
per guardados
no se 'n servi,
tal la jaqui
de la cansada
é cancellada
lley d' escriptura
era figura
aixi tercera.
com la figuera
que malai,
prop lo camí,
fruyt no tenia
é maceria
edificada,
e degollada,
morts los primers
é nous faeners;
é com Vasti
qui no obei
ni volch res fer
per Assuer
rey, no tement
son manament,
ensuperbida
perdé la vida
e la persona
anell, corona,
ceptre real,
cercá son mal
prest lo troba
Hester guanyá
la senyoria
Vasti tenia.
Per Jesabel
reyna rebel
d'alt espenyada
é calcigada
per Hieu rey,
l'antiga ley,
fonch figurada
en la entrada
del vencedor,
senyor major,
ser derrocada,
per cans menjada;
fills de Levi
princep rabi,
mal doctrinats
no castigats,
les grasses reses
que eren trameses,
ells les menjaven,
flaques possaven
al sacrificis
e d'altres vicis
encriminats
morts e damnats
cert indicaren,
pronosticaren,
mal criticar,
a mort finar,

perdició,
damnació,
d'esta parlera
vella somera,
d'aquell Balam;
lo prbom Abram
molt rich é vell
muta, camell
ab daurat fre,
no palafre,
ni dromedari
elt cavalcarhi
no se 'n cura,
sols cavalca
ase somer,
anant certer
al mont Thabor.
Lo rey senyor
rich cavalca
qui l'adora
é reveri
ase polli,
qui 'l conegué;
quant ell naixqué
tot prophetat
e figurat
ab rams verdura
fonch ó figura
de les murteres,
brots d' oliveres
e altres arbres,
molts d'aquells barbres
qui si trobaren
ne enramaren
Jethsemani
Rau, ni Rabi
de Betfaget
ram, ni ramet
cert no tallareu,
ans s' amagaren
de gran mati
fonch lo cami
com a bell prat,
tot enramat
per artesans,
pochs ciutadans,
molts estrangers
é forasters
se desbrigaven
é 's desputlaven
lo que vestien
e 'u estenien
per hon passava.
La gent portava,
ab gran plaer,
al cap llorer
signant victoria,
designant gloria,
en les mans palmes,
e tocant palmes,
alguns cantant
altres ballant
que preceien.
é qui seguien
de la primera
ley é tercera,
no phariséus,
ni seducéus,
scribans, rabins,
no vells mesquins,
ni jóvens grans,
mes chichs infans,
é mólts gentils
ab nous estils
mólt reverien
é beneien
ab psalmodia,
lo qui venia

Rey redemptor
e salvador,
en nom de Déu,
ab clara veu
e tots un crit
fill de David
all Hosaná.
Com rey entra
ab gran honor,
com ver senyor,
Déu e Mesia,
sols aquell dia
pels llechsadmés,
lo jorn despes
tot en preycar,
pera 'l çopar
com no trobás
qui 'l combidás
Ell se n aná.
après torná
rey ab rigor,
fort, ab vigor,
los billones
falsos banques,
sacerdots vells,
ab certs cordells
comencá a batre,
e 'ls feu abatre,
tancar, fallir,
mancar, fuigir;
llurs banch trencá,
e derroca
la vella tenda
de compra e venda,
ellogreria,
de simonia
lleig ensutcida
e pervertida,
feta no poca
de lladres cloca
e vellegaça,
feta vinyaça,
tant per malea
com per peréa
dels podadors
e conreadors,
llarga talada,
llobacejada,
sens morgonar
ni escanyotar,
lo ceps mólt vells,
pámpols bermells,
la sarment groga,
la sinagoga,
celler tot buyt,
vinya sens fruyt,
eixorca erma.
Terra pus ferma,
nova, mes plana,
blana, solana,
tot bon terreny
lluny del areny,
bon regadiu
de font o riu,
mogue, llaurá;
planta tria
stranya pus sana,
de muntalbana,
boval negrella,
no ferrandella,
ni monestrell;
mallol novell
volent plantar
e conrear
pus fructuós
e virtuós
com feu Noe,
triar volgue

del bosch sarments
de gentils gents
poble tot laych,
poch del judaych
vell entecat,
de cep corcat
sarment plantada,
ni de brosada
ni de sporguim,
tart fa raim,
ni cabrerots,
dels sacerdots
algu no 'n pres,
rabins no res,
llechs los prengue.
Lo camp donchs be
set pams contats,
drets senyalats,
fondo clota,
sarments planta
no de rebusca,
de la llabrusca
com Noe pres
plantant hi mes
per endolcir,
assaborir
amargor tanta,
de borda planta
llim, fem e fanch
de terra y sanch
fels d' animals
quatre brutals:
lleó, bravea;
moltó, simplea;
luxuriar
porch e tragar,
bugia enveja
al qui glopeja
lo vi sovent
fort e pruent
grans quantitats;
las qualitats,
dels animals,
li resten tals,
causaho Noe
primer begue,
torbás del vi,
Cham l'escarni.
Serments elets
hi mes deu nets
portants dolçor
a la lliquor
dels seus rahims,
fems ni tarquims,
no hi ha mester,
per son plaer
d'aygua y sanch propia
hi mes gran copia;
raels meteren,
totes ixqueren,
sino l damnat
Judes penjat,
puix acotades
mes embrocades
e encanya
e concerta
del seu costat;
mes arreglat
e millor recb
may sera sech
ni aigua moll,
sisca, fenoll,
evols, braceres,
carts, romagueres,
canyota, gram,
cuca y faram
si hi naixeran
no creixeran.

Ben vallejat,
embardizat
com fonch mester,
obra y celler,
torre y aljup
prempsa, trull, cup
é nous veixells.
Faeners novells
altres lloga
al que plantà
mallol novell,
del celler vell
que derrocà
foragità
los vells que hi eren
per lo que feren,
matant arréu
fins al hereu
per llur malicia,
per avaricia
los fraus é llogres
é perquè sogres
ab nores sues
totes ser crues
descominals,
braus animals
de mal é lleig,
é fer meneig,
experiencia,
no fa sciencia
é bastant proba.
La vinya nova,
pus ver sgleya,
que de nou feya,
per muller presa,
de tal contesa
volent llunyar
é separar
nora doncella
de la ley vella,
com d'ella fos
fills sols per cos
no conegut
ni gens volgut
dels de Judá,
del-llibrà
mare jaquir
é adherir
a sa muller,
com al primer
Adam fonch dit.
Com ver marit
hora per hora
la archa o tora
de fust obrada,
moble portada
per caminans
per colls e plans,
taules é verga
mana soberga,
los cinch volums
drets e torts fums,
lleys e judicis,
los sacrificis,
alisos pans,
bastó en mans
al inmolar,
guaspes lallar,
les cerimonies
é querimonies
ja malastruguea,
qualx, ballarugues,
chiulets, jugueles,
bacoroletes,
fluixes llçòns
de chichs minyòns
li desecha
e rebujá

com à fumosa
casa plujosa
e descoberta
restant oberta
bella y antiga
La sgleya amiga
ell de sa mà
cert la obrà,
ciutat murada
en monts fundada,
temple inmoble,
e al nou poble,
homens barons,
d'altres llíçons
no sols polítiques
mes metaphisíques
sobre natura,
ultra mesura
tot transcendent
enteniment,
feu auditori
scholes, pretori,
ferm coliseu,
botiga 'n feu
mòlt sumptuosa
e cabalosa,
rica, fornida
de infinida
gran drogueria,
de pedreria
pus preciosa,
mes virtuosa
en medicina,
en pedra fina
philosophal,
qual may fonch tal
feta ni vista,
per alquimista,
de general
triacal
bezaart fi,
de tot veri
guaridor fel,
mana del cel
maravellosa
mòlt saborosa
e delectable
inextimable
de gran valor,
per sola amor,
no pas venent
ni preu prenent,
repartidora
é donadora
franch al confrarea.
En senyal d'arres
e testimoni
del matrimoni
tant exil-lent,
li feu present
no arres d'or
d' ordi un cor
é mig contades
quince argentades,
ni d'or anell,
corder, anyell,
no carn ni greix,
mes si mateix
dant per estrenes,
mes en rehenes
sa majestat
divinitat
ànima y cos
may tal socós
ni tan alt dó
en lo mòn fo,
may fonch llegat
tal prellegat,

ni tal herencia,
magnificencia
may tal se feu,
tot lo salt meu
é quant Davit
bach proveit
per fer la obra,
siti, manobra,
argent é or,
tot lo tresor
per mi despes
en los obrés
les mans pagant,
no valgué tant.
Octavia
cert quant llega
tot son imperi
al gran Tiberi;
quant Constantí
restitui
donació
oblació
que 's vulia fos;
quant del sèu cos
fonch metje destre
papa Silvestre,
cert no llegaren
ni res donaren
que valgués tant:
pus triumphant
é major cosa
doná á sa sposa
e tan dotá.
Mes lin carta
fent testament,
ferm disponent,
de fet tan sopte
après son obte,
resuscitat,
al cels muntat,
taula compondre,
regne dispondre,
no monarquia
ni senyoria
gens mundanal
ni temporal
tost transitoria
é dilusoria,
ni part de terra
ab cruel guerra
de gent traydora
conquistadora
á infinits
de Egypte eixits
Jueus promesa
é sols obtesa
per dos d'aquells
é per novells
pèl camí nats
ab grans debats,
perills, temors,
treballs, suors,
cultivadora
posseidora
no sens afanys
al mes cent anys;
mes supernal
celestial,
eterna gloria
als qui memoria
d'ell mort hauràn,
tots quans volrán,
esser fills seus,
fills donchs herens
per son plandò
per merits no,
del regne seu
ab gran conreu

del seu camp pla
qual ell planta,
dels seus criats
dotze triats
feu capitans
e pres ne tans
en sacerdots
dels pus devots
com feu Esdrás;
dels vells pus clas
dotze tambe,
com Josué
prhomens tria,
com lo Jordá
volgue passar;
e yo regnar
com comenci
constitui
dotze prefets,
en tots los fets
ma cort regissen
é just partissen
les racions;
mes tants barons
los figuri,
yo quant obri
los lleonets,
dotze chiquets
d'or fi molt bells,
per chapitells
al meu real,
al sitial
é mes manna.
Com de Juda
pus char fill seu
en Jacob feu
entre 'ls germans
tribs començans
fos preferit
é reverit
en Simo, Pere
major prevere
feu é clavari,
per ell vicari
ab general
e liberal
gran potestat
ab honestat
a deslligar,
obrir, tancar,
clau no errant
al freturant
los seus tresors
dels successors
per ells criats
é ordenats
a tal ofici,
fa 'l sacrifici
sols lo prevere,
altri no espere
tan alt poder,
no 'l pot haver
angel, llech, dona
mala ni bona,
sols capellans:
per les llurs mans
feu partidors
e donadors
als casals llechs,
latins, e grecbs,
fe 'ls llargament
be casament
A beguinotes
fictes devotes,
qui totes festes
se paren prestes
al combregar,
massa privar

causa menyspreu,
lliurar se deu
mòlt cautament,
é majorment
á les contraries
per ser mòlt varies
é contumaces
é pertinaces
com moltes feren,
e les qu'esperen
altre Messies
erren les vies
del ser christianes
hach son mal sanes
é fillstées,
cert cananées,
samaritanes
increduls vanes
apostatades,
son batejades
a la judayca,
é ley mosayca
en lo cor tenen,
á llur dany prenen
lo pa sagrat
sens fe, sens grat,
indignament,
mes certament
per llur error
no 'n pert valor
ni 'n val res menys,
per sos desdenys
l' alt sagrament.
Ell donchs volent
complir sa empresa
ab gran llarguesa,
com prophetat
fonch figurat
antigament,
con testament
ab mort volch cloure:
Ell serp de coure,
aram, llautó,
en pal bastó,
mes á través
per Moysès
en alt alçada,
entrecruada,
clavada ab clau,
de treva y pau,
arch e senyal
celestial,
iris pintat
fonch lo posat
al firmament
Ell fonament
pedra mòlt ferma
en que 's referma
tot lo senat
apostolat,
pèls artesans
edificans,
ans reprobada,
puix paredada
feta angular,
pedra calar
sens mans taltada
e declarada
per Daniel,
del rey cruel
regnes rompent
d'or é d argent,
d'aram tercer,
lo quart d'acer,
quint terra cuyta,
creixent ab cuyta,
feta tamanya
com gran montanya,

oricorn fort
domat é mort,
cantant doncella
humil e bella,
brufol portant
jou, dret llaurant,
anyell rostit,
tot engolit
os no trencat,
ell grá sembrat
mort verament,
molt fruyt retent:
Ell balsem fi
del engadi,
raim penjat
en pal portat
al coll per dos
guardejadós,
lo christia
de cara hi va,
jueu d'esquena,
primer lo mena
poble rebel
Ell com Abel
mort é batut,
Joseph venut
a gent dolenta
per dinés trenta
per sos germans,
de peus é mans
Samsó lligat,
Jonas llançat
tres jorns begut
pèl peix retut
qui 's diu ballena,
fora en l' arena
tornat en sest,
Ysach fill prest
la mort volent
obedient
al pare sèu:
Ell fill de Dèu
ver Redemptor,
llarch comprador,
pagador franch,
del cos la sanch:
Ell pellicá,
sos pits nafra
pèls fills salvar
e restaurar,
fluintla tota
com una gota
sola hi bastás,
no gens escas
fent abundosa
e copiosa
redempció
tal passió,
açots, colona,
de joncbs corona,
martell tan greu,
llança, claus, creu,
set molt estranya,
esponja e canya,
vinagre e fel,
mort tan cruel,
vituperosa ,
tan dolorosa
Ell la volguè
e la prengue
per amor nostra
e per fer mostra
d' inmensitat ,
de charitat.
Ell jutje just,
Adam pèl gust
condemna á mort,
morint a tort

éll é greument
mòlt justament
volch anul-lar
e revocar
dita sentencia ,
dada en absencia
als naixedors,
fills successors
generalment,
mòlt carament
de tots pecats
fets é innats,
ell feu ajust,
e alt en fust
d' hon fonch llevat
lo pom vedat
pèla Innocents,
cinch mil doscents
any sexante
los remete,
hora mateixa,
fonch la madeixa
drachma deena ,
hora novena
llavors trobada ,
al coll portada
ab alegria,
qual ja peria
l' errant ovella
los errors d' ella
portant al dos
fill prodigos
fonch acollit ,
l' enfellonit
fora romas,
mori lo gras
é roig bodell
de cos e peil
inmaculat,
sacrificat
per lo comu,
alt e tot nú
ver hom é Deu
sobre la creu
fermant la squena,
nostra cadena
de acer tan fort,
d' infernal mort
morint desfeu.
Sa mort refeu
lo nostre stat
mortificat
donantli vida,
cert sa ferida
humanitat,
divinitat
may se partiren ,
no 's desuniren
ni delleixaren,
bé u confessaren
e conegueren
en lo que veren
dels miradors,
eixecutors,
alguns sabuts
en les virtuts
é grans senyals
tots divinals
é mòlts secrets
que hi foren fets,
just lo preyca
preu quant torna
Judes traydor,
crida al Senyor
Dimas lladro ;
centurio
ó cap de cent
dix verament

fill de Dèu es;
Pilat frances
rey l' escrivi;
gentil Longi
Deu l' adorá
com se véu sá,
ans eracech;
lo sol s' estech
de dar claror,
per son Senyor
ser tormentat
anuvolat
lo cel trona,
fort llampegá
movent grans vents,
tremolaments
feren les terres,
dels monts e serres
roques caygueren,
en si 's romperen;
foren perides
foren solsides
móltes montanyes,
nacions estranyes
del cap del mòn
fins hont se pon
lo sol tots jorns,
vent tals contorns
temorejaren,
Dèu invocaren.
Com un gentil
mestre subtil
dit Dionys
lo mòn sentis
fort tremolar,
ves eclipsar
lo sol é luna
contra comuna
astrologia
en jorn de dia
ves tal foscura,
«Dèu de natura
dix, sofería
e perina
la mundanal
universal
machina sempre.»
Aquest destempre
ben prop lo veu
lo mal juèu
major prelat
del gran bisbat,
sols per lo guany
en aquell any
arrendador,
princep traydor
ab sos sequacos
hypocritaços,
mes no hi creguereren;
ans dels que hi eren
allí venguts,
escomoguts,
mes per temor
que per dolor
ni pietat
à pas cuytat,
esbalaits,
batentse 'ls pits,
barbes pelant,
lo caps calant,
trists se n tornaren,
may otorgaren
haver fet mal.
Lo triunfal
titol subscrit,
per tots llegit,
grechs é latins,
als Raus Babins

no 'ls paregué
que digués be
rey dels jueus,
ab agres veus
ne despitaren
é infestaren
ne fos llevat
Mes á Pilat
no li plaguè,
ans romanguè
á llur despit
com fonch escrit.
Dels monuments
mòlts dels durments
e morts sancts cossos
ab pell, carn, ossos,
ressuscitaren
e recitaren
que vist havien,
llá d' hon venien.
L altar cellat,
pel vel tallat
se descobri-
L'infern obri
llim é presó
com feu Samsò,
ab clau de compte
l'alcayt en prompte
apresona
é fort lliga
sa calvacada,
al llim tancada,
qual ell tenia
ab tirania
animes santes,
¿qui pot dir quantes?
A mi per gracia
ab pertinacia
cert no mori,
yo 'm penedi
ans de morir
gens referir
no gos lo crim;
tots los del llim
ó si de Abram,
Eva y Adam,
sos descendents,
Dèu coneixents
de fet cobra
é se n porta
tots Dèu lloant,
Chaim deixant
e tots los mals
perpetuals
habitados
en los cahos
totstemps penant
En l'entretant
Joseph varó,
decurio
e noble nat
en la ciutat
Arimathia,
prop vas tenia
o fossa nova
semblant á cova
tallat en roca
a pich de broca
fet pera si,
ell'provei
ab diligencia,
haver llicencia
de Pons Pilat,
ser, soterrat
qual obtenguè:
comprat hague
net drap de lli,
nart, benjui,

altres perfums
segons costums
es dels jueus,
tot á grans preus
lliures ben cent,
devotament
lo cos lligat,
embalsemat
lo soterrá
e cimentá
la porta closa
ab mòlt gran llosa
pèls sèus lo cos
furtat no fos
Los Raus duptaren,
per tant instaren
la sepultura
ab mòlta cura
per un varó
centurló
fos ben guardada,
sa gent armada,
tots ben pagats;
puix esglayats
ters jorn matí
quant fort sortí
del monument,
esmayament
é por hagueren
Tots lo cregueren
esser ver Déu,
tots una veu
de fet cuytaren
é 'u recitaren
dins la ciutat
ressuscitat
es verament
mes promptament
d' élls sobornats,
d' élls menaçats,
mòlts variaren
e deposaren
mentint vilment
Ans certament
que lo dit cos
despenjat fos
de la creu alt,
encara calt,
del dret costat
hon fonch nafrat
gran sanch n ixquè
ayguatambè.
Lo poble ho veu
tot açó 's feu
pera figures,
psalms é scriptures
dar compliment
l'Omnipotent
quant feu fer l'archa
al patriarcha
antich Noe,
aygua volgue
punis lo vici
e fos inici
á la virtut
lo retengut
poble prou bo
per Pharao
com á catiu,
resta tot viu
e feulo franch
aquella sanch
del sanct anyell
e fonch coltell
de gran matança,
en la criança
de Egypte tanta
puix la gent santa

Dèu féu passar
la roja mar,
com per trespol
del rey l'estol
l'aygua negá;
mes Dèu maná
que 'l poble ves,
com Moyses
ferint la roca
aygua no poca
manant ixque
del qual beguè
tot Israel;
Ezequiel
éll prophetant,
Dèu inspirant,
gran aygua viva,
neta, abstersiva,
promet donar
per denejar
los delinquents,
als penidents
sedejants crida,
beure combida
Dèu aygua franca,
com llana blanca
promet tornat,
e canejat
les astrosies
per Esaies,
deixen Dèu vona
abundant plena
d'aygues vivents,
als descreents
diu Hieremies,
scriu Zacaries
ab prophecia:
«En aquell dia
é temps de pau
en lo palau
del rey Daviu,
font gran com riu
si mostrara
e llavara.»
La menstruosa
aygua abundosa
del dret costat
per un forat
del temple eixint
fonch vist guarint
les malalties,
é el Messies
volch començar
sanctificar
aquell flum gran
com sanct Joan
lo batejá,
é com torná
del aygua vi
architich
beure maná,
allí mostrá
començ de gloria,
la natatoria
de Siloé
lo mostrá be:
prop de Sicar
promès donar
á l'alileana
samaritana
aygua de vida,
font infinida,
perpetual;
font d'aygua tal
ja figurada
é prophetada
per Dèu promesa,
may fonch obtesa

pèls de natura,
ni de scriptura
pobles passats
a Dèu ingrats,
ni quant sua
sanch, com plorá
orant en l' hort,
sols après mort
fonch dada cert
quant fonch obert
lo costat seu.
Alt en la creu
mig començades
e sols forjades
les claus del cel,
a Pere fel
promeses dar,
volch acabar;
subtil manya
ell les tempra,
com bon armer
tempra l'acer
ab aygua y sanch.
Bè lo barranch
flum e torrent
passá bevent
càlcer e got,
rey sacerdot
Melchisedech.
Obert lo rech
del costat dret
fonch lo pertret
e aparell
peteant vell
tot revocat
e reprobat
dels usuraris
e potecaris
llur receptari.

Obert l'armari
de Deitat
per pietat
al nou sacrari,
antidotari
novell dona
hon ordena
set medicines
ab set divines
spirituals,
no naturals
propietats,
ab qualitats
ben divisades
e graduades
a quatre grans;
tres per tres claus,
quart per la llança,
ab sa balança
just dret pesades
ben dispensades
les quantitats
ab que 'ls prelats,
sos unguentaris
e pigmentaris,
fessen unguents
é fins pigments
preservatius
é curatius
ratificants
e conservants
la sanitat,
suavitat
beneyta, noble
salut al poble;
novell ramat
elet, triat,
anyells, moltons,
barbuts cabrons

abandonant,
Ell alt cridant
anyell benigne
com fa lo signe
ab veu molt fort
prop de sa mort,
ab lo cap dret
haver gran set
de tots crida,
per tots pagá
Ell bastament,
l' obedient
anyell, corder
qui volonter
hi es vengut
es franch remut
complidament.
Lo fre mordent
de dur cervell,
ja odre vell
embotonat,
desempegat,
jueu altiu
restá catiu
per culpa llur.
puix en lo fur
ó profecies
del ver Mesies
no han fermat,
en son ramat
no son contats
desveinats,
no 'ls es permés
posseir res
en realench.
Lo rey que vench
del cel al mòn
Messies fon;
no l' han cregut,
han é perdut
llur bobalar,
en lan pribar
prioritat,
la salvetat
en prats pastura
per oradura.
Los que llogats
humilitats,
obrar volrán
e suarán
en les cavades
no fent llobades,
del divinal
diner real
serán pagats;
los enganats
moros é atres,
turchs, é idolatres,
feroços, braus,
resten esclaus
descaminats.
Son figurats
lo enterch Ebraych,
lo gentil laych,
pobles abdos,
pèls servidós
dos jovencells
l' ase ab ells,
ensemps restats
baix, no muntats,
fer en la penya
altar, ni llenya
pèl sacrifici
de Abram inici
començador
de fé y amor.
Isach tercer
lo poble ver

e christiá
qui créu é fa
lo que Dèu vol,
aquest tot sol
lo hu de tres
sols l' elet es,
los dos damnats;
mòlts son cridats,
pochs los elets,
Dèu quants ha fets
vols fer salvats
é mòlts malvats
esser no 'u volen;
puix ells se tolen
lo bè promes
afectant mes
la vida grassa,
restar en plaça
ploga ó no ploga,
troben qui 'ls lloga
no 'ls plau lloguer
ni llogater;
conduytor,
combidador
no 'ls plau oir,
mòlt menys seguir;
ni les figures
sanctes scriptures
iligir entendre,
lo ver seny pendre
a ells s' imputa.
Dèu no refuta
qui si atança,
ni fora llança,
ni desempara,
l' hom qui 's prepara
rebre sa gracia
tot quant li placia
fent, obèint,
Satban jaquint
dret á elt vè,
promet la fé
fent homenatge
de vassallatge
perpetual;
rebent la sal
de sapiencia
en mans, presencia
del seu curat,
propri prelat
é sacerdot,
solemne vot
a Dèu n' ha fet;
aquest de fet
es ben rebut,
franch é remut,
lo seu rescat,
per Dèu pagat
degudament
Per incident
me vull llunyar,
fora aviar
un poch del rench,
saltar entench
fora 'l cavat,
tant he mal grat
de les mesquines
fictes beguines
prest puix me moch
llur saber poch
e mòlt cuytar
vull insertar.
Veig la beguina
salta Martina
de sella en sella,
de vella en vella,
gira mantells,
pica martells,

disputadora ,
demanadora
de questions
é fent rahons
als confessors
é preycadors.
Ella famosa
é poderosa,
en lo moral
é natural
mólt erudida ,
havent oida
la nomenada
pèl mòn anada
del mèu poder
e alt saber
mes divinal
que humanal ,
per mes entendre
de mi apendre ,
lo mòn passant
e travessant
á véurem vench
e ab mi tench
grans parlaments,
donam unguents
mòlt fins d' olor,
de gran valor
donám planter
é sementer,
de balsem brots,
en Gadi tots
vinya 'n plantám,
sovint parlám
é discurrim,
mòlt departim.
D' astronomia
molt ne savia;
ella ns signá
édesigná:
«En aquest fust
un rey robust,
mòlt desijtat,
sera penjat
per los juéus
mals vassalls seus
en creu ben alt.»
De l' hort del salt
prest lon tragui
é l' amagui
jus la piscina;
d' éll medicina
l' aygua prenia,
homens guaria
sols la llacuna,
dones nenguna
nos lllg guaris
per llur avis,
après per dies
Jesus Messies
al phariseus
é seduceus
los arlegá
é divulgá
tal diligencia.
Per mes sciencia
al judjament,
fort argument
á ells seria,
llarch respondria
sino dubtás
temps hi bastás,
curt hi vull dir,
no 'm cal desdir
per poca streta:
una oronela
cert no stiu ,
mulier la viu

de infel rey,
fonch fora lloy,
de tot haguè
tambe 's caigue.
Si mes t' impliques
e fort repliques
de virtuoses
dones famoses
é venerades
qui son estades
verges, fadrines,
monjes, beguines,
poques casades,
canonizades
per papa sanctes,
Sybil–les tantes
Dèu redemptor
ser venidor
pronosticans,
de algunes grans,
mes foren poques,
mares é coques
de ley antiga,
bo es te diga
la veritat
Per equitat
e Dèu honrat
per èll format
d' Eva lo cos
qui d' hom fouch os,
carn de carn llur,
perquè fan dur
per genitura
obrant natura
en lo mon hom,
algun queucom
son poch amables
no estimables
que valguen mes
per ser mulles;
car matrimoni
no es testimoni
no sospitòs,
ans prou duptòs:
inducciò,
presumpciò
es de bondat;
seguritat
no 'n porta gens,
car moltes gens
fills d'altri crien
conve donchs sien
no mòlt amades,
mes comportades
per ses aines
com les gallines
qui tot ho çullen
hont se recullen
per tants ous pondre.
Mes vull respondre
al argument
generalment
perque les dones
forma Dèu bones:
bondat alguna,
sols la comuna
si 's volen tenen,
d'elles ne prenen
alguna part;
les mes apart
ben lluny l'arrullen
e la despullen;
de si la llancen.
Les que s'atancen
fent qualque bè
sots lley e fé
son estimades,
un tant preades

en gran recort
com l'home tort
rey entre 'ls cechs,
per alguns llechs
mencionades,
perpetuades
per llonga fama;
d'aquestes ama
lo que han bó,
no tot lo so
que 'n fa la gent,
mes solament
sola virtut.
La fortitut
de Na Judich,
d Hester te dich
la complacencia;
per sapiencia
Rebeca mira;
de Sarra tira
ó Sarrai
qui requeri
Abram tocar;
la moça Agar
fidelitat;
humilitat
mólt gran de Lia;
la parleria
é bel) estil
de Abigail;
d'Elbora tria
sols prophecia;
Raab celant,
lo clau ficant
al pols Jahel;
amant Rachel;
viudatge de Ana;
de Na Sussana
pren continencia,
la penitencia
de Magdalena;
de l'alta Elena
peregrinaige,
hospitalatge
dels pobres, cel
de Isabel
reyna contessa
e menoressa;
de Catharina,
Tecla, Marina,
Anastasia,
Agnes, Lucia.
virginitat
ab charitat,
per fe martyri;
sens ereptiri
ne pots amar,
ben afamar,
é ben voler
dir ab plaer
sols tals virtuts.
Solicituts
de dones vives
te precb esquives,
sols te deportes
de semblants mortes
llegir llur vida;
car han seguida
en lo llur pas,
sens contrapás
la bona via
de qui m' envia,
aixis desfas
é satisfas
tots arguments
e pensaments,
leixa disputes
é no refutes

los concells meus;
cert sino 'ls creus
viurás penat,
morrás damnat.
Ta testa calva
puix es ja l' alba
volrá dormir:
vullme 'n partir,
comante á Dèu.—

LIBRE QUART.

DE ENVIUDAR.

1.ª PART.

Com ordena sa vida.

Puix que sabéu
yo no senti,
de fet sorti
tot elevat
é llajenat,
esbalait
pèl que oit
llavors havia.
Com qui somnia
cosa plaent
soptosament
si es despertat
ne ha mal grat,
é il sab greu
com plaer seu
li han torbat:
desconsolat
com fonch Tobies,
com Azaries,
àngel Raphel
se 'n tornà al cel
é congoixat:
é com hugat
fonch Sanct Ambros
qui fonch al cos,
del Sanct Martí,
també Fronti
fonch al de Martha,
lligint la carta
de celebrar,
sobre 'l altar
ells s' adormiren,
dormint partiren
de sos bisbats
per Dèu guiats
mirablement,
ells realment
feren l' ofici,
lo sacrifici,
sanctes pregaries,
per funeraries
dels sus dits sants,

llurs ajudants
ventlos becar,
massa tardar
los despertaren;
perque 'ls torbaren
del que lluny feyen
é tan clar veyen
los desplagué,
cascun hagué
enuig un tant:
é com parlant
Dèu instruis,
los senys obria
a les figures,
sancts scriptures
les declarás
á Cleophás
altre ab éll,
en lo castell
aposentats
maravellats
del que parlá,
trencant lo pá
lo conegueren,
quant lo volgueren
desparegué
mólt los dolguè
com s' absentá:
é com trobá
Sanct Agosti
aquell fadri
riba la mar,
volent buydar
l' aygua en un clot:
li dix —Atlot
¿qué penses fer ?»
ab alt saber
lo chich respos,
ab alt repos
éll escoltant
l' infant parlant
perde 'l de vista,
ab cara trista
restá pensant:
yo pèl semblant
tal me trobi,
apres cobri,
en seny tornat,
encadarnat
per l' escoltar
é tan vetlar,
tantost pensí
e comencí
rememorar
é recordar
recogitant
é recitant
lo qu' entenguí,
é comprenguí
de la creença
per ma valença
á mi explicada
é declarada,
fonch lo moral
é doctrinal
per mi palpable
é practicable.
Mes lo subtil
de fort estil
cert trascendent,
mon sentiment
teorich alt,
trobantme falt,
de vista llosca
é ab má fosca,
flaca, prensiva
com la visiva
del Juch ó rat

qui 's diu penat,
e del muçol
al raig del sol,
d' ull lo perdia,
no l' entenia,
sols lo cobrava
com se calava
al aprensible
intel-ligible
per mi grosser.
Fiu mon poder
no m oblidas
que m recordas
per profit meu
e ara teu
fill Balthasar.
Sens pus tardar
tantost vestim
del llit llevim
e devallat
agenollat
a Dèu lloi
e benei
regraciant
e suplicant
sa gloriosa
é piadosa
beneyta mare
qu' ella m separe
del vell llevat,
e renovat
del infernal
drach beltal
me preservas.
E com pensas
que 'l temps passat,
mal compassat,
perdut no 's cobra,
meti en obra
lo vi novell
de bon concell.
Sens temps remetre
volgui prometre,
fiu jurament,
vot, sagrament
ab cor d' atendre,
may muller pendre,
mes viure franch,
may en un banch
seure ni taula,
ni may paraula
rahonament
mòlt parlament
d' elles sentir,
ni may oir
llur malempoli.
Bollir en oli,
menjar les mans,
morir abans,
ans peus stendre
que muller pendre,
ans soterrat
que mullerat.
De continença
fiu prometença,
puig fuy delliure
mudi de viure;
leixant l' activa,
contemplativa
cercant la vida,
prenint la mida
al eixemplar
de imitar
als ermitans
sols habitans
en los sechs erms,
hon viuben ferms
sens matrimonis

ab tals Demonis.
De fet ó fiu
aquell estiu:
yo fiu ma via
ves la mongia
ben ermitana
la catalana
damunt Falcet
deça Poblet
qui 's diu Cartoixa,
hon la gent coixa
puja ab afany,
qualque mig any
yo hi aturi
hon apuri
ab lo Prior
bon confessor
examinant
é rominant
ma conciencia
la penitencia
hagui finida.
De la llur vida
fuy mólt content
é certament
vestit mi fora
si la traydora
de bigamia
tal com la mia,
tant no 'n vedás
que m' ordenás
á missa dir.
Al monastir
dona hi entrás
ni s' acostas
nunca ni veren.
Ans me digueren
que la regina
Dona Marina,
desafaenada,
una jornada
sols per mirar
hi volch entrar
ab ses doncelles,
claustra, capelles
quant calcigaren,
tot ho llavaren
é fort ragueren.
Ells may ixqueren
del chor tancats;
mólt son guardats
de ocasio,
de oracio
ells me 'n mostraren,
mólt me endreçaren
per llur virtut;
lo temps perdut
que l' esmanas,
que ordenás
lo venidor
vivint millor,
me concellaren.
Tots m' abraçaren
e m' oferien
Déu pregarien
per mi tostemps.
De tots ensemps
pres comiat,
per Déu guiat
ves Sanctes Creus,
ab móltes néus
e prou gran fret
fuy á Poblet,
camí ferrat
á Monserrat,
prop Tarragona
fuy á Vallbona,
quin monastir

per convertir
tot pecador !
Per la fredor
mólt me cansá
Benifaçá
e Vallivana ;
fuy per la plana
é per la vall
ab gran treball
a Vall de Christ.
Quan hagui vist
yo Porta Celi
cert fuy al ell
de cansament,
més certament,
segons mon vot,
res pus devot
ni mes compost
lloch pus dispost
en tots no viu,

ab rahó 's diu
del cel la porta,
cert no hi es morta
la continencia,
de la abstinencia
ells ban la suma,
may carn hi fuma,
ni a llur costa
dona s' acosta:
hè hi reposi,
fins deposi
lo llassament.
D' ells mólt content,
enamorat
de llur bon grat,
cinta ma espasa
tornim a casa
hon hui yo stich
en pau, vos dich

2.ª PART.

Continúa son viure.

Noranta cinch
o cent anys tinch,
del quals cinquanta
o los seixanta
dels meus millors
penes, dolors
m' han espletat.
En veritat
lo sanct sermo
de Salomo
qui 'n fonch tramès,
los anys de mes
me estalviá

édesviá:
yo mat undrit
vell endurit,
dolent, vilá,
com lo milá
del terç any vell,
per un budell
ja mi calava,
ja m' acordava
á fort cadena
Ma gran esmena
del temps perdut
no conegut,

si lat recite
creus sols imite
lo que publica
qui explica
son falliment
tot humilment,
no pas com feu
lo phariseu
vanagloriòs
superbiòs.
Yo instruit
e corregit
que Dèu aydant
é graciant
ab escandalls
e pron treballs
mon temps llimite,
dones evite,
per no torbar
com realgar,
sols un cambrer,
un escuder,
é comprador
coch, pastador,
tres me serveixen
e may me deixen,
son sou los pague
é 'ls afalague.
No tinch censals,
de naturals
primiciades
e just delmades
rendes yo vixch,
lo mèu partix
finant mos dies
en obres pies
é penitencia
Per abstinencia
llit sus la llenya,
é d'estamenya
tinch los llançols,
los camisols
d'aspre cilici,
per exercici
de ma persona
alguna estona
yo cave en l'hort,
per mon deport
après passeje
fins que fameje.
Dijous, dumentga
é dimars mentje
carn sense greix,
los tres jorns peix,
l' hu aigua é pá;
si no 'm trob sá,
pá y vi bermell;
de gros burell
es mon vestir,
á may jaquir
missa tots jorns;
cerque perdons,
sovint confesse
é may no cesse
hores diurnes
dir é nocturnes
per morts é vius;
yo rem catius,
é encarcerats,
é envindats
sovint visite,
los hostes cite,
cert ma posada
no 'ls tinch tancada,
los malalts cure,
pubils procure,
dó past al pobre
mascle ó cobre,

no les femelles.
Bè, cert à elles
gens no 'ls ne fas;
de fret o glaç,
de set ó fam,
tant les desam,
si 's vol morissen,
llamps les ferissen
e les cremassen,
sal se tornassen
com la de Loth,
llança en un clot
qui res los dona,
mes qui 'ls perdona
son falliment,
peca greument
mòlt fort erra
com no escorcha
En Assuer
a sa muller
Vasti regina;
tambe Na Diana
morir deguera
per ser vaquera;
millor lin pres
à Finehes,
com acorá
e atravessá
ab lo punyal
dins lo tandal
la dona dita
Madianita,
nom de guerrer
justicier ,
lin ha restat,
perpetuat
e gran varò.
Per dir cansò,
tambor sonar,
massa cuytar,
primer eixir,
ne feu morir
cremada nua
la filla sua
lo duch bastart
Haguè gran art
lo caminer
de sa muller
partint lo cos;
cascu bou tros
dels tribs n' haguè
de que 's moguè
fer gran venjanza,
cruel matanza
de benjamines
e Gabessines
de Galaat
Aquell untat
bon rey Hieu
noblement feu
d'alt despenyar,
tota esclafar
à Gesabel ,
reyna cruel,
dona malvada,
en la entrada
ben calcigar
é rocegar
la leixá a cans;
sols peus y mans
lo que 'ns romas,
en un nou vas
per ser estada
ab rey casada
fonch soterrat.
Be fouch irat
ab gran rahó
l'antich varo

duch Moysés
ab Finehés
e vencedors
per ser tudors
de les casades;
viudes portades
madlanites,
cert infinites
les violades
totes trobades
maná matar
e degollar,
les vergens no,
e guanyalsho
virginitat.
L' apostatat
En Julia
bè castiga
braves mullers,
ben nou millers,
per les mamelles
en les ramelles
d' arbres curtades
ben aguantades
vives penja.
Tambè venjá
Hércules tost
en un recost
cent mil armades
aparellades
per éll combatre,
sabèls rebatre,
lo llur arnes,
ab un reves
mòlt les veixá
e les deixá
totes nafrades
e degollades
balx en la foya.
No menys en Troya
Pantasiléa
ab sa ginéa
qui pot dir quanta
millers quaranta
mortes tallaren.
Tambe 'n mataren
los persians
mes d' altres tans
d'elles millars (1)
ab ira fort.
No 's feu gran tort
aquella necia
dita Lucrecia
gentil infel,
moguela cel
de que 's vol fos
matant son cos,
car coneixia
que mereixia
per son fallir
tantost morir
E la cunyada
enamorada
de Octavia
tambe 's matá
sabent que feya;
car ella 's veya
fort aborrida
e ben fornida
de puteria,
sa forreria
mort mereixquè
perço prenguè
veri tant fort.

(1) En la edició del 1735 tambè hi falta el vers seguent.

Si tal deport,
semblants jornades
ab tals porrades
sovint havien,
millors serien.

si yo podia
yo 'ls ne daria,
dich a les males,
totes sou tals
les que conech.

3.ª PART.

Per lo que ls dech
per ser prohismes
e pels baptismes
hon son llabats
tots batejats,
si he fals dit
ja me 'n penit
cert de bon cor,
no bajen por
les assegure,
possat murmure
que yo 'ls fes frau,
car no es tan brau,
fer, ni felló
cert lo tleó
com pintat par.
Per no deixar
elles irades,
abalotades
ves mi del tot,
vull dir un mot
per llur confort,
tot lo llur hort
d'espines ple,
de carts també
he practicat
be examinat
ma vida tota,
en la llur flota
dels arbres vius

bè vist mòls nius
de verderols
ó d'oriols
a molts vespés,
tots sos vergés
he ben cercat,
he hi sols trobat
un virtual
arbre fruytal
sols singular
de virtuts clar,
ben empeltat,
crech ba trencat
l' ull al diable,
una lloable
sola famosa
é fructuosa,
ben coneguda,
dona tenguda
per prou valent,
Déu mólt tement
é cristiana,
tota humana,
comunicable,
dolça y amable
e graciosa,
certa curosa,
neta, gentil,
sabent, humil
e poch parlera,

mes gran faenera,
bona, endreçada,
ben esforçada
en tot quant feya,
ses hores deya
e tot l' ofici,
mès lo servici
e treballar
per son orar
no romania;
a tots paria
la llur persona
mes hom que dona,
desque sò nat
tanta bondat
no viu en fembra,
d' aquesta 'm membra
que fonch casada
e ben criada,
molt instruida
pel tal nodrida
'l marit sèu
lo qual la veu
molt ben morir,
resta sens dir
desconsolat,
alienat,
fora de si;
be 'l conegui,
suplantador,
e llaytador
blanch e bermell,
es lo nom d' ell,
d' ella 'm recort
es primer mort,
lo peix llcer
hanch nom primer,
fonch ma veina,
mare, padrina
e fel amiga
no massa antiga,
dona mòlt clara
a mi mòlt chara,
res en lo mon
mentres hi fon
no a mi tant
fiu dol e plant
gran quant falli,
de cor l' ami
extremament
Puix solament
en llur comuna
n' he trobat una,
la qual mereix
un poch de greix
é qualque festa,
per sola aquesta
los dich me plau,
ab elles pau
final fermar

4.ª PART.

De la sens par
verge excelent,
de Deu potent
Mare Maria
no m' estaria
devotament,
atentament,
no pas cuytat,
majoritat
dir cascun dia,

sa confraria
de la Seu gran,
totstemps que van
a soterrar
e a honrar
ses processons,
misses, sermons,
servixch quant puch.
La estola duch,
del rey empresa
als pits estesa
blanch ab gerreta
e terraceta
ab flor de lhr,
é sens fallir
set vergonyans
les quatre grans
festivitats
tinch combidats,
dos tots dissaptes
dels qui d' acaptes
porten sa vida,
ab semblant brida
regnes e mos
de tot mon cos
lo fi ordene
Perque hi smene
lo que mi fall
en esta vall
tan llacrymosa,
la gloriosa
nit é jorn pregue
qu' ella m' aplegue
ab sos servents,
primes corrents
per sos monjoyes
guanyant les joyes
del alt repos,
esperar gos
ab fe fiant
qu' ella ajudant
atenyere
e guanyare,
après ma mort,
lo segur port
celestial,
perpetual,
alt consistori
Al porgatori
per mos pecats
mal esmenats
sè prou hi dech,
quant puch li prech
que me 'n aparte,
asi que 'm farte,
per fer esmenes,
de mals é penes
sols corporals;
les animals
e desplaers
quals les mullers
en temps passat
me han donat,
e mals presents
per los torments
en compte hi hajen.
Ara m' ensaigen
males humors;
penes, dolors
tinch al present;
yo ara 'm sent
mal als talons,
en los renyons
pedres, arena;
dolme la esquena
muscles é colces;
tinch torts los polses;
no puch tenir

ni menys regir
taça ni pinta,
ploma ni tinta;
l' ull dret tinch roig;
ni 'm veig, ni 'm oig,
no puch escriure,
ni menys ja siure;
mòlt mes ne resta
d' aquesta gesta
que no t' he dit,
temps ni ha fallit
cert vell feixuch
ja pus no puch.
En lo present
mon fill placent,
Balthasar Bou
no hi ha res nou
antich es tot,
yo, cbar nebot,
te sols rescrit
que 'm par profit,
mel é mantega
si bè 's mastega
pot ben valer
á ben saber
conexer clar,
bè specular
é inquirir,
bè discernir
que 's deu amar,
que desamar,
que eligir,
que aborrir,
tals dos contraris,
eixemples varis
clares semblances,
é concordances
los manifesten;
mès los assesten
que l' alt volar,
lo disputar,
grans questions
en los sermons
imperceptibles
no aprenables,
subtilitats,
alietats,
de Trinitat,
si en pecat
fonch concebuda,
si fonch remuda,
predestinar,
la fé probar,
dits d' En Pertussa,
d' En Lull la musa,
de Ocham, Scot
llur vari vot
coses mòlt primes,
ab subtils rimes
plau á les gens,
profit no gens
ne sol restar
De tal preycar
á mon parer,
es tal plaer
lo escotar,
com lo contar
d' altri florins
e dels oints
les armonies,
é melodies
hanne del-llt,
quant han oit
lo so es passat,
quin serà stat
ni recitar,
ni recontar
no espereu,

sols oireu,
be han sonat
be han preycat
a mon plaer.
Aixi certer
me pres a mi
l' alt so que oi
mólt me plaguè,
mes no cabe
en mon beixell,
lo meu cervell
poch ne prenguè,
que retenguè
te he escrit dessus,
lo menys confus
que he pogut;
del que he sabut
he fet proces,
mes tot sotmes
tot a la llima
del qui es cima
dels correctors,
en ses errors
contra la fe
si mal dit he
no ben rescrit,
heu per no dit
e revocat
per anullat
vull sia hagut,
fallme virtut
vull me 'n jaquir.
Sols te requir
sovint hi lliges,
e que hi afiges
lo que hi sabràs;
per temps creuràs
lo que te scrich,
lo que yo 't dich
si may practiques,
no t' emboliques
gens ab les dones,
sols te cousones
ab l' alta Mare
qui ab Dèu lo Pare
l' Esperit Sant
d' ells emanant
tè fill comù
qui viu Deu hu
en Unitat
e Trinitat
eternalment
Tots finalment
homeus e fembres
prhomens, pofembres
vixcam de ca,
salvats de lla
direu: «Amen.»

FI DEL LIBRE DE LES DONES.

TAULA.

Títols.	Páginas.

ERRADAS.

Pag.	ratlla	hont diu	deu dir
3	34	é prou dispost, l' enteniment	é prou dispost lo sentiment, l' enteniment
8	13	de obradures l' han consumit,	de obradures e soldadures l' han consumit,
17	23	per penitencia; marit darrer	per penitencia ab tal sentencia marit darrer
25	30	la ranyinosa á visitar,	la ranyinosa vella envejosa á visitar,
27	30	—Hoy per ma fe, no plor per res,	—Hoy per ma fe dich quencom es, no plor per res
47	34	lo coll o lança tinch ja perduda,	lo coll o lança, tota sperança tinch ja perduda,
58	24	é apothecaris e triaguès,	é apothecaris, los arboraris é triagues,
74	32	tantost gurida esser porás;	tantost guarida com ho volrás esser porás;

Pag.	ratlla	hont diu	déu dir.
75	28	vull tua sia hon fer porás	La cambra mia vull tua sia hon fer porás
76	11	e si comença perque no 't fart	e si comença perque no 't vença perque no 't fart
113	3	entre fembrasses, una ab tal sort	entre fembrasses abdos bagasses, una ab tal sort

Se acaba de estampar la present obra de Jaume Roig, en la estampa de Bonaventura Bassas en Barcelona, lo jorn 10 de Jener del any de gracia de 1866.